

Заклад дошкільної освіти №8 «Золотий ключик»
Нетішинської міської ради

Олена Ознамець

**ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНОМУ
ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**
Методичний посібник

Олена Ознамець

**ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ В ЕКОЛОГІЧНОМУ
ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
Методичний посібник**

**Нетішин
2022**

Автор: Ознамець О.Й. - вихователь закладу дошкільної освіти №8 «Золотий ключик» Нетішинської міської ради м. Нетішин

Рецензент: Самчук Л.А. – вихователь-методист закладу дошкільної освіти №8 «Золотий ключик» Нетішинської міської ради м. Нетішин

Ігрові навчальні ситуації в екологічному вихованні дітей дошкільного віку: методичний посібник/ О.Й.Ознамець – Нетішин: 2022 – 121 с.

В даному посібнику представлена нетрадиційна форма роботи щодо формування природничо-екологічної компетентності дошкільників та ознайомлення з природою - ігрові навчальні ситуації, які спеціально створюються педагогом і включаються в різні форми роботи з дітьми з метою пізнання природи і взаємодії з нею, для вирішення конкретних дидактичних завдань на заняттях освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі», під час спостережень, мають певну дидактичну мету та насичені екологічним змістом. Ігри-заняття з іграшками-аналогами, з використанням казкових персонажів, «Подорожі», спрямовані на ознайомлення дітей з навколишньою природою - рослинним і тваринним світом.

Посібник призначений для вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкових класів, керівникам екологічних гуртків, а також може бути цікавим батькам дошкільнят.

ЗМІСТ

Передмова	5
Використання ігрових навчальних ситуацій в роботі з дітьми дошкільного віку	8
Опис досвіду роботи з використання ігрових навчальних ситуацій в екологічному вихованні дошкільнят.....	15
Додатки	
Додаток 1. Тематичний план ігор–занять з іграшками-аналогами.....	20
Додаток 2. Тематичний план ігор-занять з використанням літературних персонажів.....	22
Додаток 3. Тематичний план ігор–занять «Подорожі».....	30
Додаток 4. Ігрові навчальні ситуації з іграшками-аналогами.....	33
Додаток 5. Ігрові навчальні ситуації з використанням літературних персонажів.....	43
Додаток 6. Ігрові навчальні ситуації «Подорожі».....	82
Додаток 7. Екологічні заняття з іграшками – тваринами та літературними героями.....	92
Додаток 8. Загадки про казкових героїв для використання навчальних ситуацій в роботі з дітьми.....	118
Література	121

*Дитина це не посудина, яку потрібно наповнити,
а факел, який треба запалити*
Адольф Дісверг, німецький педагог

ПЕРЕДМОВА

Дошкільний вік – найважливіший етап у становленні екологічного світогляду людини, що передбачає створення передумов гуманної взаємодії з природним довкіллям. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою є засобом створення в їхній свідомості реалістичних знань про навколишній світ, заснований на чуттєвому досвіді. Ці знання необхідні для формування матеріалістичного розуміння світу [5].

Екологічне виховання - це цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства й конкретного суспільства; формування відповідних моральних якостей, навичок і звичок [12].

Найбільш сприятливий період для роз'яснення завдань екологічного виховання - це дитинство. Маленька дитина пізнає світ із відкритою душею й серцем. Яким буде її ставлення до цього світу, чи навчиться вона бути господарем, який любить і розуміє природу - залежить від її виховання в сім'ї і закладі дошкільної освіти.

Отже, екологічне виховання дітей дошкільного віку передбачає:

- по-перше, формування усвідомлено-правильного ставлення до природних явищ і об'єктів;
- по-друге, ознайомлення дітей з природою, в основі якого повинен лежати екологічний підхід, тобто опора на основоположні ідеї і поняття екології [2].

Зміст екологічного виховання включає *два аспекти*: засвоєння екологічних знань та їх трансформацію у ставлення. *Знання* - обов'язковий компонент процесу формування екологічної компетентності, *ставлення* - його кінцевий продукт.

Природничо-екологічна компетентність - це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1].

Основою для формування природодоцільної поведінки дошкільника є знання законів природи. Звичайно, засвоєння дитиною законів існування природи повинно відбуватися на практиці, в процесі взаємодії з її об'єктами. Своєрідним поштовхом до пізнання природи і бажання взаємодіяти з її об'єктами є емоції, які переживає дитина [12].

Найефективніше усвідомлено-правильне ставлення дошкильника до природи відбувається у результаті використання практичних методів, а саме ігор.

Я вважаю, що саме гра є підґрунтям мислення, де зміцнюються розумові сили, конкретизуються знання, формуються чіткі уявлення про цінність довкілля, його надзвичайне значення для життя людини, розвивається екологічна свідомість дитини й виховується любов до природи рідного краю. Загальновідомо, що гра – провідний вид діяльності дошкильника. Це чарівна скарбничка, за допомогою якої дитину можна навчити спостерігати, мислити, розуміти, творити.

Тож, взаємозв'язок ігрової діяльності дітей з формуванням уявлень про природу - питання малодосліджене в науці і невпорядковане в практиці. Тим часом, можна припустити, що включення ігрових елементів у процес навчання дозволить сформувати у дошкильника уявлення про навколишній світ, стане ефективним засобом екологічного виховання, навчить дітей дбайливого ставлення до природи, що *актуально* на сьогоднішній день.

На мій погляд, засвоєння знань про природу за допомогою гри, викликає переживання у дітей, не може не впливати на формування у них дбайливого й уважного ставлення до об'єктів рослинного і тваринного світу. А екологічні знання, що викликають емоційну реакцію у дітей увійдуть в їх самостійну гру, стануть її змістом, краще, ніж знання, вплив яких зачіпають лише інтелектуальну сферу.

Одним із різновидів ігрової діяльності дітей дошкильного віку є сюжетно-рольові ігри «у когось» або «у щось», які сприяють відображенню знань, вражень, уявлень дитини про навколишній світ та взаємостосунки з нею. Діти зображають людей, тварин, роботу садівника тощо.

Сюжетна гра - це відтворення подій, що відбуваються в житті або в літературному творі. У цих подіях діють люди або персонажі творів. Дослідженнями педагогів і психологів виявлено структура сюжетно-рольової гри, що включає такі елементи, як уявна ситуація, сюжет, ролі, рольові слова і дії, ігрові дії з атрибутами та іграшками. *Головна умова гри* - наявність у дітей знань про ту чи іншу сторону дійсності, про діяльність людей в ній, їх конкретно-ситуативній поведінці. Ці знання (*або знання літературного твору*), служать джерелом побудови сюжету гри, здійснення ролей, рольових відносин. Можна виділити дві форми сюжетно-рольових ігор: ігри самостійні і ігри, організовані вихователем, що проходять під його керівництвом.

Усвідомлюючи, що гра – не справжнє життя, малюки тим часом по-справжньому переживають свої ролі, відверто виявляють своє ставлення до життя, свої думки та почуття, сприймають гру як важливу справу.

Насичена яскравими емоційними переживаннями, сюжетно-рольова гра залишає в свідомості дитини глибокий слід, який позначається на її ставленні до живої і неживої природи, явищ природи, людей, їхньої праці та взагалі до життя.

Я вважаю, що оптимальною формою включення сюжетно-рольової гри в процес ознайомлення дошкільників з природою і їх екологічного виховання є *ігрові навчальні ситуації* (ІНС), які спеціально створюються педагогом і привнесені в процес пізнання природи і взаємодії з нею, для вирішення конкретних дидактичних завдань на заняттях освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі», під час спостережень, мають певну дидактичну мету та насичені екологічним змістом.

Ігрова навчальна ситуація - це повноцінна, але спеціально організована сюжетно-рольова гра [14]. Її характеризують такі моменти:

- вона має короткий і нескладний сюжет, побудований на основі життєвих подій або казкового чи літературного твору, який добре знайомий дошкільнятам;

- оснащена необхідними іграшками, атрибутикою; для неї спеціально організовується простір і предметне середовище;

- в зміст гри закладені дидактична мета, виховне завдання, яким підпорядковані всі її компоненти - сюжет, рольова взаємодія персонажів та інше;

- гру проводить вихователь: оголошує назву і сюжет, розподіляє ролі, бере одну роль на себе і виконує її, підтримує уявну ситуацію відповідно до сюжету;

- вихователь керує всією грою: стежить за розвитком сюжету, виконанням ролей дітьми, рольовими взаємовідносинами; насичує гру рольовими діалогами і ігровими діями, через які і здійснюється дидактична мета [8].

Тож, актуальність даної проблеми і визначило тему моєї роботи ***«Ігрові навчальні ситуації в екологічному вихованні дітей дошкільного віку»***.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ НАВЧАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвиток у дитини позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, формування реалістичних уявлень про явища природи, практичних умінь, дбайливого ставлення до її компонентів за допомогою ігрових навчальних ситуацій.

Завдання

Розвивальні:

- розвивати пізнавальний інтерес дітей до природи, бажання активно вивчати природний світ: шукати відповіді на питання, висловлювати здогадки і припущення, евристичні судження;
- формувати уявлення дітей про найбільш важливі потреби людини і умови її життя;
- розвивати навички дбайливого ставлення до природи як до свого здоров'я;
- розвивати уяву дітей, їх ігрові вміння;
- розвивати спостережливість дітей, вміння помічати зміни в природі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- розвивати самостійність дітей у пізнавально-дослідницькій діяльності, здатність помічати протиріччя, формулювати пізнавальну задачу, використовувати різні способи перевірки припущень, застосовувати результати дослідження в різних видах діяльності;
- розвивати почуття прекрасного;
- розвивати розуміння взаємозв'язків у природі і місця людини в ній;
- розвивати пам'ять, увагу, мислення, спостережливість, вміння робити висновки, аналізувати;
- розвиток у дитини позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля;
- формувати елементарні вміння передбачати наслідки своїх дій по відношенню до навколишнього середовища.

Виховні:

- виховувати у дітей дбайливе ставлення до здоров'я, добросердечність, співчуття до навколишнього світу;
- виховувати основи гуманно-ціннісного ставлення дітей до природи, через розуміння цінностей природи, орієнтацію на надання допомоги живим істотам, збереженню природних об'єктів найближчого оточення, прояв відповідальності за свої вчинки;
- виховувати інтерес і дбайливе ставлення до тварин, рослин;

- виховати спостережливість, співчуття, дбайливе ставлення до результатів праці;
- виховувати працелюбність, акуратність, бажання доводити почату справу до кінця;
- виховувати бажання допомагати товаришам, берегти рідну природу;
- виховувати моральні почуття, що виражаються в співпереживанні природі, естетичні почуття, які пов'язані з красою природного світу;
- виховувати екологічну культуру, шанобливе ставлення до рослин, тварин, бажання доглядати за ними; бажання пізнавати і вивчати природу;
- виховувати бажання захищати природу;
- виховувати почуття взаємодопомоги, бажання пізнавати світ;
- виховувати екологічну культуру, любов до рідної природи.

Навчальні:

- формувати елементарні поняття про рослинний і тваринний світ;
- вчити встановлювати найпростіші причинно-наслідкові зв'язки, які дозволяють співіснувати тваринам і рослинам;
- вчити застосовувати набуті знання для вирішення проблемних завдань, висловлювати свою думку та аргументувати її, шукати докази;
- знайомити дітей з новими рослинами і тваринами, вказуючи на більш глибокі зв'язки між ними в природі, на основі ігрових навчальних ситуацій;
- вчити дітей радіти при спілкуванні з природою, негативно ставитись до руйнівників довкілля; в іграх формувати узагальнене уявлення про ліс і правила поведінки в ньому;
- збагачувати уявлення дітей про природу рідного краю і інших природних зон (*пустеля, тундра, степ, тропічний ліс*), про різноманіття природного світу, причини природних явищ, про особливості існування тварин і рослин у співтоваристві (*на лузі, у лісі, парку, водоймі, місті*), про взаємодію людини і природи;
- збагачувати самостійний досвід практичної діяльності по догляду за кімнатними рослинами, городом, квітниками і тваринами куточка природи;
- вчити дітей розуміти і цінувати різну красу: живої рослини, тварини і добре зробленого предмета;

- вчити дітей бачити цікаві явища природи і захоплюватися ними;
- формувати позитивне ставлення до рослинного світу на основі емоційно-чуттєвого досвіду;
- стимулювати різноманітні переживання: доброзичливість, співчуття, бажання надати допомогу, здивування, радість тощо;
- формувати систему початкових знань про доступні об'єкти та явища природи;
- уточнити і зміцнити отримані уявлення про об'єкти природи; активізувати пізнавальну і мовну діяльність.

Важлива **умова** високої ефективності навчання (*повнота, системність, усвідомленість знань*) - дотримання певних **принципів** відбору екологічних знань для засвоєння дітьми.

Найважливіші з них - *принципи науковості, доступності, конкретності, наочності, системності, енциклопедичності, інтеграції, концентричності, орієнтації на екологічно-доцільну поведінку, цілісності, наступності.*

Види ігрової навчальної ситуації (ІНС)

Виявлено три види ІНС, а саме:

I. Ігрові навчальні ситуації з іграшками-аналогами, які зображують об'єкти природи (*конкретних тварин або рослин*).

Іграшкових аналогів тварин безліч, вони існують у самому різному виконанні (*м'які, гумові, пластмасові та ін.*) Іграшкових аналогів рослин не так багато – це пластикові ялинки різного розміру, дерева та чагарники з площинного театру, грибочки, іноді пінопластові фрукти й овочі, фігурки героїв казки.

Іграшки-аналоги чудові тим, що з їх допомогою у дітей починаючи з 2-3 років можна формувати чіткі уявлення про специфічні особливості живих істот на основі ряду істотних ознак, виробляти правильні дії з живим об'єктом. Ігрові навчальні ситуації з іграшками-аналогами можуть бути використані у всіх вікових групах, причому зіставляти їх можна не тільки з живими об'єктами, але і з їх зображеннями на картинах, наочних посібниках.

Вони особливо ефективні, коли з твариною неможливе безпосереднє спілкування. Діти з задоволенням тримають у руках іграшкову рибку, пташку, зайчика, так як можливість взяти в руки живих таких тварин виключена.

Мета використання такого роду іграшок - зіставити живий об'єкт з неживим аналогом за зовнішнім виглядом та поведінкою. Слід звернути увагу на паралельне використання іграшки і живого об'єкта: іграшка нікого не підміняє, вона нарівні з твариною (*або рослиною*) зосереджує на собі увагу дитини і є змістовним елементом навчання.

II. Ігрові навчальні ситуації з літературними персонажами. Герої улюблених казок, оповідань, діяльців, мультфільмів сприймаються дітьми емоційно, розвивають уяву, стають об'єктами наслідування.

Ляльки-персонажі деяких казок на основі їхньої літературної біографії можуть бути з успіхом використані для екологічного виховання дошкільників. У ігровій навчальній ситуації казкові герої «виходять» за межі сюжету твору, діють у нових, але аналогічних ситуаціях і обов'язково продовжують характерну для них лінію поведінки.

Для цієї мети були обрані Чиполліно, Незнайко, Буратіно, Карлсон, Чиполліно, герой однойменної казки Дж. Родарі, дуже симпатичний дітям. Він подобається їм за свою сміливість, винахідливість, дружелюбність. Чиполліно багато знає про овочі, і діти завжди раді зустрічі з ним: вони впевнені, що Чиполліно

розповідь щось цікаве. Карлсон – в деякому сенсі антипод Чиполліно. Він знайомий дітям по книзі Астрід Ліндгрєн і по мультфільму як хвалько і веселун. Незнайко, герой книги М. Носова, багато хвалиться про свої здібності, насправді ж йому часто недоступне вирішення найпростіших питань.

Героїв улюблених казок, оповідань, мультфільмів діти сприймають дуже емоційно, і намагаються їх наслідувати.

Мета використання ляльок казкових персонажів - активізувати пізнавальну діяльність дошкільнят і вирішити ряд дидактичних завдань (*уточнення, повторення і закріплення пройденого матеріалу*).

Завдання педагога - створити ігрову ситуацію, в якій дошкільнята з дітей перетворяться в наставників: розкажуть персонажам то, що вже самі знають, допоможуть, розтлумачать.

III. Ігрові навчальні ситуації типу подорожей. Подорожі в даному випадку – це збірна назва різного виду ігор із відвідування виставок, сільськогосподарських ферм, зоопарку, салону природи тощо, екскурсії, походи, експедиції, поїздки та подорожі. Ці ігри об'єднує те, що діти, відвідуючи цікаві місця, в ігровій формі отримують нові знання про природу, чому сприяє обов'язкова в грі роль керівника (*екскурсовода, начальника експедиції, завідувача фермою*), яку виконує вихователь.

Сюжет продумується педагогом, який бере на себе роль екскурсовода, досвідченого мандрівника і - це найголовніше - в рамках рольової поведінки він повідомляє дітям нові цікаві відомості, знайомить з новими природними явищами і об'єктами.

Саме через нього дошкільнята знайомляться з новими місцями, тваринами, рослинами, отримують самі різні відомості про навколишню природу і діяльності людини в ній.

Мета використання методу - отримати нові і різноманітні знання з будь-якої теми: «Поїздка на виставку», «Екскурсія в зоосад» і ін.

Залучення елементів ігрової навчальної ситуації в процесі екологічного виховання дошкільнят

Діти 4-го років.

Знання про навколишній світ необхідно формувати у дітей на четвертому-п'ятому році життя. Навчання слід проводити цілеспрямовано, поступово знайомлячи дітей з новими рослинами і тваринами, вказуючи на більш глибокі зв'язки між ними в природі. Діагностика проводиться на початку кожного навчального року показує, що у дітей чотирьох років уявлення про навколишній світ складаються стихійно, і вони неточні. Більшість дітей дізнаються на картинках лісових звірів: зайця, лисицю, ведмедя, вовка, їжака. Деяких діти знають з перших днів життя по картинках, іграшок, мультфільмів. Інших тварин і рослини позначають родовим поняттям: птах, риба, квітка, дерево. Але інтерес до тварин і рослин залишається, його і потрібно розвивати. Це буде простіше якщо матеріал дається в ігровій формі - сюжетно-дидактичної гри, мета якої полягає в ігровій навчальній ситуації (як *спосіб отримання знань*). Ігри для дітей цієї вікової категорії формують уявлення про найбільш поширених мешканців лісу, луки, про їх пристосованості до середовища проживання, зовнішній будові особливості поведінки, а також про людину, її життєво важливих потреб та середовищі існування (*будинок, вулиця, місто, дитячий сад*).

Діти 5-го року життя.

Діти цього віку продовжують знайомитися з життям лісу і луку. Багато ігор, що рекомендуються для малюків слід повторювати, але дати і додаткову інформацію. Слід познайомити дітей з тим, як змінюється життя лісу і луку в різні пори року, як тварини дбають про своїх малюків. Познайомити дітей з первоцвітами, відзначити їх лікувальні властивості.

Для дітей 5-6 років необхідно ускладнювати перебіг гри: задавати «важкі» питання на встановлення причинно-наслідкових зв'язків; пропонувати пояснювати наслідки поганих і хороших вчинків; домагатися, щоб емоційно-позитивне ставлення, яке діти охоче висловлюють, знаходило б відображення в їхніх вчинках. Пропонуються ігри, що формують уявлення про найбільш важливі потреби людини і умови її життя.

Діти 6-го року життя.

В іграх формується узагальнене уявлення про ліс і правила поведінки в ньому. Діти вчаться застосовувати набуті знання для вирішення проблемних завдань, висловлювати свою думку та аргументувати її, шукати докази. Формується початкові уявлення про

малу батьківщину. Послідовність навчання простежується чітко: дім і сім'я-дитячий садок (*другий будинок*) - вулиці, на якій живе - мікрорайон (*транспорт, магазини, лікарня, школа, бібліотека*).

Очікувані результати

Діти повинні:

- вміти аналізувати результати спостережень і робити висновки про деякі закономірності і взаємозв'язки в природі;
- вміти застосовувати набуті знання для вирішення проблемних завдань, висловлювати свою думку та аргументувати її, шукати докази;
- усвідомлювати, що зменшення сонячного тепла спричинює зміни у природі, що з ними пов'язані зміни в рослинному і тваринному світі;
- знати, що вода – середовище для існування живих істот; місцезнаходження води, її якості;
- називати городні рослини, розрізняти їх;
- розрізняти дерева, кущі, трав'янисті рослини; порівнювати та аналізувати їх особливості;
- називати різновиди лісу (*листяний, хвойний*), знати назви тварин і рослин, які поширені в лісі;
- називати лікарські рослини та їх лікувальні властивості. Розуміти цінність життя і здоров'я людей, їх залежність від природного довкілля;
- називати свійських і диких тварин своєї місцевості, вміти знаходити спільне та відмінне у їхніх зовнішніх ознаках, будові; знати назви дитинчат тварин; мати уявлення годування, догляд, їх використання;
- розуміти, що свійські тварини потребують піклування; без них життя було б не таким цікавим, яскравим, радісним;
- доглядати за рослинами, тваринами у куточку природи; знати і називати мешканців живого куточка природи;
- називати і розпізнати птахів за зовнішніми ознаками, порівнювати їх за величиною, забарвленням пір'я, способом пересування і за звуками;
- називати рослини і тварин, занесених у Червону книгу України.

Опис досвіду роботи з використання ігрових навчальних ситуацій в екологічному вихованні дошкільнят

Одним з найбільш цікавих і ефективних видів ігор для дітей дошкільного віку я обрала ігрові навчальні ситуації (*сюжетно-рольові ігри*) в екологічному вихованні.

Для початку я ознайомила з ігровими навчальними ситуаціями, які запропонували С.Н.Ніколаєва і Комарова І.А.

Мною була спроектована модель екологічного виховання дітей. Дана модель передбачає використання ігрових навчальних ситуацій у всіх видах діяльності.

Ігрові навчальні ситуації засновані на моделюванні соціального змісту екологічної діяльності: відповідних ролей, системи відносин тощо. В ході створення таких ситуацій я намагалася формувати у дітей уміння висловлювати своє ставлення до ролі головного героя, ситуації, як певної життєвої позиції. Розвивала здатність дітей виявляти і моделювати відносини людини до природи на основі уявлень про відповідальність за навколишнє, згідно з принципом «не нашкодь».

Ігрові навчальні ситуації з іграшками-аналогами я використовую у всіх вікових групах, але і з їх зображеннями на картинах, наочних посібниках. Наприклад, в бесіді за картинами при обговоренні особливостей життя білки в лісі, її пристосованості до пересування по деревах, до захисту від ворогів, до виведення потомства і іншим проявам бере участь іграшкова білочка. Екологічний сенс зіставлення полягає в тому, що іграшка «живе» на полиці в ігровому куточку (*це її «середовище проживання»*). Вона нічого не знає про те, як і де, живуть живі білки, що вони роблять в лісі, який їхній спосіб життя в різні сезони. Тоді я створюю ситуацію гри в навчанні білочка - діти розповідають їй, спираючись на картини, те, що вже знають, я доповнюю їх висловлювання новими відомостями і тим самим побічно і непомітно через гру - навчаю дошкільнят.

Маленьким дітям показую головні відмінності іграшки-предмета від живої тварини або рослини, організовуючи одночасно їх сприйняття і зіставлення. За допомогою таких іграшок я рекомендую продемонструвати, що можна робити з предметом і що можна робити з живою істотою, тобто показати принципово різні форми діяльності з живими і неживими об'єктами.

Іграшки-аналоги включаю в будь-яку ігрову навчальну ситуацію, в будь-яку форму екологічного виховання дітей: спостереження, заняття, працю в природі. Беру їх на екскурсію в найближче природне оточення, поєдную з читанням пізнавальної

літератури, переглядом слайдів. У всіх випадках вони допомагають дітям у формуванні виразних реалістичних уявлень про природу.

Другий тип ігрових навчальних ситуацій пов'язаний з використанням ляльок, що зображують персонажів творів, добре знайомих дітям. У дітей дошкільного віку багато улюблених героїв казок і популярних мультфільмів. Ці персонажі я намагаюся використовувати для створення ігрових ситуацій, які дозволяють розширити уявлення дітей про рослини і тварини, викликають добрі почуття до них. Особливо важливі такі герої, які представлені ляльками. При розробці ігрових навчальних ситуацій я використовую характерні, примітні риси казкових героїв, особливості їхньої поведінки.

Герої улюблених казок, оповідань, діафільмів, мультфільмів сприймаються дітьми емоційно, розбурхують уяву, стають об'єктами наслідування. Вибрані літературні персонажі цікаві тим, що з їх допомогою можна активізувати пізнавальну діяльність. Літературна біографія кожного з них дозволяють використовувати різні сторони їхньої поведінки.

У такому вигляді ігрових навчальних ситуацій казкові герої діють в нових, аналогічних сюжету казки ситуаціях. Поведінка героя характерна поведінці в сюжеті казки, з якої даний персонаж.

Я підбираю персонажів літературних творів так, щоб сюжет казки, з якої вводиться герой, був пов'язаний з природою, а персонаж мав лялькове втілення. Для дітей середньої групи використовую персонажів з таких творів, як «Ріпка», «Пригоди Незнайки», «Айболить», «Колобок» та інші.

З образом героя мультфільму Кота Матроскіна у дітей пов'язані уявлення про господарського, дбайливого, працьовитого kota. Цей персонаж я намагаюся включати в різноманітні ігрові навчальні ситуації. Здійснюючи ігрові дії Кота «господаря», герой виконує дуже важливу функцію - заводить домашніх тварин. Він знайомить дітей з тваринами, розповідає, як потрібно за ними доглядати. Діти знайомляться з домашніми водоплавними птахами.

Ляльку Кота Матроскіна неважко зробити самим, одягнувши відповідну м'яку іграшку, яка зображує kota, в тільняшку. Ще краще це зробити з котом бі-ба-бо, їм легко імітувати умивання, ледачі рухи, які так добре представлені в мультфільмі.

Дюймовочку діти знають, як добру, тендітну, працелюбну дівчинку. В ході створення ігрових навчальних ситуацій, в яких головним героєм виступає Дюймовочка, діти знайомляться з посадкою

рослин. Дюймовочка розповідає, як треба садити квіти, як за ними доглядати, щоб квіти були гарними.

Дюймовочка запрошує дітей відправитися в подорож по казці, з якої вона прийшла. В ході цієї подорожі ознайомлюю дітей з представниками тваринного і рослинного світу, діти дізнаються про істотні відмінності середовища проживання героїв казки.

В ігрових ситуаціях може бути використана маленька, гарно одягнена ляльчка - така іграшка знайдеться в кожному закладі.

Використовуючи літературного персонажа Незнайку, що не він вчить дітей, а діти вчать його. Наприклад, діти знайомлять Незнайку з мешканцями куточка природи, розповідають йому про те, що можна робити з ними, а що ні. Я намагаюся вносити доповнення в розповідь дітей, тим самим збагачую знання і Незнайки і вихованців.

Для ознайомлення дітей з властивостями води було проведено заняття «Що ми знаємо про воду». Головним персонажем заняття виступав Незнайка.

Важливим є те, що кожен літературний герой, в окремо взятій ігровій навчальній ситуації, може виступати в одній з двох функцій: виконувати роль знаючого, добре обізнаного на будь-якому матеріалі героя або, навпаки, нічого не знає, наївного простака.

Щоб ігрова навчальна ситуація з будь-яким літературним персонажем дійсно виконала дидактичну функцію, вона повинна бути добре розіграна. У кожній такій ігровій навчальній ситуації я виконую дві ролі - ляльки і свою власну. Я одночасно говорю і дію за персонажа і за вихователя. Як педагог, він розмовляє з дітьми та лялькою; як персонаж, він говорить з дітьми і вихователем. При цьому успіх виконання ролі ляльки залежить від мінливих інтонацій і різноманітних ігрових дій, які вона здійснює. Лялька повинна бути «живою» - повертатися як до дітей, так до вихователя, протягувати руки, нахилити голову, вступати в контакт з дітьми (*гладити їх по голові, по щоці, плескати по плечу, вітатися за руку тощо*).

Ще одним важливим видом ігрових навчальних ситуацій є ігри-подорожі. Подорожі тут виконують функцію екскурсій. Діти відвідують музеї, виставки, зоопарк, зооферми.

У процесі ігор-подорожей діти відвідують нові, цікаві місця і розширюють наявні і отримують нові знання про природу. Я в цій грі виконує головну роль-екскурсовода, начальника експедиції, завідувача фермою. Саме через нього дошкільнята знайомляться з новими місцями і представниками тваринного і рослинного світу.

Я намагаюся захоплювати дітей грою спеціальними прийомами, постійно підтримувати уявну ситуацію того простору, в якому вона

протікає (зимового засніженого лісу, літнього лісу з завалами або болотистими місцями, спекотної пустелі, арктичних льодів).

Наприклад, інсценуючи подорож в літній ліс, я пропоную дітям ходити по лісі обережно, намагатися дивитися під ноги, щоб не наступити на змію; нахилитися, щоб не зачепити гілки дерев; прислухатися до лісової тиші. Крокуючи під час уявної екскурсії по болотистій місцевості, прошу екскурсантів піднімати вище ноги, йти обережно, щоб не провалитися. Навчання з використанням ігор-подорожей може в ряді випадків виходити за рамки відведеного часу - це не небезпечно, так як якісне проведення гри, створюючи певний емоційний настрій у дітей, забезпечує максимальний розвиваючий ефект.

Широко застосовую в своїй роботі ігри-подорожі, в яких діти за допомогою ігрових навчальних ситуацій потрапляють на Північний полюс, на дно океану і таке інше. Критерії вибору ігор виходять, передусім, з рівня екологічних знань дітей.

Чим різноманітніше за змістом ігрові дії, тим цікавіші й ефективніші ігрові прийоми. Ігрові прийоми навчання, як і інші педагогічні прийоми, були спрямовані на вирішення завдань і пов'язані з організацією гри на занятті.

Ігрові ситуації вимагали від дітей включеності в свої правила: вони повинні запам'ятати всі позначення, повинні швидко зміркувати, як вчинити в несподіваній ситуації, з якої треба правильно вийти. Однак, весь комплекс практичних і розумових дій, які виконуються дітьми в ігровій ситуації, не усвідомлювався ними як процес навмисного навчання - діти вчилися граючи.

В екологічних іграх я застосовую наочний художньо оформлений матеріал, придумую цікаві ігрові моменти, дії, займаю всіх дітей рішенням єдиного завдання. У таких ситуаціях я вдавалася до допомоги казкових героїв, музичного супроводу.

Висновок.

Практика показує, що використання ігрової навчальної ситуації дає зробити наступні **висновки**:

- на заняттях з включенням ігрової навчальної ситуації освітньо-виховні завдання вирішуються ефективніше;
- характер ігрової навчальної ситуації визначається логікою побудови заняття;
- невеликий обсяг нових знань дає можливість поступово і більш надійно засвоїти матеріал;
- ігри-діалоги героїв з дітьми включає велику кількість питань - цим досягається розумова і мовна активність дітей;

- для вихователя важливо вміння спілкуватися з лялькою і виконувати одночасно дві ролі: вести діалог від імені персонажа і при цьому проводити заняття з дітьми. Важливо легко входити в гру.

- лялька-персонаж повинна бути задіяна протягом всієї гри, до неї звертається і вихователь, і діти. Персонаж повинен «приходити» і «виходити», повинен бути присутнім ефект новизни, очікування, сюрпризу.

Досвід підтверджує переваги ігрового навчання, діти занурюються в ігрову дію, беруть активну участь у створенні уявної ситуації. Ігрова навчальна ситуація допомагає дітям отримати нові знання, дає їм практичну модель правильної поведінки в природі, що має велике значення для екологічного виховання.

Підводячи *підсумок*, хочу зазначити, що кожна дитина повинна якомога більше перебувати на свіжому повітрі – це абсолютно необхідно для її здоров'я. Прогулянка – це чудовий час, коли дорослий може поступово долучати малюка до таємниць природи, розповісти про життя самих різних рослин і тварин, а використання сюжетно-рольових ігор та ігрових навчальних ситуацій сприятимуть зацікавленості дітей об'єктами живої і неживої природи, усвідомленню взаємозв'язків у навколишньому природному середовищі та формування екологічної свідомості, мислення, культури.

При використанні ігор та ігрових ситуацій на заняттях з екології було відзначено, що діти стали більш уважними. Вони з цікавістю слухають розповіді про тварин і рослини, задають багато додаткових, які їх цікавлять.

На етапі дошкільного дитинства складається початкове відчуття навколишнього світу: дитина отримує емоційне враження про природу, накопичує уявлення про різні форми життя. Таким чином, вже в цей період формуються першооснови екологічного мислення, свідомості, екологічної культури. Але тільки за однієї умови - якщо дорослі, які виховують дитину, самі володіють екологічною культурою: розуміють загальні для всіх людей проблеми і турбуються з їх приводу, показують маленькій людині прекрасний світ природи, допомагають маленькій людині прекрасний світ природи, допомагають налагодити взаємини з ним.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ІГОР-ЗАНЬ З ІГРАШКАМИ-АНАЛОГАМИ

Тема	Мета
1. Рибки живі і іграшкові. Порівняння зовнішнього вигляду (для дітей молодшого дошкільного віку)	Дати дітям уявлення про будову риб на прикладі живої і іграшкової рибки.
Порівняння живих рибок із заводною рибкою (для дітей старшого дошкільного віку)	Пояснити дошкільнятам, що риби - це живі істоти.
2. Жива кішка і іграшкове кошеня (для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)	Виховувати дбайливе ставлення до тварин; розповісти дітям про кішок; навчити спостерігати за їх поведінкою; виховувати дбайливе ставлення до тварин.
Що їсть жива кішка і як можна «нагодувати» іграшкове кошеня (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)	Познайомити дітей з особливостями харчування кішки: їсть м'ясо, рибу, п'є молоко.
3. Жива собака і іграшкове щеня (для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)	Виховувати дбайливе ставлення до тварин; розповісти дітям про собак; навчити спостерігати за їх поведінкою.
4. Порівняння курей з дерев'яною іграшкою «клюють кури» (для дітей старшого дошкільного віку)	Розвивати спостережливість дітей; показати особливості поведінки курей, їх взаємовідносини; познайомити з іграшкою, створену народними умільцями (<i>іграшка майстерно вирізана з дерева, в ній використаний особливий спосіб з'єднання деталей, який забезпечує рух птахів</i>).
5. Іграшковий зайчик хоче дізнатися про життя зайців у лісі (для дітей середнього дошкільного віку)	Дати дітям уявлення про те, що таке ліс, про життя зайців в лісі в зимовий і літній час.
Школа для іграшкових зайців.	Дати уявлення про ліс як про

<i>Перший урок (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	спільноту рослин і тварин; про пристосованість до життя в лісі зайця-біляка.
<i>Другий урок (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Уточнити уявлення дітей про те, як заєць харчується в літній і зимовий час; про будову його зубів, способах захисту від ворогів (<i>тікає, маскується, петляє, відбивається задніми ногами</i>). Показати зв'язок зайця з іншими мешканцями лісу, його місце в житті лісового співтовариства.
6. Порівняння іграшкової ялинки з живою ялинкою (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)	З'ясувати з дітьми, чим відрізняється жива ялина від іграшкової ялинки, виховувати дбайливе ставлення до хвойних дерев, бажання зберегти їх зростаючими на ділянці і в найближчому оточенні, в лісі.
Краса живої ялинки і вбрана штучна ялинка (для дітей старшого дошкільного віку)	Вчити дітей розуміти і цінувати різну красу: живої рослини і добре зробленого предмета.
7. Лугові красуні (для дітей старшого дошкільного віку)	Виховати дбайливе ставлення до квіткових рослин лугу; розширити знання дітей про лугові квітучі рослини на прикладі ромашки і дзвіночка; розповісти про особливості їх будови; навчити відрізняти живі рослини від штучних аналогів; дати уявлення про луг як про спільноту трав'янистих рослин.
8. Гриби - красені лісові (для дітей старшого дошкільного віку)	Уточнити уявлення дітей про «живе» і «неживе» на прикладі грибів; вчити дітей порівнювати справжні гриби з муляжами, знаходити подібні та відмінні ознаки; уточнити основні правила збору грибів, дати уявлення про їстівні і неїстівні гриби.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ІГОР-ЗАНЬ 3
ВИКОРИСТАННЯМ ЛІТЕРАТУРНИХ ПЕРСОНАЖІВ**

Тема	Мета
ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З КАРСОНОМ	
<i>Карлсон вирощує овес на даху (для дітей середнього дошкільного віку)</i>	Вчити дітей сіяти і вирощувати овес; уточнити їх уявлення про умови, необхідні для росту рослин; виховувати доброзичливе ставлення до переживань персонажа.
<i>Карлсон розповідає про пташині гнізда (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Уточнити уявлення дітей про те, як і навіщо птаці навесні влаштовують гнізда (<i>щоб вивести пташенят</i>).
<i>Карлсон навчається доглядати за кімнатними рослинами (для дітей середнього дошкільного віку)</i>	Виховати дбайливе ставлення до кімнатних рослин; уточнити їх назви; розповісти про те, в яких умовах вони добре себе почувать.
<i>Карлсон вирощує зелену цибулю (для дітей середнього дошкільного віку)</i>	Виховати спостережливість, співчуття, дбайливе ставлення до результатів праці; розширити уявлення дітей про умови, необхідні для росту і розвитку рослин (<i>грунт, волога, тепло, світло</i>).
ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З АЙБОЛИТОМ	
<i>Айболить оглядає кімнатні рослини (для дітей середнього дошкільного віку)</i>	Виховувати дбайливе ставлення до всього живого; вчити дітей уважно оглядати рослини і знаходити ознаки їх нездорового стану; показати, як можна допомогти кімнатним рослинам, тобто поліпшити середовище проживання; пояснити, що для живих істот необхідні хороші умови життя.
<i>Айболить розповідає про користь кімнатних рослин (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Розповісти дітям про благотворний вплив кімнатних рослин на здоров'я людини (<i>очищують повітря від пилу, виділяють потрібний для</i>

	<p>організму людини кисень, поглинають шкідливі речовини, зволожують повітря, прикрашають побут людини, підвищують настрій); закріпити навички по догляду за кімнатними рослинами.</p>
<p>Айболить оглядає тварин - мешканців професорського куточку природи (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</p>	<p>Виховати добре, дбайливе ставлення до всього живого; вчити дітей оглядати тварин в куточку природи, помічати ознаки їхнього поганого самопочуття; показати, як можна допомогти тваринам.</p>
<p>Айболить розповідає про лікарські рослини (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Уточнити уявлення про знайомих лікарських рослинах, дати дітям знання про нові, які ростуть на території або поблизу дитячого садка (наприклад, <i>познайомити з ромашкою лікарською, материнкою звичайною, подорожником, пустирником, кропивою</i>); розповісти про те, яку користь лікарські рослини приносять людині; як їх треба збирати, сушити і зберігати.</p>
<p>Айболить розповідає про здоровий спосіб життя (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Дати дітям уявлення про здоровий спосіб життя: правильне харчування, загартовування, перебування на свіжому повітрі, значенні активних фізичних вправ і праці, позитивного емоційного стану.</p>
<p>ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З КОЛОБКОМ</p>	
<p>Колобок знайомиться з життям лісових мешканців. Початок подорожі (для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)</p>	<p>Дати дітям уявлення про особливості життя зайців і вовків в лісі.</p>
<p>Колобок дізнається про життя лісових мешканців. Кінець подорожі (для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)</p>	<p>Дати уявлення про особливості життя ведмеда і лисиці.</p>

<p>Колобок відправляється в ліс (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Уточнити уявлення дітей про знайомих лісових звірів - зайця, вовка, лисиці, ведмедя (<i>особливості їх будови, харчування, пристосування до лісового життя</i>); формувати узагальнене уявлення про дикі тварини; дати знання про ліс як співтоваристві.</p>
<p>Колобок навчає дітей випікати булочки (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Виховувати шанобливе ставлення до хліба, доброзичливість до людей, гостинність; уточнити уявлення дітей про хлібобулочні вироби; показати процес випічки тіста.</p>
<p>Як виходить борошно (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Дати уявлення про процес виготовлення борошна з зерен пшениці і жита.</p>
<p>ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ВІННІ-ПУХОМ</p>	
<p>Вінні-Пух йде на луг за медом (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Розвинути спостережливість дітей; розширити уявлення дітей про луг як про спільноту світлолюбних трав'янистих рослин, які рясно цвітуть в літню пору і дають поживу для численних комах (<i>метеликів, джмелів, ос, комарів, мушок</i>). Розповідає дітям про бджіл, які на лузі збирають нектар (<i>квітковий сік</i>), і потім переробляють його в мед; дикі бджоли відкладають мед в дуплах дерев, де виводять потомство; на лузі можна відпочивати, милуватися квітами, спостерігати за комахами.</p>
<p>Вінні-Пух знайомить дітей з рослинами-медоносів (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Дати уявлення про мед і медоносні рослини.</p>
<p>Вінні-Пух прийшов на обід (для дітей середнього дошкільного віку)</p>	<p>Виховувати гостинність; розповісти дітям про продукти, з яких приготовлений обід.</p>

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ЧИПОЛЛІНО

<p>Чиполліно допомагає вирощувати цибулю (для дітей середнього і старшого віку)</p>	<p>Розвивати спостережливість дітей, вміння помічати зміни в стані рослин; уточнити уявлення дітей про те, що для пророщування цибулин потрібні такі ж умови, які необхідні всім рослинам для росту і розвитку (<i>живильний ґрунт, вода, тепло, світло</i>). Нагадати про те, що в зеленій цибулі багато вітамінів, які необхідні всім людям, особливо в кінці зими.</p>
<p>Досліди з цибулею (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Розвивати розуміння: позбавлення рослини навіть одного з умов не дозволяє правильно і швидко їй рости. Розвивати спостережливість дітей, вміння помічати зміни зростаючих цибулин, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки на прикладі цибулі; формувати у дітей узагальнене уявлення про комплекс умов, необхідних рослині для росту. Вчити дітей робити прості дослід з рослинами. Вчити дітей робити замальовки цибулі, користуватися символами.</p>
<p>Город на вікні (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</p>	<p>Вчити дітей садити в землю коренеплоди, цибулини, бульби, пророщувати їх, правильно доглядати за посадками.</p>
<p>Чиполліно вчить дітей вирощувати картоплю (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Дати дітям уявлення про картоплю, особливості її вирощування на городі; виховувати любов до праці.</p>
<p>Приготування вінегрету (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</p>	<p>Виховувати працелюбність, акуратність, бажання доводити почату справу до кінця; закріпити знання дітей про основні овочеві культури; вчити дітей розрізняти сирі і варені овочі.</p>

<i>Герої казки Джанні Родарі розповідають про овочі та фрукти (для дітей середнього дошкільного віку)</i>	Розвивати допитливість, інтерес до героїв відомої казки; закріпити уявлення дітей про овочі та фрукти, особливості їх зростання, користь для здоров'я людини; вчити їх порівнювати справжні овочі та фрукти з муляжами.
---	---

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З НЕЗНАЙКОЮ

<i>Незнайко знайомиться з кімнатними рослинами (для дітей середнього дошкільного віку)</i>	Розвивати естетичні почуття дітей, розширювати їх словниковий запас; виховувати дбайливе ставлення до рослин, бажання доглядати за ними; уточнити уявлення дітей про знайомі кімнатні рослини і умови їхнього життя. Познакомити дітей з новою кімнатною рослиною (<i>кльвія або іншою</i>), особливостями її будови, відмінними рисами; зробити акцент на те, що вона жива, розповісти про догляд за нею.
<i>Що ми знаємо про літо (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Розвивати почуття гумору, вміння дітей застосовувати знання в нових ситуаціях; уточнити знання дітей про літо: теплішає, сонячно, багато трави, квітів, в садах і городах дозрівають овочі та фрукти, в лісі - ягоди і гриби.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ДЮЙМОВОЧКОЮ

<i>Дюймовочка знайомить дітей з первоцвітами (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</i>	Виховувати дбайливе ставлення до рослин, занесеним до Червоної книги; розповісти дітям про ранні квіткові рослини (<i>анемона, сон-трава, мати-й-мачуха</i>), про їх характерні особливості; навчити відрізняти живі рослини від штучних.
<i>Дюймовочка розповідає про основні правила посадки квіткових рослин (для дітей)</i>	Виховувати дбайливе ставлення до рослин; розвивати почуття прекрасного; дати уявлення про

<i>старшого дошкільного віку)</i>	процес вирощування рослин з насіння, бульб, цибулин і розсади; нагадати про основні способи посадки і правила догляду за рослинами (<i>полив, розпушування, прополка, внесення добрив</i>).
Подорож по казці «Дюймовочка» (для дітей старшого дошкільного віку)	Дати уявлення про тварин - героїв казки «Дюймовочка», умови їхнього життя в природі, особливості харчування; уточнити знання про біоценоз; виховувати інтерес до світу тварин.
ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З КОТОМ МАТРОСКІНИМ	
Кім Матроскін заводить господарство (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)	Виховувати любов і дбайливе ставлення до домашніх тварин; закріпити знання дошкільнят про домашні тварини (<i>їх характерні особливості, умови життя, користь для людини</i>).
Кім Матроскін навчається доглядати за домашніми тваринами (для дітей старшого дошкільного віку)	Уточнити уявлення дітей про особливості догляду за тваринами.
Кім Матроскін розповідає про домашні водоплавні птахи (для дітей старшого дошкільного віку)	Дати уявлення про домашніх водоплавних птахів, умовах життя, особливостях догляду за ними, користь для людини; виховувати дбайливе ставлення до них.
ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З БУРАТИНО	
Буратіно веде розмову з дітьми про дерева (для дітей старшого дошкільного віку)	Виховувати дбайливе ставлення до природи; уточнити уявлення дітей про дерева та чагарники, їх різновиди, умови зростання; дати знання про роль дерев в житті людини.
Буратіно знайомить дітей з різьбою по дереву (для старшого дошкільного віку)	Розвивати здатність бачити красу; познайомити дітей з різними предметами, виготовленими з дерева: посудом, іграшками,

	<p>меблями, прикрасами і сувенірами. Дати знання про те, що дерево обробляють на верстаках і вручну. Різьба по дереву - це мистецтво, її виконують умільці-майстри спеціальним інструментом (<i>ножами</i>). Предмети з дерева по-різному прикрашають: розписують фарбами, покривають лаком, випалюють візерунки. Всі дерев'яні предмети приємні на дотик (<i>вони теплі</i>), красиві, доставляють людям радість.</p>
<p><i>Пожежа в лісі</i> (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Познайомити дітей з різними властивостями дерева: воно не тоне у воді, легко запалюється і швидко горить. Дати уявлення про те, що необережне поводження з вогнем у лісі призводить до великої біди - пожежі. Люди не повинні в лісі розводити багаття, кидати недопалки і скла, ліс - це загальне природне багатство, його треба берегти.</p>
<p><i>Буратіно знайомиться з папером</i> (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Розвивати конструктивні вміння при вторинному використанні паперу (<i>газет</i>). Виховувати в дітях економно-дбайливе ставлення до чистого паперу, книгам. Уточнити уявлення дітей про папір, його різного призначення; дати знання про те, що папір роблять з деревини, він йде на виготовлення зошитів, книг, альбомів, серветок тощо.</p>
<p><i>ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ЧЕРВОНОЮ ШАПОЧКОЮ</i></p>	
<p><i>Червона Шапочка зустрічає лісових тварин</i> (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</p>	<p>Уточнити уявлення дітей про життя зайця, їжака і білки в лісі (<i>особливо пересування, харчування, захисту від ворогів, виведення потомства</i>).</p>

<p><i>Червона Шапочка збирає гриби</i> (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</p>	<p>Виховувати дбайливе ставлення до лісу; уточнити уявлення дітей про ліс, гриби, вчити розрізняти їстівні та неїстівні гриби.</p>
<p><i>Червона Шапочка лікує бабуся</i> (для дітей старшого дошкільного віку)</p>	<p>Виховувати у дітей дбайливе ставлення до здоров'я, добросердечність, співчуття до навколишнього світу. Познакомити дітей з лікарськими та вітамінними рослинами (<i>подорожником, валеріаною, нагідками, кропивою</i>), з плодами чагарників шипшини і чорної смородини.</p>

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ІГОР-ЗАНЯТЬ «ПОДОРОЖІ»

Тема	Мета
<i>Відвідування зоопарку (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</i>	Розширити уявлення дошкільнят про дикі тварини; познайомити з тваринами, занесеними до Червоної книги.
<i>Малюки у зоопарку (для дітей молодшого дошкільного віку)</i>	Розширити уявлення дошкільнят про дикі тварини.
<i>Відвідування тваринницької ферми (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Виховувати інтерес і дбайливе ставлення до тварин; уточнити уявлення дітей про свійські сільськогосподарські тварини: зміст на фермі, годування, догляд, їх використання. Знайомити дітей з працею тваринника.
<i>Літня експедиція на узбережжі північного льодовитого океану (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Розвивати уяву дітей, їх ігрові вміння; познайомити дітей з суворим кліматом Півночі, тваринами, що мешкають в тих краях, їх пристосованістю до важких умов життя. Дати уявлення про їхнє життя в літній період. Повідомити про те, що білий ведмідь охороняється всіма державами.
<i>Зимова експедиція до Арктики – на північний полюс (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Розширити і поглибити уявлення дітей про природу північного краю; розповісти про те, як пристосовуються тварини до суворих умов Півночі; дати уявлення про полярну ніч, північне сяйво, важку роботу полярників.
<i>Подорож до берегів Антарктиди в теплу пору року (для дітей старшого дошкільного віку)</i>	Розвивати уяву дітей, їх ігрові вміння; познайомити дітей з великими морськими тваринами (<i>кит, дельфін, акула</i>); пінгвінами - мешканцями Антарктиди, їх способом життя і пристосованістю до водного середовища проживання. Дати початкове уявлення про

	планету Земля, її головних континентах, океанах. Вчити дітей користуватися глобусом, імітувати в грі різні ситуації: перетин жаркого екватора, наближення до холодної Антарктиді. Дати дітям уявлення про охорону тварин Антарктиди.
Подорож до Африки (для дітей старшого дошкільного віку)	Розвивати уяву дітей, їх ігрові уміння; дати дітям уявлення про Африку, її жаркому кліматі, пустелях, познайомити з екзотичними африканськими тваринами, їх способом життя.
Фотополювання в лісі (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)	Розвивати уяву дітей, рольову поведінку; вчити дітей бачити цікаві явища природи і захоплюватися ними, спостерігати за квітучими рослинами, поведінкою тварин; помічати особливості їх зовнішнього вигляду.
Прогулянка в ліс (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)	Викликати у дітей інтерес до життя лісових мешканців (<i>тварин і рослин</i>), познайомити з їх пристосованими особливостями; вчити дітей правильно поводитися в лісі, дбайливо ставитися до природи.
Таємниця лісової галявини (для дітей середнього дошкільного віку)	Виховувати доброзичливе ставлення до всього живого; уточнити уявлення дітей про ліс, галявину; показати взаємозв'язок лісових мешканців, природи і людини; закріпити знання правил поведінки в лісі; познайомити дітей з екологічними знаками.
Дідусь-Лісовичок мандрує по лісі (для дітей старшого дошкільного віку)	Виховувати інтерес до життя лісових мешканців; закріпити уявлення дітей про ліс як про спільноту тварин і рослин; познайомити з «поверхами» (екологічними нішами) змішаного лісу і його мешканцями. Вчити

	<p>встановлювати найпростіші причинно-наслідкові зв'язки, які дозволяють співіснувати тваринам і рослинам; формувати уявлення про те, що в лісі всі потрібні один одному.</p>
<p><i>Відвідування картинної галереї (виставки) (для дітей середнього і старшого дошкільного віку)</i></p>	<p>Вчити дітей сприймати твори мистецтва, бачити красу відображеної в них природи; пояснити, що на картині кожен художник висловлює своє ставлення до природи; познайомити дітей з роботами відомих художників-пейзажистів. Вчити дітей оглядати виставку.</p>

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ІГРАШКАМИ-АНАЛОГАМИ

1. Рибки живі і іграшкові

Порівняння зовнішнього вигляду

(для дітей молодшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати дітям уявлення про будову риб на прикладі живої і іграшкової рибки.

Хід гри. Діти розглядають рибку в акваріумі. Вихователь ставить запитання: «Яке тіло у риб? Де голова, хвіст? Які вони? Де у рибку спина, черевце?». Роздає дітям іграшкових рибок, пропонує розглянути їх, обвести пальцем по контуру, потім уточнює: «Голова у рибку попереду, хвіст ззаду, плавники знаходяться на спині, хвості, черевці. Спина зверху, черевце знизу. На голові є рот, очі, зябра». Запитує: «Чим рибка-іграшка відрізняється від рибки в акваріумі?». Пропонує дітям самостійно пограти з іграшковими рибками.

Порівняння поведінки

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: визначити основні відмінності живих та іграшкових рибок.

Хід гри. Вихователь пропонує дітям поспостерігати за рибками в акваріумі. Запитує: «Де вони живуть?» (*Рибки плавають в акваріумі, їдять корм*) Пропонує розповісти про іграшкових рибок. (*Вони неживі, стоять на полиці в шафі, не можуть плавати, не їдять корм.*)

Діти спостерігають за рибками в акваріумі. Вихователь каже: «Рибки плавають без будь-якої допомоги. Так поведуться тільки живі риби». Пропонує з'ясувати: чи можуть плавати іграшкові рибки? Дорослий наливає в миску води, діти пускають іграшки і спостерігають за ними. Вихователь уточнює: «Рибки не плавають, вони не можуть плавати самостійно, так як неживі, іграшкові».

Діти годують риб в акваріумі, спостерігають за тим, як вони поїдають корм. Вихователь пропонує погодувати іграшкових рибок в тазу. Діти насипають в таз корм і спостерігають за іграшками. Педагог говорить: «Іграшкові риби не можуть їсти, тому що вони неживі. Але для них можна «зварити» кашу в ляльковому куточку. З ними можна пограти, їх можна тримати в руках і не турбуватися за їхнє життя, адже вони неживі. З живими рибками грати не можна. На них можна дивитися, давати їм корм, а діставати з води не можна - вони можуть померти».

Потім вихователь пропонує дітям пограти з іграшковими рибками або поспостерігати за рибками в акваріумі.

Порівняння живих рибок із заводною рибкою

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: пояснити дошкільнятам, що риби - це живі істоти.

Хід гри. Вихователь розповідає дітям про те, що риби відчувають потребу в їжі, повітрі, пристосовані жити у воді; мають гладке, обтічне, витягнуте тіло, покрите лускою; голова у них загострена, переходить в тулуб (*шиї немає*); плавники допомагають риbam пересуватися у воді; риби дихають за допомогою зябер; розмножуються, народжуючи мальків або відкладаючи ікру. Вони бачать, чують, на відстані виявляють будь-яку перешкоду. Риби відшукують корм, можуть зачатися, відпочивають, іноді сваряться.

Заводні рибки-іграшки зроблені зі штучного матеріалу. Вони не можуть самі їсти, плавати, відкладати ікру або народжувати малюків. Вони плавають, якщо їх заводять. Люди придумали механізм, який дозволяє іграшкам рухатися у воді. Іграшкові рибки не ростуть - вони завжди залишаються однаковими.

Вихователь пропонує дітям поспостерігати за рибками в акваріумі, потім демонструє заводну рибку в тазі з водою. Просить порівняти риб, пояснити, чим вони відрізняються один від одного, розповісти, що у них спільного. За кожну правильну відповідь діти отримують фішки. Вихователь підводить підсумок: «В акваріумі живуть риби, які їдять корм, плавають, приносять потомство, добре пристосовані до життя у воді. У тазу плаває не жива рибка, а красива механічна іграшка, яка нічого не відчуває». Потім каже: «Живі і заводні рибки схожі тільки зовні».

Діти підраховують фішки і по черзі заводять іграшку. Першим це робить дитина, у якого найбільше фішок.

2. Жива кішка і іграшкове кошеня

(для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати дбайливе ставлення до тварин; розповісти дітям про кішок; навчити спостерігати за їх поведінкою.

Хід гри. Вихователь показує дітям нову гарну іграшку - кошеня. Пропонує розглянути його, помацати, погладити. Звертає увагу дітей на те, що у кошеняти кругла голова, невеликі трикутні вухка, круглі очі, що стирчать вуса, хвіст і чотири лапи. Підкреслює: «Це гарне іграшкове кошеня. З ним можна пограти». Разом з дітьми «годує» кошеня, катає на машині або в колясці, укладає спати. Потім каже:

«Ми з тобою пограли, тепер сідай за стіл поруч з дітьми. Зараз прийде жива кішка, ми будемо за нею спостерігати».

Вихователь приносить кішку, повідомляє її кличку. Просить дітей описати дії кішки. Що вона робить? Як поводить? Куди пішла? Куди стрибнула? Що обнюхує? На що дивиться? Потім каже: «Мурка у нас в гостях. Це місце для неї нове, незнайоме, тому вона поводить себе невпевнено, обережно. Ми не повинні їй заважати. Нехай познайомиться з усіма, заспокоїться». Потім вихователь, дивлячись на іграшкове кошеня, каже: «Ну що, цікаво на живу кішечку дивитися?»

Вихователь бере кішку на руки і каже: «У кішечки на лапках є подушечки (*показує дітям*), щоб вона могла непомітно підкратися, і гострі загнуті кігтики, щоб можна було швидко залізти на дерево, міцно тримати здобич і захищатися. Кішка ховає кігтики, щоб вони не стукали. Якщо ви закриєте очі, а я пушу кішку на підлогу, то ви не почувате, як вона буде ступати по підлозі». Потім звертається до іграшкового кошеня: «Покажи свої лапи! Де у тебе подушечки і кігті? Дивіться, діти, у нього їх немає. Це іграшковий кошеня, у нього просто м'які лапки». Потім додає: «Як грати з іграшковим кошеням, ви знаєте. З живої кішечкою так грати не можна. З нею потрібно поводитися обережно. Давайте подивимося, чи захоче вона з нами грати (*діти спостерігають за діями кішки*). Тепер ви можете пограти з іграшковим кошеням і поспостерігати за кішкою Муркою».

Що їсть жива кішка і як можна «нагодувати» іграшкове кошеня

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: познайомити дітей з особливостями харчування кішки: їсть м'ясо, рибу, п'є молоко.

Хід гри. Вихователь пропонує дітям пограти з іграшковим кошеням, якщо їм набридне спостерігати за живою кішкою Підводить підсумок: «Мурка жива, їй треба годувати, частіше давати пити молоко. У неї міцні зуби. Іграшкове кошеня можна годувати «понарошку» під час гри».

3. Жива собака і іграшкове щеня

(для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)

Цю гру проводять так само, як і «Жива кішка і іграшкове кошеня».

4. Порівняння курей з дерев'яною іграшкою «клюють кури»

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвинути спостережливість дітей; показати особливості поведінки курей, їх взаємовідносини; познайомити з іграшкою, створену народними умільцями (*іграшка майстерно вирізана з дерева, в ній використаний особливий спосіб з'єднання деталей, який забезпечує рух птахів*).

Хід гри. Діти спостерігають за курми. Вихователь звертає увагу дітей на поведінку курей: вони лапами розгрібають землю, клюють зерно, п'ють воду, виводять курчат.

Вихователь демонструє іграшку (*діти спостерігають за тим, як клюють дерев'яні курочки*), розповідає про те, що іграшка зроблена з дерева народними умільцями з любов'ю і фантазією. Пропонує дітям доторкнутися дерев'яних курочок, відчуті теплоту матеріалу, розглянути, як приводяться в рух деталі. Пояснює: «Спочатку художник спостерігає за живими курми, а потім вирізає з дерева таких курочок. Вона цінується у усьому світі».

Примітка: цю ігрову навчальну ситуацію можна провести з дітьми середньої групи, порівнюючи куряче сімейство, зображене на картині, з іграшковими курми».

5. Іграшковий зайчик хоче дізнатися про життя зайців у лісі

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: дати дітям уявлення про те, що таке ліс, про життя зайців в лісі в зимовий і літній час.

Хід гри. Вихователь каже, що до дітей прийшов гість, запрошує подивитися на нього і привітатися. Показує симпатичного іграшкового зайця, нову для дітей іграшку; і каже від його імені: «Здрастуйте, діти! Відгадайте, звідки я прийшов? У яких казках мене можна зустріти? (*Діти відповідають, згадують різні казки.*) Так, я бував в різних казках: мені дуже хотілося поласувати рум'яним Колобком, але він покотився від мене. А пам'ятаєте казку про Лисицю, Зайця і Півня - я там плакав, бо Лиса вигнала мене з моєї хатинки, а потім її Півник прогнав. Я іграшковий, зроблений на фабриці. Подивіться, яке у мене гарне пухнасте хутро! Я чув, що є ліс і там живуть живі зайці. Я теж хочу жити в лісі - прийшов до вас порадитися».

Вихователь пропонує показати іграшковому зайчику картини, на яких зображені ліс і зайці-біляки, розповісти про їхнє життя. «Діти, - каже вихователь, - я розповім вам і зайчику, що таке ліс. Підійдіть до вікна. Подивіться, скільки у дворі кущів і дерев - їх зовсім небагато. Далі видно будинки. У лісі ж - все не так: будинків немає, всюди, куди не подивитися, дерева і чагарники. Влітку там багато ягід, грибів. У

лісі живуть різні тварини, наприклад зайці. А ще хто? Давайте подивимося на картину. Розкажіть іграшковому зайчику, що на ній зображено». Повідомлення дітей. Вихователь веде роль іграшкового зайчика: від його імені дивується білому снігу на картині, висловлює припущення про те, що це білий папір, з якої роблять книжки, - діти активізуються і розповідають зайчику про сніг.

«Діти, тепер я розповім вам про зайців-біляків, які живуть в лісі цілий рік: влітку, коли тепло, і взимку, коли мороз та сніг. Влітку біляки їдять соковиту траву - її багато в лісі. А ось взимку, коли земля вкрита снігом, зайцям важко знайти собі їжу, тому вони харчуються корою дерев. Їм особливо подобаються молоді осики. Взимку в лісі дуже голодно, та ще вовки і лисиці підстерігають, вистежують зайців. Так що, зайчик, іграшкою бути легше. Залишайся з дітками. Вони з тобою пограють, розкажуть казки».

Школа для іграшкових зайців.

Перший урок

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати уявлення про ліс як про спільноту рослин і тварин; про пристосованості до життя в лісі зайця-біляка.

Хід гри. Вихователь заздалегідь збирає 8-10 різних іграшкових зайчиків чи розповідає дітям про те, що заєць-біляк линяє: взимку шерсть у нього біла, а влітку - сіра; довгі задні ноги дозволяють зайцю швидко тікати від хижаків; зайці вміло заплутують сліди. У зайця довгі вуха, розкосі очі, чуйний ніс, тому він вчасно може побачити, почути, відчути небезпеку. Заєць харчується рослинами і корою дерев. Так він пристосований до життя в лісі. Каже дітям, що зайці попросили його розповісти про ліс, так як деякі з них захотіли піти туди. Пропонує дітям організувати «Школу для зайців», показує іграшкову сову (*Мудру Сову чи Вченого Філіна*), яка проведе з ними урок. Потім роздає дітям іграшки, повідомляє, що вони будуть грати роль зайців, а сам вихователь в ролі Мудрого Сова проводить з ними заняття.

«Зайці» сідають за парти, а «Сова» - за вчительський стіл. «Дорогі зайчики, - каже вихователь від імені Сова, - мене запросили сюди як фахівця, щоб я провела урок, який заповнить пробіл у ваших знаннях про життя лісу. Я буду задавати вам питання, а ви відповідайте на них. Сядьте прямо, підніміть вуха, чи не косите очима. Чи знаєте ви, що ліс - це спільнота лісових мешканців? Хто входить в це співтовариство? (*«Зайці» мовчать*). Ліс - це, в першу чергу, співтовариство дерев. Дерев в лісі - найголовніші мешканці. Березовий гай, наприклад, складається з беріз, в дуброві ростуть

могутні дуби, в сосновому бору оселилися стрункі красуні сосни. У змішаному лісі ростуть липи, клени, берези, ялини та інші дерева. Крім того, там багато чагарників. Що росте під ялинками і в траві? (Відповіді). Правильно, там ростуть гриби, на освітлених сонцем галявинах червоніють ягоди. У лісі багато великих і маленьких тварин: птахів, жуків, гусениць, красивих метеликів і звірів. А яких хижаків ви знаєте? Назвіть їх (відповіді). У лісі все залежать одне від одного. Кожен мешканець лісу знаходить собі їжу, споруджує житло, знає, де можна сховатися, як пережити сувору зиму. Ось чому ліс називається співтовариством лісових мешканців.

Тепер подивимося, як зайці-біляки пристосувалися до життя в лісі. Як вони пересуваються? Швидко чи повільно? (Відповіді). Задні ноги у зайця дуже сильні і довгі. Тікаючи від хижака, він робить величезні стрибки.

Подивіться на картини. (Демонструє картини з навчально-наочного посібника С. Н. Ніколаєвої, Н. Н. Мешкової «Картини з життя диких тварин»). На цій картині зображений заєць в осінньому лісі. Він злякався, тікає - від кого? (Відповіді). Від лося, який пробирається крізь зарості. Подивіться на ноги зайця: наскільки задні довші від передніх, як він їх заносить вперед. На іншій картині добре видно заячі сліди, до яких приношується лисиця. Чому заєць так швидко бігає? (Він повинен шукати їжу, особливо взимку, рятуватися від численних ворогів). Тепер, зайчики, подивіться на свої ноги (діти розглядають іграшки). Хіба з такими слабкими, короткими ногами можна йти вам в ліс? Після уроку підете тренуватися - розвивати ноги.

Ще треба поговорити про маскувальної забарвленні біляків. Хто може розповісти, яка шерсть у зайців взимку, а яка - влітку? (Відповіді). Чому зайці линяють? Чому у них змінюється колір шерсті - взимку вони білі, а влітку сірі? (Відповіді). Правильно, взимку шерсть густа з підшерстям - зайцю тепло. До того ж вона біла, маскує його під сніг, ховає від ворогів. Влітку шерсть негуста, щоб зайцеві не було жарко, а сірий колір робить його мало помітним серед трави і під ялинкою. Буває так, що восени сніг ще не випав, земля темна, а заєць уже почав біліти. Тоді біла шерсть видає його з головою.

Тепер подивіться всі один на одного. Якого ви кольору? У що одягнені? Ну прямо карнавал справжній - блакитні, рожеві, в клітинку, в горошок, з фартушками, бантиками! У такому вбранні можна йти в ліс і жити там? Звичайно, ні! Після уроку подумайте, як пошити собі маскувальний одяг - білу і сіру шубку. Не забудьте тренувати ноги». Сова прощається з дітьми - «зайчиками».

Другий урок

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про те, як заєць харчується в літній і зимовий час; про будову його зубів, способах захисту від ворогів (*тікає, маскується, петляє, відбивається задніми ногами*). Показати зв'язок зайця з іншими мешканцями лісу, його місце в житті лісового співтовариства.

Примітка. Ігрова навчальна ситуація проводиться аналогічно попередньої: вихователь грає роль Сови (*вчителі*), а діти виступають в ролі іграшкових зайців (*учнів*). На заняттях можна використовувати дидактичні ігри і книги про тварин (*розділ про зайця-біляка*). Доцільно використовувати фланелеграф, на якому можна показати зв'язки, що існують в лісовому співтоваристві між його мешканцями.

6. Порівняння іграшкової ялинки з живою ялинкою

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати дбайливе ставлення до хвойних дерев, бажання зберегти їх зростаючі на ділянці і в найближчому оточенні, в лісі; з'ясувати з дітьми, чим відрізняється жива ялинка від іграшкової ялинки.

Хід гри. У другій половині грудня вихователь приносить на заняття штучну ялинку, прикрашену зіркою, бурулькою або сонечком. І від її імені говорить: «Діти, хто я? Подивіться, яка я гарна ». Потім - від свого імені: «Діти, зараз ми підемо гуляти і візьмемо ялинку з собою. Порівняємо її з ялинками на нашій ділянці».

На вулиці вихователь просить дітей пояснити, чим відрізняється іграшкова ялинка від справжньої. Вислухавши їхні відповіді, говорить: «Ялинка висока, у неї багато гілок, товстий стовбур, а наша ялинка маленька, з тоненьким стовбуром. Ялинка на ділянці жива, їй багато років. Як ви думаєте, діти, ялинка росте взимку? Звичайно, ні. Взимку холодно, мерзла земля, немає води, мало світла, день короткий, а ніч довга. В таких умовах дерева рости не можуть. Коли ялинка буде рости? Правильно, навесні і влітку. Ця ялина жива, а наша ялинка - штучна. Вона може вирости? Звичайно, ні.

Потім вихователь запитує, чи можна образити живу ялину. Після того як діти дадуть відповідь, каже: «Ялинку може образити сильний вітер (*обламати гілки, зламати, вирвати з коренем*). Сонце може висушити голки, якщо влітку довго немає дощу. Після рясного снігопаду на гілках ялинки лежать важкі шапки снігу, які можуть їх зламати. Ялинку можуть образити люди. Під Новий рік її рубають, але ж свято можна влаштувати і з штучною ялинкою. А ми можемо

подбати про стару ялинку? Звичайно, якщо не будемо ламати гілки і дряпати стовбур. Зараз ми підгребемо до її стовбура побільше снігу, щоб вона не замерзла ».

Вихователь роздає дітям лопати, і вони роблять замет навколо стовбура ялини.

Краса живої ялинки і вбрана штучна ялинка

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: вчити дітей розуміти і цінувати різну красу живої рослини і добре зробленого предмета.

Хід гри. Вихователь розповідає дошкільнятам про те, що у живої ялинки природна краса здорового дерева - вона струнка, висока, схожа на піраміду, завжди з пухнастими зеленими гілками. Ялинка дуже красива: в сніжному уборі, з шишками на верхівці, коли світить сонце, коли іній виблискує на її гілках. Ялина приємно пахне хвоєю і смолою, створює навколо себе корисне для здоров'я повітря - цим запахом можна насолоджуватися в різні пори року. Штучна ялинка красива по-іншому - вона добре зроблена людьми, дуже схожа на живу; цю ялинку можна нарядити до новорічного свята різнобарвними іграшками.

Напередодні Нового року вихователь разом з дітьми прикрашає штучну ялинку. Всі милуються нею. Діти порівнюють ялинку з живою ялиною, яка росте біля дитячого садка.

У вільний час можна запропонувати дітям намалювати ялинку в снігу або на новорічному святі.

7. Лугові красуні

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховати дбайливе ставлення до квіткових рослин лугу; розширити знання дітей про лугові квітучі рослини на прикладі ромашки і дзвіночка; розповісти про особливості їх будови; навчити відрізняти живі рослини від штучних аналогів; дати уявлення про луг як про спільноту трав'янистих рослин.

Хід гри. Перед виходом на прогулянку вихователь показує дітям букетик штучних лугових квітів, пропонує прикрасити ними групу. Запитує у дітей, чи знають вони, як називаються ці рослини, в чому їх відмінність і схожість, живі вони чи ні. Яка необхідна для росту рослини частина відсутня? Навіщо рослині потрібні коріння? Пропонує вибрати для цих квітів вазочку. Задає питання: «Чи потрібні цим рослинам світло, тепло, вода? Чому? Чи довго вони можуть стояти у вазі? Як за ними потрібно доглядати? Чи можна використовувати ці квіти в іграх?»

По дорозі вихователь розповідає дітям про те, що луг - це велике відкрите місце, де ростуть різні трави. Луг це - спільнота трав'янистих рослин. Тут в надлишку сонця, світла, вологи, тому рослини добре себе почувають. На лузі багато комах (*метелики, мухи, бджоли, джмелі та ін.*), які харчуються квітковим пилюком і соком квітів (*нектаром*).

Вихователь пропонує дітям розшукати на лузі знайомі рослини (*ромашку, дзвіночки*) і розглянути їх. Запитує: «Які це рослини? Як можна визначити, що вони живі? »(*Ростуть, реагують на погоду, зміну дня і ночі, мають запах, повертають суцвіття до сонця, коріння утримують рослину в землі і т. д.*)

В кінці прогулянки можна запропонувати дітям пофантазувати, уявити, про що «розмовляють» лугові рослини, що вони можуть розповісти. Після прогулянки діти можуть зробити малюнки або аплікації квіткових лугових рослин, використовуючи в якості зразка штучні ромашки і дзвіночки.

8. Гриби - красені лісові

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про «живе» і «неживе» на прикладі грибів; вчити дітей порівнювати справжні гриби з муляжами, знаходити подібні та відмінні ознаки; уточнити основні правила збору грибів, дати уявлення про їстівні і неїстівні гриби.

Хід гри. Вихователь приносить два кошики, покриті осіннім листям, і пропонує вгадати, що там знаходиться, загадує загадку:

Стоїть при дорозі
На одній нозі
І шапочку має,
Та нікого не вітає. (*Гриб*)

Діти здогадуються, що мова йде про гриби. Вихователь розповідає, що існує багато видів грибів - вони розрізняються за кольором, формою, розмірами, місцем зростання. Пропонує дітям назвати відомі їм гриби. Запитує: «Де вони ростуть? В яку пору року?»

Вихователь розкриває кошик, де знаходяться справжні гриби, пропонує розглянути, помацати і понюхати їх. Запитує: «Як вони називаються? Чому мають таку назву? Де ростуть? Що з них можна приготувати?» Розповідає про те, що гриби живуть всього кілька днів. Вони не ростуть самі по собі. Під землею є грибниця, від якої тягнуться тонкі довгі нитки до кожного гриба, тому гриби не ростуть поодиноці. Збирати їх потрібно дуже акуратно, намагаючись не пошкодити ніжку і грибницю, яка живе до ста років. Деревя і гриби

дуже дружать. Тонкі нитки грибниці тягнуться до коріння дерев, зростаються з ними, забезпечують дерево водою і необхідними мінеральними речовинами. Багато гриби отримали назву від назв дерев, біля яких вони ростуть (*підберезовик, підосичник*).

Вихователь пропонує дітям відкрити другий кошик, розглянути, помацати і понюхати штучні гриби. Запитує: «Чи відрізняються вони від справжніх грибів? Чим? Росли вони в лісі? Чи є у них грибниця? Чи можна вживати їх в їжу?» Пояснює, що це не справжні гриби, а муляжі. Вони яскраві, красиві, зроблені людиною-умільцем з пластмаси. Їх можна брати в руки, розглядати, грати з ними, фантазувати, але їх не можна їсти.

Вихователь пропонує дітям знайти пари грибів (*живий гриб і його аналог*), порівняти їх, намалювати або виліпити.

Примітка: в ІНС може брати участь лялька Червона Шапочка - вихователь розіграє її роль: вона часто ходить до бабусі лісом і добре знає всі гриби, а ось штучних вона ніколи не бачила.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ЛІТЕРАТУРНИХ ПЕРСОНАЖІВ

У дітей дошкільного віку багато улюблених героїв казок і популярних мультфільмів. Ці персонажі можна використовувати для створення ігрових ситуацій, які дозволяють розширити уявлення дітей про рослини і тварин, викличуть добрі почуття до них. Особливо важливі такі герої, які представлені ляльками. При розробці ігрових навчальних ситуацій потрібно використовувати характерні, примітні риси казкових героїв, особливості їхньої поведінки.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З КАРСОНОМ

Карлсон, герой відомої казки Астрід Ліндгрен, добре знайомий дітям по книзі і мультфільму. Він живе на даху; має пропелер за спиною і літає де хоче; ласун (любить свіжі пампушки і варення); бешкетник (влаштовує безлад, розбиває люстру і т. д.); сміливий і любить пригоди, але йому самотньо, тому він хоче дружити з малюком. Ці особливості і виразність образу ляльки, яка широко використовується на заняттях в

дошкільних навчальних закладах, дозволяють створити ігрові навчальні ситуації для роботи з дітьми.

Карлсон вирощує овес на даху

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: вчити дітей сіяти і вирощувати овес; уточнити їх уявлення про умови, необхідні для росту рослин; виховувати доброзичливе ставлення до переживань персонажа.

Хід гри. Дана ігрова ситуація може бути включена в заняття, на якому взимку діти вчитимуться пророщувати зернові культури. Вихователь пояснює дітям процес посіву (використовується овес або якась інша культура). Зелена підгодівля потрібна мешканцям живого куточка (птахам, черепахам, хом'якам, свинкам, кроликам і курам). Дошкільнята сіють насіння в коробочки, педагог промовляє з дітьми умови, необхідні для їх проростання. Карлсон з'являється у другій частині заняття, коли потрібно закріпити нові знання. Вихователь від імені Карлсона каже: «Діти, я живу на даху будинку. У мене є сусід -

горобець. На жаль, варення він не їсть, але дуже любить крихти і зернятка. Я пролітав повз ваших вікон і побачив, що ви сієте насіння. Добре б і мені десь знайти зерен. Я подарував би їх своєму сусідові горобцю».

Вихователь просить дітей пояснити Карлсону, навіщо вони посіяли овес, що з нього виросте, навіщо тваринам потрібна взимку зелень. Пропонує посіяти насіння для Карлсона. Одні діти садять, інші пояснюють гостю, як треба доглядати за посівом. Прощаючись з Карлсоном, вихователь каже: «Не забувай поливати овес, а то він не виросте!»

Через два тижні, коли з'являться дружні сходи, вихователь може обговорити з дітьми питання про те, що допомогло прорости насінню. Сприятливі умови - земля, вода, тепло і світло - дозволили з'явитися зеленим сходом.

Лунає шум пропелера, і з'являється Карлсон з коробочкою, в якій земля покрита льодом. Діти з подивом розглядають вміст коробочки. Карлсон дуже засмучений, просить дітей пояснити йому, чому насіння не проросло. Якщо дошкільнята не можуть відповісти, педагог просить їх подивитися у вікно, уточнює - на дворі зима. Потім вихователь каже Карлсону: «Ти зробив все правильно, але не врахував, що на вулиці зима, на твоєму горіщі холод, на морозі вода перетворюється в лід, без води і в холоді насіння не можуть прорости. Але ти не переймайся, діти тобі допоможуть». Діти співчують Карлсону - гладять його по голові зі словами: «Ми дамо тобі коробочку з зеленим вівсом, і ти подаруєш його горобцю. А влітку, коли буде тепло, сам виростиш овес».

Карлсон розповідає про пташині гнізда

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про те, як і навіщо птаці навесні влаштовують гнізда *(щоб вивести пташенят)*.

Хід гри. Ця ігрова навчальна ситуація використовується навесні після ряду спостережень за будівництвом гнізд, поведінкою птахів. Під час прогулянки з'являється Карлсон з кошиком *(сумкою)* і розповідає дітям, що на даху його будинку і на деревах з'явилося багато птахів. Вони збуджені - голосно кричать, цвірінкають, проганяють один одного, носять в дзьобах якісь палки, гілочки, соломинки, сваряться через них. Просить пояснити, що відбувається. Діти розповідають йому про свої весняні спостереженнях.

«Тепер я розумію, що прийшла весна, - каже Карлсон. - Птахи почали вити гнізда, шукають затишні місця, щоб вивести пташенят,

ділять між собою дах. Але мене їм не прогнати - у них немає такого чудового пропелера. Я вам розповім, які гнізда вони роблять.

Найбільше гніздо у ворони. Воно на тополі, що росте біля мого будинку. Взимку я не звертав на нього уваги, думав, що це просто купа гілок. Виявилось, що це справжнє гніздо. Зараз ворона вирішила його відремонтувати - одні гілки витягує, а інші вставляє. Один раз вона полетіла, а я вирішив полежати в її гнізді - адже я сама хвора людина на світі! Лежу - раптом вона летить. Що тут було! Каркати почала в усе горло, гілку, що несла, впустила. Зібрала цілу зграю ворон, всі кричать-кричать, я мало не оглух. Так і не зумів, як слід полежати. Може, і мені побудувати гніздо? Набридло жити на даху ...

Діти, ви принесіть побільше гілок, а потім я розповім вам про мого сусіда горобця». *(Діти збирають гілки для Карлсона, кладуть в його сумку).*

Потім Карлсон продовжує: «Горобець теж вирішив звити гніздо, але не на дереві, а під самим дахом. Поклав туди кілька соломинок і вирішив, що все готово. Горобчику його гніздо не сподобалося. Напевно, буде його добудовувати. А ось голуби влаштовують гнізда прямо на стіні будинку: невеликий виступ, там і приземлитися важко, а вони будують. І теж, як горобці, кладуть кілька гілочок, соломинок - ось і готово. Ледарі - не те, що ворона! ».

Карлсон навчається доглядати за кімнатними рослинами

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: виховати дбайливе ставлення до кімнатних рослин; уточнити їх назви; розповісти про те, в яких умовах вони добре себе почувають.

Хід гри. За відсутності дітей вихователь створює ігрову ситуацію: влаштовує безлад *(знімає квіти з підвіконня і як попало розставляє на підлозі і стільцях)*. Поруч на підлогу садить Карлсона. Повідоляє дітям, що в їх відсутність в приміщенні відбулося щось дивне - хтось влаштував безлад .. Звертається до Карлсона: «Признавайся! Це твої витівки? »Карлсон відповідає, що він літав неподалік і захотів зазирнути до дітей, але рослини заважали йому відкрити вікно, і він став скидати їх на підлогу.

Вихователь каже: «Карлсон, напевно, не знає, що кімнатні рослини живі. Вони дуже ніжні, так з ними звертатися не можна. Діти, давайте обережно поставимо квіти на місце. Розповімо Карлсону, як потрібно доглядати за ними».

Діти ставлять кімнатні рослини на свої місця. Вихователь від імені Карлсона подає репліки, задає питання.

Карлсон вирощує зелену цибулю (для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: розширити уявлення дітей про умови, необхідні для росту і розвитку рослин (*грунт, волога, тепло, світло*); виховати спостережливість, співчуття, дбайливе ставлення до результатів праці.

Хід гри. Діти розглядають посаджені один-два тижні назад цибулини, вимірюють довжину зелених паростків. Лунає шум мотора, і в кімнаті з'являється Карлсон. В руках у нього коробочка, де він посадив цибулю. Карлсон виростив її на горищі дитячого садка і хоче подарувати малюкам. Вихователь розповідає дошкільнятам про те, які умови необхідні для росту цибулі.

Діти помічають, що паростки у цибулини Карлсона маленькі, зігнуті, жовтого кольору. Всі дивуються. З'ясовується, що Карлсон кожен день поливав землю, в яку була посаджена цибулина. Значить, вода і ґрунт тут ні при чому. Що ж сталося? Діти запитують, де Карлсон тримав коробочку з цибулиною. Виявляється, на горищі дитячого садка, де він живе, немає вікон, тому там темно, як уночі. Діти здогадуються, яку помилку зробив їх друг, - для того, щоб вирости, цибулі було мало світла. Карлсон дуже засмутився, і діти пропонують йому поставити коробочку на підвіконня, де тепло і багато світла. Протягом декількох днів вони спостерігають за цибулею. Незабаром паростки стають зеленими. Карлсон радіє разом з дітьми.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З АЙБОЛИТОМ

З образом лікаря Айболита у дошкільнят пов'язані уявлення про доброго лікаря, який лікує тварин і піклується про них. У кожному дитячому садку є лялька Айболит. Цей персонаж можна включати в ігрові навчальні ситуації для роботи з дітьми різного віку. В рамках ігрових дій Айболит може виконувати роль, важливу для екологічного виховання дітей. Він показує, як потрібно оглядати пацієнтів (мешканців живого куточка), як ставити діагноз (тобто визначати стан об'єкта за зовнішніми ознаками), встановлювати причину відхилення від норми (тобто виявляти брак тих чи інших компонентів довілля), визначати способи лікування.

Велику роль в розгортанні гри з Айболитом виконує атрибутіка. Лялька повинна бути середніх розмірів, в білому халаті і ковпаку. Бажані окуляри і борода, що символізують вченість і доброту. У цій ігровій ситуації можна використовувати ляльку бі-ба-бо, якій вихователь може легко управляти і здійснювати різні лікарські (ігрові) дії. У валізі Айболита, крім традиційного набору, є рецепти (листки паперу невеликого розміру), ручка. Залежно від того, до кого їде доктор (рослинам, тваринам), в його валізі може бути справжні предмети догляду за мешканцями куточка природи: паличка для розпушування ґрунту, термометр для води, вата, пластмасові ножиці, безпечний ніж і ін.

Айболит нерідко приїжджає до хворих на машині швидкої допомоги (потрібна вантажна машина з кузовом). Він бере в дорогу не тільки чемоданчик, але також предмети, які можуть стати в нагоді для лікування зелених пацієнтів (пакетик з добривами для кімнатних рослин, мішечок з чорноземом і золою, обприскувач, пляшечку з олією для змазування шкіри і панцира черепахи, коробочка з живим кормом для акваріумних рибок і ін.). На машині доктор відвозить хворих в лікарню (наприклад, уражені тлею рослини).

Важливо мати на увазі наступне - в рамках гри відбувається реальне спілкування з живими об'єктами і їх середовищем проживання. Це справжній обов'язок лікаря - з'ясувати стан пацієнта, умови, при яких виникло захворювання, дати відповідні оцінку та рекомендації. Авторитет лікаря для дітей (в силу їх частих хвороб) дуже великий, тому гра, в якій бере участь Айболит, виробляє на них сильне емоційне враження.

Айболить оглядає кімнатні рослини (для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати дбайливе ставлення до всього живого; вчити дітей уважно оглядати рослини і знаходити ознаки їх нездорового стану; показати, як можна допомогти кімнатним рослинам, тобто поліпшити середовище проживання; пояснити, що для живих істот необхідні хороші умови життя.

Хід гри. Вихователь просить відгадати загадку про гостя:

Допоможе завжди вам,

І птахам, і діткам.

Він під деревом сидить,

Добрий лікар... (*Айболить*)

Вихователь повідомляє дітям, що в дитячий садок приїхав лікар Айболить, який ходить по групам і оглядає рослини. Пропонує прибрати іграшки, навести порядок, щоб гідно зустріти гостя. Айболить в'їжджає на машині, вітається з дітьми, каже, що за зиму рослини ослабли, тому він вважає своїм обов'язком допомогти їм, хоче порадити дітям, як краще за ними доглядати.

Лікар уважно оглядає кожную рослину, оцінює ґрунт, ступінь освітленості, вказує на ознаки неблагополуччя. Може дістати рослину з горщика, оглянути кореневу систему, відзначити, що квіти дуже часто (*або рідко*) поливають, зробити висновок, що їх не обприскують, а землю не розпушують. Звертається до малюків: «Ваша традесканція погано себе почуває. Подивіться, як витягнулися її стебла, листочки знаходяться на великій відстані один від одного. Це тому, що тут мало світла. Рецепт такий: потрібно обрізати витягнуті стебла і залишити на них кілька листочків (*зрізає один-два стебла під кутом*). Живці поставте у вазу з водою. Коли з'являться корені, посадить їх в новий горщик. Традесканції потрібно поставити ближче до світла і добре поливати.

Зефирантес виглядає краще. Листочків багато, вони довгі, темно-зеленого кольору. Однак рослина не цвіте, бо взимку її занадто часто поливали. Раджу оглянути кореневу систему. Потрібно посадити цибулини в добрий ґрунт в два-три горщика, садить неглибоко. Пам'ятайте, що рослина любить світло.

Бальзамін дуже погано себе почуває: стебла голі, листочків мало, вони жовтуватого кольору. Цю рослину потрібно відправити в лікарню. Там я простежу за нею. А ось поруч з нею ще одна рослина. Воно відчуває себе краще. Листочки зелені, є квіти. Бальзамін не любить, коли його оточують інші рослини. Його потрібно підгодувати добривами, щоб він краще цвів».

На прощання Айболить дарує вихователю пакетик з добривами, пояснює, як правильно підживлювати рослини. Нагадує, що відвідає дітей через два-три тижні, щоб подивитися на зелених пацієнтів і перевірити, як виконано його рекомендації.

Айболить розповідає про користь кімнатних рослин

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розповісти дітям про благотворний вплив кімнатних рослин на здоров'я людини (*очищують повітря від пилу, виділяють потрібний для організму людини кисень, поглинають шкідливі речовини, зволожують повітря, прикрашають побут людини, підвищують настрій*); закріпити навички по догляду за кімнатними рослинами.

Хід гри. Лікар Айболить приходить до дошкільнят, цікавиться їхнім здоров'ям, запитує, як почувають себе кімнатні рослини, чи виконали діти після огляду ті рекомендації, які він дав в минулий раз. Запитує: «Навіщо потрібні кімнатні рослини? Чи можуть вони рости на вулиці? Як потрібно доглядати за ними?» Потім каже: «Діти, кімнатні рослини оселилися в будинках людей дуже давно. Спочатку люди прикрашали ними свої оселі. Ці рослини потрапили до нас з Африки, Індії, Південної Америки (*показує на глобусі або карті ці місця*). Кімнатні рослини привозили з далеких мандрів мандрівники.

Люди давно зрозуміли, що кімнатні рослини можна використовувати і в лікувальних цілях. Багато з них називають «лікарями». Наприклад, ось ця знаменита рослина (*показує алое*) люди називають столітник. Він допомагає прожити довге життя, якщо люди ним лікуються. Соком його м'ясистого листя можна лікувати рани на тілі, ніс (*нежить*), горло і шлунок, коли вони болять. Інша кімнатна рослина - хлорофітум (*показує*) очищає повітря в приміщенні від різних шкідливих речовин.

Часто в приміщенні повітря сухе, а це дуже шкідливо для здоров'я. Така кімнатна рослина, як папороть (*показує*), є хорошим зволожувачем повітря. Красиві кімнатні рослини з великими різнокольоровими або різьбленими листями, великими, яскравими квітами (*показує і називає рослини*) створюють красу, покращують настрій. Яку користь приносять людям кімнатні рослини!»

Айболить оглядає тварин - мешканців професорського куточку природи

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховати добре, дбайливе ставлення до всього живого; вчити дітей оглядати тварин в куточку природи, помічати ознаки їхнього поганого самопочуття; показати, як можна допомогти тваринам.

Хід гри. Ігрова ситуація аналогічна попередній. Необхідно правильно провести огляд тварин і дати рекомендації по догляду за ними. Оглядаючи черепаху, Айболить звертає увагу на те, що вона сидить нерухомо; питає дітей, чи добре вона їсть, повзає в тераріумі, просить вихователя зважити її на руці. Потім робить висновок: «Ваша черепаха занадто легка, вона погано себе почуває. Напевно, мало їсть. Їй не вистачає тепла. Необхідно включати рефлектор на весь день: черепаха під лампою розігріється, почне повзати, у неї з'явиться апетит і вона одужає. Рекомендую давати тварині зелень вівса. У моїй машині є коробочка з травою. Візьміть пляшечку з олією. Ватним тампоном потрібно протирати панцир, шкіру шиї і лап черепахи - шкіра стане м'якше, а панцир буде блискучий і красивий».

Оглядаючи морську свинку, хом'яка і кролика, лікар Айболить просить дітей звертати увагу на кігті тварин (*може бути, вони занадто довгі, їх потрібно підрізати*), а також на стан шерстки. Дарує гілки, щоб звірята їх гризли і сточували зуби, і зелень - вітамінну підгодівлю для гризунів в зимовий час. Рекомендує частіше спілкуватися зі звірами: давати їм правдиві імена, ласкаво розмовляти з ними, годувати з руки, гладити.

Потім лікар оцінює стан здоров'я риб (*розглядає луску, плавники, зябра, як вони плавають - рівно, прямо або завалюються на бік*). Оглядає дно в акваріумі, дає рекомендації, завдяки яким можна поправити здоров'я риб (*потрібно долити в акваріум води - це збільшить водний простір, рибкам буде легше плавати і дихати*). Айболить рекомендує збільшити або зменшити підсвічування залежно від стану і кількості рослин, дарує дітям живий (*найкорисніший*) корм для риб. Помітивши товстеньку самочку гуппі або мечоносця, радить помістити її у велику банку для виведення потомства.

Дає рекомендації по утриманню декоративних птахів, курей, водяної черепахи та інших мешканців живого куточка.

Айболить розповідає про лікарські рослини

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення про знайомі лікарські рослини, дати дітям знання про нові, які ростуть на території або поблизу дитячого садка (*наприклад, познайомити з ромашкою лікарською, материнкою звичайною, подорожником, пустирником, кропивою*); розповісти про те, яку користь лікарські рослини приносять людині; як їх треба збирати, сушити і зберігати.

Хід гри. У літню пору Айболить запрошує дітей на прогулянку в ліс (*луг, квітник тощо*). Повідомляє про те, що діти будуть відшукувати і збирати лікарські рослини. У Айболита через плече одягнена сумочка, в якій лежать кольорові картинки із зображенням тих нових рослин, які вихователь намітив для показу.

На прохання Айболита діти називають і відшуковують знайомі лікарські рослини, розповідають про їх лікувальні властивості. В потрібному місці вихователь дістає картку, показує її дітям, називає нову рослину, просить їх відшукати в траві таку ж. З'ясовує, чи знають діти, яку користь вона приносить. Від імені доктора вихователь розповідає про неї.

Айболить пропонує познайомитися з цінними лікарськими рослинами - ромашкою лікарською і материнкою звичайною. Задає питання: «Яке суцвіття у ромашки? Якої форми пелюстки, листя? Чи має ця рослина запах? Чим відрізняється ромашка лікарська від інших видів ромашки? Чи знаєте ви, для чого збирають ромашку?» Розповідає, що з неї готують настої, якими лікують горло при ангіні, промивають рани та інше. Збирають ромашку, відриваючи квітки. Потрібно пам'ятати про те, що в одному місці не можна зривати багато квіток, так як не залишиться насіння і на наступний рік ромашка не виросте. Айболить показує дітям, як правильно збирати цю рослину.

Потім лікар знайомить дітей з материнкою, з якої готують ароматний чай. Його п'ють при застуді, кашлі, ангіні. Збираючи цю лікарську рослину, не можна зривати весь кущик. Сушити траву потрібно в темному, сухому добре провітрюваному (*без протягів*) місці.

Айболить показує дітям кропиву, з'ясовує, чи знають вони цю пекучу рослину. Потім повідомляє, що кропива дуже швидко зупиняє кров: якщо трапився поріз, до ранки треба покласти грудочку з листя кропиви або вичавити з неї крапельку соку - кров миттєво зупиниться. Діти по картинках і під керівництвом лікаря Айболита знаходять цикорій, подорожник та інші лікарські рослини, і він розповідає про їх цілющі властивості. В кінці прогулянки Айболить пропонує дітям

зібрати кілька видів лікарських рослин і висушити їх вдома, а в дитячому садку організувати фітоуголок.

Айболить розповідає про здоровий спосіб життя

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати дітям уявлення про здоровий спосіб життя: правильне харчування, загартовування, перебування на свіжому повітрі, значенні активних фізичних вправ і праці, позитивного емоційного стану.

Хід гри. У валізці Айболита, який «приходить» до дітей, лежать «вітаміни». Це можуть бути фрукти (*яблука, апельсини, лимон*), плоди шипшини для заварювання або чорна смородина в будь-якому вигляді. Може бути також і бутель з готовим вітамінним напоєм. У валізці є кілька головок цибулі для посадки.

Айболить вітається з дітьми і пропонує поговорити про здоров'я. Пояснює, що означає вітання «Здрастуйте». *(Ми вітаємо людину і бажаємо їй міцного здоров'я)*. Спочатку він оглядає дітей: зазначає, хто блідий, а у кого; рум'яні щічки, чіпає м'язи рук і ніг, з'ясовує, міцні вони чи слабкі. Запитує у дітей, чи часто вони хворіють. Що потрібно робити, щоб менше хворіти? Потім пояснює, що люди часто хворіють тому, що не дбають про своє здоров'я *(одягаються занадто тепло, бояться виходити на вулицю в погану погоду)*. Нагадує, що сонце, повітря і вода - великі помічники і друзі не тільки тварин і рослин, а й людини. З ними необхідно подружитися. Людина повинна загартовуватися і займатися фізкультурою. Лікар просить дітей показати, як вони роблять зарядку *(вихователь садить ляльку і виконує разом з дітьми кілька вправ на різні групи м'язів)*.

Айболить запитує дітей про те, як вони харчуються. Розповідає про користь вітамінів, які містяться в овочах і фруктах. Каже, що потрібно перед їжею ретельно мити руки, щоб в організм не потрапили хвороботворні мікроби. Пропонує їсти менше цукерок і солодошів, так як вони псують зуби і знижують апетит. Дістає зі свого валізки «вітаміни», пригощає дітей. Потім дістає цибулини, просить вихователя разом з дітьми посадити їх, щоб виросла зелень, яка дуже корисна для здоров'я, тому що в ній багато вітамінів.

Лікар дарує дітям «Щоденник здоров'я», який буде нагадувати їм про необхідність дотримуватися основних правил здорового способу життя.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З КОЛОБОКОМ

Колобок як герой знаменитої казки цікавий кількома моментами: тим, що він котиться через ліс, зустрічається з лісовими звірами і тим, що він хлібний виріб. Ці особливості біографії героя можуть бути використані в ігрових навчальних ситуаціях з дітьми різного віку.

Колобок знайомиться з життям лісових мешканців.

Початок подорожі

(для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: дати дітям уявлення про особливості життя зайців і вовків в лісі.

Хід гри. Вихователь каже, що в гості до дітей прийшов з казки рум'яний Колобок. Гість вітається і запитує дітей, чи пам'ятають вони про те, як він багато подорожував і хто на його шляху зустрічався, які різні тварини хотіли його з'їсти (*діти відповідають, розповідають фрагменти казки*). Колобок нагадує, як хитра Лисиця його обманувала, але він тепер знає, щоб уникнути небезпеки, пісеньку треба доспівати до кінця і ні в якому разі не сідати лисиці на ніс. Пропонує дітям заспівати пісеньку:

Я по засіку метений,
Я із борошна спечений,-
Я від баби втік,
Я від діда втік,
Я від зайця втік,
Я від вовка втік,
Від ведмедя втік,
То й від тебе втечу!

Колобок каже: «Я покотився-покотився, Лисиця мене тільки і бачила! Став я замислюватися: як живуть в лісі звірі? Я ж нічого про них не знаю. Ось і вирішив прийти до дітей. Може, ви мені що-небудь цікаве розповісте?» Вихователь пропонує дітям показати Колобку картину, на якій зображений заєць, і розповісти, як він живе в лісі, що їсть, що робить взимку і влітку. Діти, розглядаючи картину, дають короткі відповіді, вихователь доповнює їх, звертаючись головним чином, до Колобка. Так само проходить бесіда про вовка.

Колобок дізнається про життя лісових мешканців.

Кінець подорожі

(для дітей молодшого та середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: дати уявлення про особливості життя ведмедя і лисиці.

Примітка. Ігрова ситуація така ж, як і в попередньому випадку.

3. Колобок відправляється в ліс

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про знайомі лісові звірі - зайця, вовка, лисиці, ведмедя (*особливості їх будови, харчування, пристосування до лісового життя*); формувати узагальнене уявлення про диких тварин; дати знання про ліс як співтовариство.

Хід гри. Вихователь разом з дітьми згадує зміст казки «Колобок» і її основних героїв (*Заєць, Вовк, Ведмідь і Лисиця*). Колобок стежить, щоб діти про все говорили правильно, тут же їх поправляє, якщо дошкільнята неточно відтворюють епізоди казки. Педагог звертається до іграшки: «Колобок, ти добре знаєш, як тебе спекли, чудово співаєш свою пісеньку. А чи знаєш ти, що таке ліс і як там живуть звірі, які тобі зустрілися? (*Дорослий розігрує замішання Колобка, його здивування.*) Ось, Колобок, ти, виявляється, дуже мало знаєш, ти хвалько хороший, а про ліс зовсім нічого не знаєш! А дже ліс - це незвичайне місце, ми зараз з дітьми тобі все розповімо. Сідай і слухай нас уважно!».

Вихователь, звертаючись до Колобку і дітей, розповідає про те, що ліс - це спільнота багатьох мешканців - представників рослинного і тваринного світу. Педагог просить дошкільнят їх назвати. Уточнює: в кожному лісі багато комах (*вони повзають в траві, на деревах*), птахів (*вони в'ють свої гнізда в кроні дерев, влаштовують їх в дуплах*), звірів.

Вихователь просить дітей згадати, хто ще живе в лісі, крім тих, кого назвали. Після висловлювань дітей він уточнює, що в лісі зустрічаються білки, їжаки, лосі, кабани, борсуки, кроти. Але головними в лісі є дерева, від них залежить, які чагарники і гриби ростуть, і які звірі живуть в лісі. По деревах розрізняють: березовий гай, сосновий бір, діброву, змішаний або хвойний ліс. У кожному лісі всі його мешканці добре пристосовані до життя. Тварини знаходять собі їжу, місце для виведення потомства, можуть рятуватися від ворогів.

Далі вихователь пропонує дітям розповісти Колобку про життя і пристосованості до лісу звірів, які йому зустрілися. Діти розповідають про зайця-біляка, лисицю, вовка та ведмедя (*чим харчуються, як*

проводять літо і зиму, як виводять потомство, хто на кого нападає і як рятуються).

Вихователь запитує: «Що об'єднує цих звірів? (Вони живуть в лісі.) Як можна назвати їх одним словом? (Дикі тварини.) Чому їх називають дикими?»

В кінці заняття Колобок запитує у дітей, як йому потрібно поводитися, щоб залишитися цілим і неушкодженим. Діти пояснюють йому основні правила поведінки в лісі. Колобок дякує їм за допомогу.

Колобок навчає дітей випікати булочки

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати шанобливе ставлення до хліба, доброзичливість до людей, гостинність; уточнити уявлення дітей про хлібобулочні вироби; показати процес випічки тіста.

Хід гри. Ігрову ситуацію можна приурочити до святкування дня народження кількох дітей. За 7-10 днів до торжества вихователь складає рецепт тіста, визначає кількість і склад необхідних продуктів. В оголошенні для батьків повідомляє про святкування дня народження і підготовці до нього.

В день свята за 30-40 хвилин до виходу на прогулянку, в гості до дітей приходить Колобок: «Добрий день, діти! Я бачив оголошення і вирішив заглянути до вас. Я зроблений з хорошого тіста, тому є фахівцем з випікання хліба».

Зараз я перевірю, що ви про це знаєте. Кажуть, є такий магазин, який називається «Булочна». Я там жодного разу не був. Хто-небудь з вас знає, що там можна купити?»

Діти називають відомі їм хлібобулочні вироби. Вихователь показує Колобку картинки із зображенням буханки хліба, батона, бублика, бубликів і т. д. Колобок дивується - він ніколи такого не бачив. Запитує у дітей, які булочки на смак.

Вихователь пояснює, що люди дуже люблять хліб. Вони так і кажуть: «Хліб всьому голова!» «Зате, - каже Колобок, - я знаю, як треба випікати хліб. Діти, давайте я навчу вас робити булочки. Як їх роблять? Не знаєте? А я добре пам'ятаю. Найголовніше приготувати тісто. З чого його можна приготувати? Правильно, з борошна. Дивіться, яке у нас борошно. Пшеничне, розсипчасте. Це хороша мука, з неї вийде чудове тісто, яке ще має підійти. Куди підійти? Чи не куди, а як! Воно повинно піднятися, збільшитися в обсязі, стати пишним. Для цього потрібні дріжджі (*показує дітям пачку дріжджів*). Ми розведемо дріжджі теплим молоком, додамо борошно, яйця, масло, цукровий пісок, ванілін і трохи солі. Завдяки цьому булочки вийдуть

смачними і ароматними. Хто готуватиме тісто, повинен ретельно вимити руки, надіти чистий фартух, а на голову - ковпак». (*Вихователь або помічник вихователя замишують тісто, Колобок керує процесом, діти спостерігають.*)

Колобок пояснює: «Тісто потрібно робити з любов'ю і радістю, тоді воно буде пишним і смачним. Бабуся випікала мене з любов'ю, тому я вийшов такий рум'яний, красивий і запашний. Тісто любить, коли його довго місять, мнуть, шльопають, повертають. Тоді воно обов'язково стане пишним». Він звертає увагу дітей на те, що спочатку тіста в каструлі не дуже багато. Через деякий час воно має піднятися і його стане набагато більше.

Тісто накривають чистим рушником, каструлю ставлять у тепле місце, а діти йдуть на прогулянку. Повернувшись, діти бачать, як піднялося тісто. Колобок зміло керує процесом приготування булочок. Нагадує, щоб діти ретельно вимили руки, наділи фартухи. На чистий стіл викладають тісто, і діти починають ліпити з нього булочки. Потім їх кладуть на листи і несуть на кухню.

Після обіду і сну Колобок бере участь в організації святкового столу. Вихователь нагадує дітям про те, що вони повинні бути привітними, доброзичливими, гостинними: ввічливо запрошувати батьків і один одного за стіл. Спечені булочки кладуть на красиві блюда, застелені серветками. Всі вітають іменинників, пробують булочки, хвалять і дякують Колобка.

5. Як виходить борошно

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати уявлення про процес виготовлення борошна з зерен пшениці і жита.

Хід гри. Вихователь розповідає дітям про те, що злакові культури вирощують в літню пору; коли колосся дозріють, їх прибирають комбайном; зерна відокремлюють від соломи, очищають, мелють - виходить мука: біла з пшениці - для булок, темна з жита - для чорного хліба.

В ігровій ситуації бере участь Колобок, який добре знає, звідки в коморах з'являється борошно. Він приносить картини, на яких зображені сцени жнив, колосся жита й пшениці. Після бесіди вихователь може зводити дітей в найближчу булочну, щоб Колобок побачив, як продають хлібобулочні вироби.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ВІННІ-ПУХОМ

Вінні-Пух - один з найулюбленіших літературних героїв дитвори, яка знає про його пригоди по книзі і мультфільму. Він товстий, добродушний, дуже любить ходити в гості, любить поїсти і поласувати медом.

Вінні-Пух йде на луг за медом

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвинути спостережливість дітей; розширити уявлення дітей про луг як про спільноту світлолюбних трав'янистих рослин, які рясно цвітуть в літню пору і дають поживу для численних комах (*метеликів, джмелів, ос, комарів, мушок*). Розповідає дітям про бджіл, які на лузі збирають нектар (*квітковий сік*), і потім переробляють його в мед; дикі бджоли відкладають мед в дуплах дерев, де виводять потомство; на лузі можна відпочивати, милуватися квітами, спостерігати за комахами.

Хід гри. У теплий сонячний день з'являється засмучений Вінні-Пух і повідомляє дітям, що у нього вичерпався запас меду, тому він вирішив піти на луг, де бджоли збирають мед. Пропонує дітям піти разом з ним і просить взяти з собою побільше баночок для меду.

Вихователь звертається до дітей: «Діти, мені здається, Вінні-Пух помиляється. Йому не вдасться поласувати медом на лузі. Розкажіть, що там росте. Ми можемо піти на прогулянку і взяти Пуха з собою».

На лузі вихователь каже: «Подивіться, як красиво! Як багато тут квітів! Яке чудове повітря! Дихайте глибше, вдихайте аромат трав. Діти, назвіть і покажіть, які квіти ви тут бачите, а ти, Пух, запам'ятовуй».

Потім всі спостерігають за комахами, які тут і там сідають на квіти, називають їх. Вихователь просить дітей спеціально поспостерігати за бджолами, визначити квіти, на які вони сідають. Розповідає дітям про те, які працюючі бджоли добувають нектар, як з нього виходить мед. У процесі розмови педагог весь час звертається до Вінні-Пуха з поясненнями, питаннями, від його імені буде «безглузді» припущення.

В кінці прогулянки вихователь пояснює дітям і Пуху: луг - це спільнота лугових трав. Вони в достатку ростуть тут, тому що для їх зростання є всі необхідні умови. Лугові трави і квіти - це їжа для

комах. Бджоли переробляють нектар в мед, який відкладають у дуплі дерева.

Вихователь втішає Вінні-Пуха: «Не переймайся, що ми не зібрали мед. Адже ми добре відпочили, надихалися ароматом трав. Це так корисно для здоров'я. Прийдемо в дитячий садок і діти в ляльковому куточку знайдуть тобі мед».

Вінні-Пух знайомить дітей з рослинами-медоносів

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати уявлення про мед і медоносні рослини.

Хід гри. Вихователь розповідає дітям про мед - смачному і корисному продукті природного походження, він зміцнює здоров'я. Виробляють мед з нектару (*соку*) квітів і пилку рослин. Якщо поспостерігати за рослинами, можна з'ясувати, які з них медоноси. Виховувати дбайливе ставлення до квітучих рослин.

У гості до дітей приходить Вінні-Пух з кошиком. Вітається і каже: «Діти, я дуже люблю мед. Це моя улюблена їжа. Минулої зими я з'ясував, що таке мед. Читав багато книг, намагався зрозуміти, про що дзижчать бджоли на лузі, розмовляв з досвідченими бджолярами. Тепер я багато знаю про мед і хочу вам дещо розповісти. Я приніс баночку меду і картинки, на яких зображені різні рослини».

Пух розповідає дітям про те, як бджоли відшукують необхідні їм рослини (*трави, чагарники, дерева*) під час цвітіння. Їм допомагають запах квітів, а також їх яскраве забарвлення. Нектар знаходиться в серцевині квітки, біля самої основи пелюсток. Бджоли запускають туди хоботок і смокчуть солодкий сік, який накопичується у них в зобі. Там він перетворюється в мед, який бджоли відкладають в дуплі дерева або в вулику. Мед потрібен їм, щоб вигодувати молодих бджілок. Меду буває багато, тому бджоли діляться ним з людьми, навіть ведмедеві залишається.

Пух питає у дітей, на які рослини сідають бджоли. Показує картинки із зображенням ірисів, липи, квітучих яблунь, вишень, червоної конюшини, суріпиці, гречки. Просить відгадати, які це рослини, називає ті, про які діти не знають. «Взагалі, - каже Вінні-Пух, - бджоли сідають на різні рослини. Ми підемо на прогулянку і будемо спостерігати, що привертає їх на нашій ділянці».

Потім Пух розповідає про те, як корисний свіжий мед. Для лікування його вживають по-різному: якщо захворіло горло, можна полоскати його теплою водою з медом; при нежиті медом можна лікувати ніс. Дітям потрібно звикнути їсти мед кожен день по чайній

ложці, а дорослим - по дві столові ложки. Пух показує мед, який він приніс. Всі дивляться, якого він кольору, нюхають і насолоджуються чудовим ароматом. Потім ведмедик пропонує дітям спробувати мед.

Діти йдуть на прогулянку і разом з Вінні-Пухом розглядають на ділянці рослини, відшуковують ті, які зображені на картинках. Спостерігають за бджолами, діляться враженнями, насолоджуються запахом конюшини. Відшуковують на ділянці липи і яблуні, з'ясовують, чи є на них квіти, які так люблять бджоли.

Примітка. Ігрову ситуацію доцільно використовувати навесні і літом.

Вінні-Пух прийшов на обід

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати гостинність; розповісти дітям про продукти, з яких приготовлений обід.

Хід гри. Діти сідають за стіл. В цей час з'являється Вінні-Пух: «Я дуже зголоднів. Чим тут у вас можна поласувати?» Вихователь каже: «Сідай з нами, дружок. Діти люблять гостей. Привітайся з усіма. Діти, розкажіть, з чого приготований сьогодні суп». Вихователь доповнює розповідь дітей і наливає Вінні-Пуху понарошку суп, просить дітей пригостити гостя. Друге блюдо ведмежа їсть за одним столом. Діти розповідають, з яких продуктів приготовані страви. Десерт Пух їсть за третім столом. Діти пригощають його компотом. Пух трохи засмутився, що його не пригостили медом. Діти втішають ведмедика і укладають спати.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ЧИПОЛЛІНО

Чиполліно, герой казки Дж. Родарі, дуже подобається дітям. Він сміливий, спритний, доброзичливий. Якщо діти не знають казку «Пригода Чиполліно», їм потрібно її прочитати або розповісти головний зміст. Для проведення ігрової навчальної ситуації з цим героєм необхідна іграшка, що зображає хлопчика-цибулину. Найкраще зробити ляльку бі-ба-бо: головка-цибулька і симпатична рукавичка дозволяють маніпулювати лялькою. У всіх ігрових ситуаціях Чиполліно проявляє велику активність: приносить або привозить овочі і фрукти, роздає їх дітям, розповідає про них багато нового і цікавого, міркує, вчить, дивується. Таку поведінку легко розіграти з рухомою (легко керованою) лялькою бі-ба-бо.

1. Чиполліно допомагає вирощувати цибулю

(для дітей середнього і старшого віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про те, що для пророщування цибулин потрібні такі ж умови, які необхідні всім рослинам для росту і розвитку (*живильний ґрунт, вода, тепло, світло*). Нагадати про те, що в зеленій цибулі багато вітамінів, які необхідні всім людям, особливо в кінці зими. Розвивати спостережливість дітей, вміння помічати зміни в стані рослин.

Хід гри. Чиполліно приходять до групи з кошиком (або мішком), в якій лежать цибулини по числу дітей. Повідомляє, що пора садити цибулю, тому що вона корисна для здоров'я, захищає організм від хвороб. Пропонує всім взяти по цибулині, розглянути її і подумати, як її треба садити. Потім каже, що він хороший фахівець з вирощування цибулі і навчить дітей рости зелень. Вихователь заперечує йому: діти теж знають, як треба вирощувати рослини, як доглядати за ними. Чиполліно здивований, але готовий вислухати їх. Діти розповідають ляльці, які необхідні умови всім рослини, щоб вони росли і розвивалися. Чиполліно задоволений знаннями дітей, розглядає ящики із землею, зазначає, що в них хороший (*чорний поживний*) ґрунт, значить, вийдуть відмінні грядки з цибулею.

Діти приступують до посадки, Чиполліно ходить між ними, підказує, допомагає, хвалить тих, хто все правильно робить. Стежить за тим, як діти поливають «грядки» і ставлять їх на вікно. Каже, що він

через тиждень прийде знову, щоб подивитися на цибулю. Сподівається, що діти будуть добре доглядати за посадками.

Примітка. Ігрові навчальні ситуації використовується в зимово-весняний час, коли вихователь разом з дітьми починає пророщувати цибулини, щоб отримати зелень цибулі. Заздалегідь готуються ящики із землею і все необхідне для посадки цибулин.

Досліди з цибулею

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати спостережливість дітей, вміння помічати зміни зростаючих цибулин, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки на прикладі цибулі; розвивати розуміння: позбавлення рослини навіть одного з умов не дозволяє правильно і швидко їй рости; формувати у дітей узагальнене уявлення про комплекс умов, необхідних рослині для росту. Вчити дітей робити прості досліди з рослинами. Вчити дітей робити замальовки цибулі, користуватися символами.

Хід гри. Вихователь готує 4 скляні баночки, 4 цибулини, картонні трафарети, папір, олівці, іграшковий телефон, різнокольорові кружечки-символи. Пропонує малюкам провести цікаві досліди з цибулею, але спочатку запросити Чиполліно - він добре вміє вирощувати цибулю на городі, а ось досліди з нею він не вміє робити.

Вихователь набирає номер іграшкового телефону: «Алло! Це казка? Покличте, будь ласка, Чиполліно до телефону (*науза*). Добрий день, Чиполліно, приходь скоріше до нас в гості, ми зараз будемо робити досліди з цибулею. Тобі буде теж цікаво - ти таке ніколи не робив?!»

До приходу ляльки вихователь з'ясовує з дітьми, які необхідні умови для життя і зростання всім рослинам, уточнює, що треба робити, щоб цибулини почали рости і у них з'явилася зелень. Вбігає Чиполліно: він дуже поспішав - йому цікаво, але незрозуміло, які такі досліди можна робити з цибулею. Вихователь садить ляльку, просить її дивитися, а дітям повідомляє, що треба посадити в 4 баночки 4 цибулини, але умови для кожної з них зробити різні. Чиполліно дивується: навіщо цибулю садити в банки, її завжди садять в землю! Вихователь пояснює: банки прозорі, через скло все видно, що відбувається з цибулею, як росте коріння. Спочатку земля необов'язкова, тому що в самій цибулині великий запас поживних речовин.

У першу банку у цибулини будуть всі необхідні умови: вода (*дитина наливає воду з лійки*), тепло (*це тепло кімнати*), світло (*банка буде стояти на підвіконні*). Вихователь наклеює кружечки на банку:

«Чіполліно, дивись, які умови для зростання у першій цибулини: вода позначається білим кружком, тепло - червоним, як вогонь, світло - жовтим, як сонечко. Бачиш, всі необхідні умови, щоб цибулина почала зростати!

Другу цибулину ставлять в банку без води: «Діти, підкажіть Чіполліно, які кружечки треба наклеїти на цю банку? (Відповіді.) Правильно: червоний (*тепло*) і жовтий (*світло*), а білий кружок не будемо наклеювати, тому що цибулина буде стояти в банці без води. Ми подивимося, що буде з цибулиною, коли є всі умови, не вистачає тільки води. Ось це і є досліди з цибулею».

Третя цибулина ставиться в воду, на світло, але в холод (*між рамами*), діти наклеюють кружечки і вчать Чіполліно: білий - вода, жовтий - світло, синій - холод.

Четверту цибулину ставлять в банку з водою і в темряву (*в шафу або під чорний цільний ковпак*). Умови позначаються кружками: білим (*вода*), червоним (*тепло*), чорним (*темрява*). Вихователь показує дітям, як за допомогою трафареток замалювати на альбомному аркуші посадки цибулі - всі чотири баночки. діти малюють, розфарбовують, а Чіполліно дивується, навіщо такі досліди.

Вихователь пояснює: з їх допомогою діти дізнаються, що буде з кожною цибулиною? Для росту потрібні всі умови відразу або досить деяких? «Ось чудеса! - каже Чіполліно. - Я теж хочу побачити, що буде. Я так ніколи не плакав цибулю в городі». Діти допомагають поставити баночки в потрібні місця, вихователь запрошує хлопчика-цибулину приходити через тиждень. Ігрові навчальні ситуації повторюються в наступні 4-5 тижнів. Чіполліно з'являється в групі. вихователь організовує спостереження за цибулею. Всі збираються навколо великого столу, розглядають цибулини в банках, порівнюють, відзначають, у кого почали рости коріння, зелень, у кого нічого не змінилося. Пояснюють, чому так сталося, на нових сторінках за допомогою трафареток роблять нові замальовки банок і цибулин в них. По ходу розмови вихователь, розігруючи роль Чіполліно, дивується, задає питання, робить припущення, радіє правильним відповідям і тому, що він почав розуміти, навіщо потрібні досліди.

Город на вікні

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: вчити дітей садити в землю коренеплоди, цибулину, бульбу, пророщувати їх, правильно доглядати за посадками.

Хід гри. Вихователь готує два ящика з землею, трилітрову банку (або іншу прозору ємність) для посадки картоплі.

У групі з'являється Чиполліно з кошиком (або мішком), в якій лежать по два овоча моркви, буряка, цибулі, бульба картоплі, кілька головок часнику. Він пропонує дітям зробити город на вікні.

Малюки спочатку розглядають овочі, кажуть, які вони, чим різняться. Чиполліно пояснює їм, як треба посадити їх в землю, як за ними доглядати, щоб вони почали рости. Діти садять в один ящик моркву, буряк, цибулю. В іншому - влаштовують грядку часнику: кожна дитина садить часточку. Чиполліно розповідає їм, який корисний для здоров'я часник, як він вбиває шкідливі мікроби. Часник може прорости, якщо його часточками посадити в землю.

Вихователь тасмниче каже, звертаючись до дітей і ляльці, що бульбу картоплі посадять окремо від інших овочів в прозору ємність. (*Чиполліно здивований.*) Дуже цікаво спостерігати, як він під землею почне проростати: давати коріння, випускати стебла, як потім на коренях почнуть рости бульби молоді картоплі. (*Чиполліно плескає в долоні: «Ура! Ми всі побачимо!»*) Діти допомагають посадити картоплю в трилітрову банку, в яку на дно спочатку кладуть дренаж, потім заповнюють її добрим ґрунтом. Бульбу садять впритул до скла, щоб було видно його проростання. Всі посадки поливають.

Вихователь запрошує Чиполліно прийти через тиждень - всі будуть розглядатимуть посадки, з'ясують, що змінилося, що почало зростати.

Чиполліно вчить дітей вирощувати картоплю

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати дітям уявлення про картоплю, особливості її вирощування на городі; виховувати любов до праці.

Хід заняття. На початку травня до дітей приходять Чиполліно з мішком за спиною і просить вгадати, що там лежить. Діти здогадуються - це картопля.

Чиполліно пропонує дошкільнятам взяти по одній бульбі, обережно оглянути її, розповісти все, що вони знають про картоплю. Вона росте в землі, тому виглядає не так красиво, як помідори, огірки, кабачки, капуста. Вислухавши відповіді, пояснює, що таке бульба

картоплі, звертає увагу на білі паростки, які є на кожній бульбі. Паростки з'явилися на місці очок - це початок зростання картоплі.

Чиполліно розповідає, що навесні пророщені бульби садять в теплу землю і через деякий час з'являються зелені паростки. Вони стають все більші і більші, незабаром можна побачити стебло, безліч листків і навіть невеликі квіточки (*показує їх на картинці*). У землі це зелена рослина утримується за допомогою кореня, на якому дозріває безліч бульб (*молодих картоплин*). На початку вересня, коли рослина (*бадилля*) починає жовтіти і сохнути, картоплю викопують із землі. Так, з одного посаженої навесні бульби виростає десяток молодих картоплин, які збирають і зберігають взимку в підвалах, ямах, погребях. З картоплі можна приготувати багато різних страв (*діти називають їх*). Чиполліно пропонує посадити картоплю на вулиці.

Всі виходять на ділянку і оглядають скопану ділянку. Чиполліно прискіпливо з'ясовує: чи добре підготували поле, удобрili чи землю - картопля любить збагачений поживний ґрунт. Потім він показує, як потрібно правильно садити бульбу в землю (*необхідно зробити лунку, покласти в неї бульбу і засипати його землею*). Потім пояснює правила догляду за картоплею: в разі посухи її потрібно поливати, прополювати, розпушувати землю, підгортати. Діти починають працювати, а Чиполліно спостерігає за ними, підказує, допомагає, хвалить. Після закінчення роботи дякує дітей за старанну працю і пропонує пограти в гру «Городник». (*Мета гри: удосконалювати навички ходьби по колу, біг (змінюючи темп і напрямок); розвивати увагу.*)

Хід гри. Діти стають в коло. Кожна дитина грає роль якогось овоча (*картоплі, цибулі, ріпи, моркви і т. д.*). Одного з дітей вибирають городником. Він виходить в коло і стукає палицею об землю. Його запитують:

- Хто там?
- Городник!
- За чим прийшов?
- За картоплею!

Діти водять хоровод і співають пісеньку про картоплю. Городник повинен відгадати, хто з них вибрав роль «картоплі». Якщо йому вдається відгадати, «картопля» тікає, в іншому випадку городник відводить його в свій город. При цьому городник не повинен знати, яка дитина назвалася картоплею. Відгадувати він може три рази. Якщо не відгадає, городником стає інша дитина.

Приготування вінегрету

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати працелюбність, акуратність, бажання доводити почату справу до кінця; закріпити знання дітей про основні овочеві культури; вчити дітей розрізняти сирі і варені овочі.

Хід гри. Чиполліно з'являється на іграшковій машині, повної овочів. Читає дітям вірш Ю. Тувіма «Овочі» і запитує, який овоч самий смачний і красивий. Діти відповідають по-різному. Чиполліно сперечається з ними, доводить, що найсмачніший овоч - цибуля. Чому? Тому що Чиполліно - сам хлопчик-цибулина.

Вихователь пропонує дітям уважити гостя, пояснює, що цибуля дуже корисна, адже в неї так багато вітамінів. Діти спеціально для гостя вирішили приготувати вінегрет. Чиполліно надягає кухарський ковпак, а діти стають кухарчуками (*миють руки, надягають фартухи*). Під час приготування овочевої страви Чиполліно задає дітям питання. Вони пробують овочі на смак і визначають, які варені, а які сирі. Діти самі чистять і ріжуть варені овочі (*у середній групі діти спостерігають, як вихователь або няня роблять це*), складають їх в загальне блюдо, дорослий заправляє все зеленню і рослинним маслом. Вінегрет їдять на початку обіду, пригощають Чиполліно. Він дякує дітей за частування. Блюдо вдалося на славу.

Примітка. Аналогічну ігрову навчальну ситуацію можна провести з приготуванням картопляного салату.

Герої казки Джанні Родарі розповідають про овочі та фрукти

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати допитливість, інтерес до героїв відомої казки; закріпити уявлення дітей про овочі та фрукти, особливості їх зростання, користь для здоров'я людини; вчити їх порівнювати справжні овочі та фрукти з муляжами.

Хід гри. Вихователь пропонує дітям згадати зміст казки Дж. Родарі «Пригоди Чиполліно», перерахувати її основних героїв і знайти їх в книзі. Запитує: «Які овочі або фрукти нагадують ці казкові персонажі?». Пропонує розглянути два кошики з овочами та фруктами. В одній знаходяться справжні плоди, а в інший -муляжі. Діти уважно розглядають їх, чіпають, нюхають і намагаються пояснити, чим вони відрізняються один від одного. Вихователь уточнює: справжні плоди ростуть в землі або на дереві, мають запах, їх можна вживати в їжу, не можна довго зберігати. З'ясовує у дітей, що можна приготувати з овочів і фруктів. Потім питає: «Що можна робити з муляжами?»

В кінці заняття вихователь пропонує дітям приготувати з овочів і фруктів салат, а з муляжами пограти - пригостити ведмедиків і зайчиків з іграшкового куточка.

Примітка. Цю ігрову навчальну ситуацію можна включити в заняття, яке проводиться восени під час збору врожаю.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З НЕЗНАЙКОЮ

Діти люблять Незнайку, героя казок Н. Носова, незважаючи на те, що він постійно хвалиться своїми дивовижними здібностями. Насправді він безпорадний, часто потрапляє в безглузде становище. Йому постійно потрібна допомога друзів. Цю особливість Незнайки легко використовувати в різних ігрових навчальних ситуаціях, в яких лялька буде давати свідомо невірні відповіді, будувати неправильні припущення. Особливо успішними ігрові ситуації будуть в тому випадку, якщо все-таки Незнайка буде проявляти старання і хоч іноді, на радість дітям, відповідати правильно.

Якщо в дитячому садку відсутня лялька Незнайка, її легко зробити з будь-якої іншої ляльки. Треба народити її хлопчиком, а на голову надіти знаменитий крилатий синій капелюх.

Незнайко знайомиться з кімнатними рослинами

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати естетичні почуття дітей, розширювати їх словниковий запас; виховувати дбайливе ставлення до рослин, бажання доглядати за ними уточнити уявлення дітей про знайомі кімнатні рослини і умови їхнього життя. Познакомити дітей з новою кімнатною рослиною (*клівія або іншою*), особливостями її будови, відмінними рисами; зробити акцент на те, що вона жива, розповісти про догляд за нею..

Хід гри. Незнайка визирає з-за ширми, його помічає вихователь, запрошує на заняття поговорити разом з дітьми про кімнатні рослини. «Я і так все знаю! - каже Незнайка. - Що про них говорити?! Стоять, мовчать, нічого не роблять! Іграшки на полиці стоять з ними хоча б грати можна. А з цими ... як їх ... кімнатними деревами ... що робити можна? Стоять на вікні і все!»

Вихователь посміхається, дивується, каже дітям: «Незнайку треба як слід повчити». Пропонує підійти до вікна, показати йому

знайомі кімнатні рослини і розповісти про них. Діти показують і називають, вихователь допомагає. Потім всім повідомляє, що рослини живі, їм обов'язково для життя потрібні земля в горщиках і вода.

Незнайка голосно регоче: «Які ж вони живі?! Вони що ходять і бігають? Або кричати вміють?» Вихователь заспокоює його, каже всім, що рослини не такі, як люди. Говорити і ходити вони, дійсно, не можуть. Але вони зелені, ростуть, у них бувають квіти! Вони живі. За ними треба добре доглядати, ними треба милуватися - вони красиві, їм треба говорити хороші, ласкаві слова - вони все відчують. Якщо так не піклуватися про рослини, вони засохнуть, зів'януть - помруть, всім буде погано без них.

Вихователь пропонує познайомитися з новою кімнатною квітучою рослиною - клівія (*ставить її на стіл, просить дітей помилуватися нею*). Незнайка кілька разів перепитує, як вона називається, намагається розповісти, як за нею потрібно доглядати, але постійно робить помилки. Вихователь заспокоює його і радить бути більш уважним. Розповідає про те, що клівія - це рослина з дуже гарними квітами і листям. Щоб вона була такою завжди, за нею потрібно ретельно доглядати (*поливати, розпушувати землю, підгодовувати*). Незнайка пропонує полити клівію молоком, так як вона дуже любить молоко і вважає її корисною для здоров'я. Діти повинні виправити помилку. (*Клівію потрібно поливати водою з лійки.*)

Незнайка дякує дітей за допомогу і в пориві почуттів хоче зрізати квіти клівії, щоб подарувати її. Діти повинні відмовити гостя від цього нерозумного вчинку, так як без квітів клівія не буде такою красивою. Крім того, квіти швидко зів'януть. Однак Незнайка не погоджується з ними. Тоді вихователь пропонує дітям і Незнайці сфотографувати квіти клівії і зробити фотографії (*намалювати*). Це буде хорошим подарунком для всіх.

Діти малюють фарбами, Незнайко ходить навколо них, підказує, коментує їх роботу. В кінці просить одну «фотографію» на пам'ять, хоче показати її своїм друзям в казці.

Що ми знаємо про літо

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати почуття гумору, вміння дітей застосовувати знання в нових ситуаціях; уточнити знання дітей про літо: тепліше, сонячно, багато трави, квітів, в садах і городах дозрівають овочі та фрукти, в лісі - ягоди і гриби.

Хід гри. Незнайка каже: «Діти, розкажіть мені, що ви знаєте про літо. Ось я, наприклад, знаю, що влітку часто йдуть дощі, дмуть сильні вітри, на деревах жовте листя. Правильно?». Діти виправляють його помилки, розповідають, де вони були влітку, що бачили, яка була погода. Потім Незнайка пропонує дітям взяти календар природи і знайти в ньому картинку, яка найбільш відповідає літній порі. Запитує: «Діти, ви були цього літа в лісі? Що ви там робили? Може, допомагали батькам в городі, в саду?»

Примітка. В якості ігрового моменту можна використовувати небилиці Незнайки: «Я влітку був в лісі і бачив яблуню з білим стовбуром, на якій росли огірки та помідори. А ще там дозріла картопля. Сливи ми викопували прямо із землі. Не вірите?» Діти повинні пояснити Незнайці, що, де і як росте. Можна пограти в гру «Що де росте». За аналогією уточнюються знання дітей про лісові ягоди і гриби.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ДЮЙМОВОЧКОЮ

Дюймовочку, героїню однойменної казки Г.-Х. Андерсена, знають багато дітей. Це чарівна маленька дівчинка з'явилася з великої чудесної квітки. Все її життя пов'язане з рослинами і деякими тваринами, про які вона може розповісти

дошкільнятам. В ігрових ситуаціях може бути використана маленька, гарно одягнена лялечка - така іграшка знайдеться в кожному дитячому садку.

Дюймовочка знайомить дітей з первоцвітами

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати дбайливе ставлення до рослин, занесеним до Червоної книги; розповісти дітям про ранні квіткові рослини (анемона, сон-трава, мати-й-мачуха), про їх характерні особливості; навчити відрізняти живі рослини від штучних.

Хід гри. До дітей приходять Дюймовочка і просить пояснити, чому їй дали таке ім'я. А потім за допомогою чарівної палички гостя робить дітям сюрприз - дарує Червону книгу і пояснює, чому її так назвали. Показує квіткові рослини, зображені в ній. Каже, що вони називаються первоцвітами тому, що першими з'являються навесні з-під снігу. Діти розглядають малюнки із зображенням сон-трави, анемони, мати-й-мачухи, переліски, звертають увагу на особливості їх будови, забарвлення, форму пелюсток і листя.

Дюймовочка розповідає дітям про те, що первоцвіти занесені до Червоної книги не випадково. Колись в лісах було багато красивих квітів. Якийсь чоловік побачив їх і подумав: «Навіщо милуватися квітами в лісі? Зірву їх і принесу додому». У домашніх умовах квіти швидко зів'яли, їх довелося викинути. У ліс прийшли інші люди і стали рвати оберемки квітів. Вони думали, що їх багато, вистачить на всіх. І ось одного разу виявилося, що квітів більше немає. Люди стали чекати, коли з'являться нові квіти, але вони так і не з'явилися. Тільки в найглухіших місцях, де не ступала нога людини, можна було їх знайти. Тоді люди зрозуміли, що квіти в лісі рвати не можна, і занесли їх до Червоної книги. Червоний колір попереджає про те, що ці рослини можуть зникнути з лиця землі, якщо люди не будуть дбайливо до них ставитися.

Другий сюрприз Дюймовочки - кошик з блакитними перелісками. Діти уважно розглядають квіти і приходять до висновку, що вони зроблені з паперу за допомогою клею і ножиць. З ними можна грати або прикрасити ними групу. Дюймовочка пропонує дітям зоробити такі ж квіти і піднести їх в подарунок мамам.

Дюймовочка розповідає про основні правила посадки квіткових рослин

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати почуття прекрасного; виховувати дбайливе ставлення до рослин; дати уявлення про процес вирощування рослин з насіння, бульб, цибулин і розсади; нагадати про основні способи посадки і правила догляду за рослинами (*полив, розпушування, прополка, внесення добрив*).

Хід гри. Дюймовочка пропонує дітям посадити і самим виростити квіти біля дитячого садку. Запитає дітей, як вирощують квіти. Якщо вони не можуть відповісти, підкаже (*з насіння, бульб, цибулин*). Показує «чарівну» скриньку і каже: «Під час однієї подорожі я потрапила в країну, де злий Суховій знищив всі квіти. Жителям цієї

країни вдалося зберегти лише кілька примірників квітів, які знаходяться в цій шухлядці».

Діти розглядають насіння нагідок, бульба жоржини, цибулину тюльпана. Потім гостя показує малюнки із зображенням рослин, які вирости з насіння, бульб та цибулин.

На вулиці, біля клумби, де земля задалегідь підготовлена, вихователь пояснює дітям основні правила посадки бульб і цибулин, а також посіву насіння квіткових рослин. При цьому він радиться з Дюймовочкою, уточнює моменти, які є найбільш відповідальними і складними. Діти розподіляють між собою обов'язки і акуратно виконують завдання. В кінці заняття Дюймовочка дякує їм за добре ставлення до рослин і хорошу роботу. Обіцяє приходити до дітей, щоб дивитися, як ростуть квіти, як діти доглядають за клумбами.

Подорож по казці «Дюймовочка»

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати уявлення про тварин - героїв казки «Дюймовочка», умови їхнього життя в природі, особливості харчування; уточнити знання про біоценоз; виховувати інтерес до світу тварин.

Хід гри. Дюймовочка допомагає дітям пригадати сюжет казки, розповідає про основні її героїв, показує картинки з їх зображенням. Просить дітей розповісти все, що вони знають про ці тварин (*де живуть, чим харчуються, як пристосовані до тих умов, в яких живуть тощо*).

Починаючи розмову про Жабку, Польову Мишу, Крота, Майського жука і Ластівку, гостя пропонує дітям відгадувати загадки.

У воді сидить охоче, та не риба і не рак.

Вистромляє булькаті очі і співає «Кум-Квак» ..... (*жабка*)

У норі хатинку має хліб, сирочок полюбляє.

По підлозі тишком-нишком Бігає сіренька... (*Мишка*)

Одяг багатий,

Сам підсліпуватий,

Живе без віконця,

Не бачить сонця. (*Крім*)

В нього крила, в нього вуса,

Трохи я його боюся.

Як летить - так чути звук.

Бронзовий великий... (*жук*).

Має ноги коротенькі,

Два пера в хвості довгенькі,

У повітрі все літає,
Безліч мошок поїдає. (*Ластівка*)

Дюймовочка доповнює і уточнює відповіді дітей, задає питання, нагадуючи сюжет казки. В кінці бесіди Дюймовочка пропонує дітям пограти в гру «Екологічний ланцюжок», в якій дошкільнятам знадобляться знання про казкові персонажі і різні біоценози. Діти вчать вибудовувати екологічні ланцюжки (*поле - миша - сова; болото - жаба - чапля; дерево - хрущ - птах і інше*). Дюймовочка просить дітей придумати нові варіанти екологічних ланцюжків.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З КОТОМ МАТРОСКІНИМ

Веселий і дотепний, з яскраво вираженим характером Кіт Матроскін, герой казки Е. Успенського, дивно практичний. У своєму селі Простоквашино він мріє обзавестися домашнім господарством. Його «блакитна мрія» може стати приводом для цікавого сюжету екологічних занять з дітьми.

Ляльку Кота Матроскіна неважко зробити самим, одягнувши відповідну м'яку іграшку, яка зображує kota, в тільнящі. Ще краще це зробити з котом бі-ба-бо, їм легко імітувати умивання, ледачі рухи, які так добре представлені в мультфільмі.

Кіт Матроскін заводить господарство

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати любов і дбайливе ставлення до домашніх тварин; закріпити знання дошкільнят про домашні тварини (*їх характерні особливості, умови життя, користь для людини*).

Хід гри. Кіт Матроскін ділиться з дітьми своєю мрією. Він хоче придбати корову, овець, коней, курей і кроликів (*показує картинки із зображенням цих тварин*). На думку Шарика і дядька Федора, впоратися з таким господарством їм буде важко, адже вони нічого в цьому не розуміють. Кіт Матроскін вирішив звернутися за допомогою до дітей. Нехай розкажуть що-небудь про цих тварин.

Діти розглядають малюнки із зображенням корови, коней, вівці, курей, кроликів і розповідають про них Матроскіну. У цій ігровій ситуації Кіт Матроскін може задавати дітям питання по темі приблизно такого змісту: «Де кінь повинен жити? Чим його треба годувати? Чи багато він їсть? Як потрібно за ним доглядати? Які тяжкості він може перевозити? та інше. Аналогічні питання Матроскін

задає і про інших тварин, деякі з них можуть бути навмисно безглуздими (*наприклад, чи багато кінь дає молока? Чи несуть кролики яйця? Чи потрібно корову підстригати, як вівцю?*).

В кінці бесіди він говорить, що прийде ще раз, адже відразу все запам'ятати неможливо, сільське господарство - справа серйозна!

Кіт Матроскін навчається доглядати за домашніми тваринами

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про особливості догляду за тваринами.

Хід гри. Кіт Матроскін приходив до дітей і скаржився: «Все, не можу більше! Я навіть на машинці строчити вмю і хрестиком вишивати, а з якимись курми впоратися не можу. Не знаю, чим їх годувати, як за ними доглядати. Шарик каже, що потрібно все продавати, а мені шкода. Я так до всіх звик. Що робити?»

Вихователь пропонує допомогти Коту Матроскіну і пояснити йому, як потрібно доглядати за коровою, конем, вівцями, курми і кроликами (*чим їх годувати, скільки разів в день, де їх потрібно тримати тощо*). В кінці заняття пропонує дітям пограти в гру на задану тему, наприклад «Як доглядати за кроликами».

Кіт Матроскін розповідає про домашні водоплавні птахи

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: дати уявлення про домашні водоплавні птиці, умови життя, особливості догляду за ними, користь для людини; виховувати дбайливе ставлення до них.

Хід гри. Кіт Матроскін підбадьорився, так як за останній час багато чого дізнався, прочитав потрібні книги, значно розширив своє господарство в селі Простоквашино.

- Ой завів водоплавних домашніх птахів (*качок, гусей*), навчився за ними доглядати і готовий поділитися своїми знаннями з дітьми.

Ігрова навчальна ситуація дещо змінилася: тепер Кіт Матроскін - головна дійова особа, основний оповідач і порадник. Він привіз великі кольорові фотографії (*картини*) своїх птахів і розповідає про них незвичайні історії: «Перший час я своїх гусей і качок нікуди з дому не пускав. Боявся, що заблукають. А вони потайки тікали на ставок і там плавали. Я ж не знав, що це їм необхідно. Один раз подумав, що вони тонуть, і стрибнув у воду. Трохи сам не потонув! Мене витягнув знайомий бобер-рятувальник. До сих пір не розумію, чому гуси та качки не тонуть? Чому вони добре плавають? Чому вони не промокають? А ви, діти, знаєте? »

Діти відповідають на питання Кота Матроскіна, а вихователь доповнює їхні відповіді. Потім Матроскін розповідає про те, чим харчуються качки і гуси, чим вони відрізняються від курей.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З БУРАТИНО

Дерев'яний хлопчик Буратіно добре знайомий дітям. Він ніколи не сумує, тому у нього багато друзів: Мальвіна, Артемон, П'єро. Ігрові навчальні ситуації з участю Буратіно можна організувати в залежності від дидактичної мети заняття, яка так чи інакше буде пов'язана з його «дерев'яним походженням». Лялька Буратіно є в кожному дитячому садку, але бажано, щоб вона була дерев'яною.

Буратіно веде розмову з дітьми про дерева

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати дбайливе ставлення до природи; уточнити уявлення дітей про дерева та чагарники, їх різновиди, умови зростання; дати знання про роль дерев в житті людини.

Хід гри. Буратіно зроблений з поліна, він знає про дерева багато цікавого, тому може поділитися своїми знаннями з дітьми.

Буратіно розповідає дітям про чудову дівчинку Мальвіну, яка любить усіх вчити. І сам пропонує провести іспит на тему «Що ми знаємо про дерева». Якщо діти підтримують цю ідею, Буратіно виступає в ролі їх екзаменатора, а вихователь стає його помічником. Особливістю цієї ігрової ситуації є те, що діти повинні запам'ятовувати питання Буратіно, стежити за ходом його думки. Він екзаменатор-новачок, тому може зробити ряд помилок. Діти повинні тактовно допомогти йому, щоб він не образився.

Буратіно запитує дітей: «Які дерева ви знаєте? Які з них ростуть на ділянці біля дитячого садка, в найближчому парку, у вашій групі? Чи відрізняються дерева від чагарників? Чим? Деревя живі або неживі? Чому вони живі тільки влітку? Хто (або що) їм допомагає рости? Чим їх треба поливати: водою чи молоком?» тощо. Потім Буратіно просить дітей відгадати загадки.

Зимою спить, а влітку шумить. (*Дерево*)

Як дерево називається,

що влітку в білий пух одягається? (*Тополя*)

Що за дерево, чий цвіт
Пахне медом на весь світ? (*Ліна*)
Проливала дрібні сльози молода дівця.
Полоскала довгі коси у чистій водиці. (*Верба*)
З жолудя він проростає,
В кроні сил чимало має.
Кабани плоди смакують,
Люди міць його цінують. (*Дуб*)
Не дівка, а червоні стрічки носить. (*Калина*)
Боягузка у гайочку заховалась за дубочки.
Не лякав ніхто панянку, та тремтить безперестанку. (*Осика*)
Мов зелений їжачок,
має безліч голочок.
Поспішає до оселі
в новорічні дні веселі. (*Ялинка*)
Сніг її не налякає,
І на спеку не зважає.
Зеленіє навіть взимку,
Має з голочок хустинку. (*Сосна*)
Чорно-біла одежина,
Зверху - листяна хустина.
Як весна – дарує сік, -
П'ємо радо цілий рік. (*Берізка*).
Зріст у неї, як в ліщини,
А плоди, немов в калини.
Взимку пташечок годує,
Ягідками їх частує. (*Горобина*)
Я дерево - красень, а звать мене... (*ясен*)
Дуже широке листя у мене
П'ятикутне і зелене.
Наче скульптор різакom
Працював над тим листком. (*Клен*)

Буратіно розповідає про користь дерев: вони очищають і зволожують повітря, створюють прохолоду, деякі - дають смачні їстівні плоди. Спиляне дерево - це будівельний матеріал: з висушених стовбурів роблять дошки, фанеру, меблі, іграшки, папір. Деревя ростуть повільно, тому їх потрібно берегти. В кінці заняття Буратіно закликає дітей охороняти дерева, дбати про них, іноді ласкаво з ними розмовляти, а навесні разом з батьками садити молоді деревця.

Буратіно знайомить дітей з різьбою по дереву

(для старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати здатність бачити красу; познайомити дітей з різними предметами, виготовленими з дерева: посудом, іграшками, меблями, прикрасами і сувенірами. Дати знання про те, що дерево обробляють на верстатах і вручну. Різьба по дереву - це мистецтво, її виконують умільці-майстри спеціальним інструментом (*ножами*). Предмети з дерева по-різному прикрашають: розписують фарбами, покривають лаком, випалюють візерунки. Всі дерев'яні предмети приємні на дотик (*вони теплі*), красиві, доставляють людям радість.

Хід гри. Вихователь просить дітей відгадати, хто до зараз прийде в гості:

До школи прямує хлопчак дерев'яний,

Чомусь потрапляє у цирк полотняний.

Як називається ця книжка?

А як зветься сам хлопчисько?

От підказка, друзі, вам:

Його дівчинка Мальвіна

Називала... (*Буратіно*)

Вихователь читає дітям телеграму від Буратіно, в якій він повідомляє, що їде в дитячий садок і просить зустріти його на сходах, тому що у нього багато речей - мішок і папка. Діти привітно зустрічають ляльку, допомагають внести речі, розсідаються на стільчики. Буратіно розмовляє з ними про те, як обробляють дерево на пилорамі (*розпилюють його на дошки і брус, сушать*), як теслі і столяри роблять різні дерев'яні предмети. Під час розмови Буратіно дістає з папки картинки, що ілюструють те, що він говорить, показує дерев'яні будинки з різьбою. Потім він запитує у дітей, чи є у них в групі щось дерев'яне. Діти разом з лялькою здійснюють екскурсію по приміщенню, вихователь допомагає їм знайти і показати дерев'яні вироби (*паркетні підлоги, віконні рами, меблі, іграшки*). Буратіно доторкається до них, гладить, уточнює, що робив тесля, а що столяр. Потім просить всіх сісти - він хоче показати, які чудові предмети з дерева він приніс їм показати.

Буратіно дістає з мішка по черзі 1-2 обробні дошки, ложки, качалку (*або щось інше*). Пропонує дітям помацати їх руками, звертає увагу на гладку поверхню, круглу форму - так добре на верстаті може виточити тільки майстер. Таким майстром був його тато Карло. Потім демонструє різьблені іграшки, показує їх рух, дає дітям помилуватися ними і пограти. Говорить про те, що придумувати і різати такі іграшки - це велика майстерність, справжнє мистецтво. Всі іграшки

симпатичні, веселі, зроблені з юмором .Всі разом приходять до висновку, що дерево - це цінний матеріал, з нього виходять прекрасні вироби, які радують всіх людей. Тому з ними треба дбайливо поводитися, вчасно чинити.

Примітка. Другий варіант цієї ігрової навчальної ситуації може проходити за участю людини (*робочий по будівлі, чийсь тато*), який покаже дітям інструмент і реальне різьблення по дереву.

Пожежа в лісі

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: познайомити дітей з різними властивостями дерева: воно не тоне у воді, легко запалюється і швидко горить. Дати уявлення про те, що необережне поводження з вогнем у лісі призводить до великої біди - пожежі. Люди не повинні в лісі розводити багаття, кидати недопалки і скла, ліс - це загальне природне багатство, його треба берегти.

Хід гри. Вихователь проводить з дітьми досліди і показує, що дерев'яні предмети не тонуть у воді (*плавають на її поверхні*) на відміну від металевих і скляних предметів. Показує дітям картинки, на яких зображені човни, дерев'яні судна.

У двері стукають, приходять Буратіно з папкою (*або книжкою*) під пахвою. Вихователь каже йому, що він вчасно прийшов, тому що розмова йде про дерево, пропонує йому подивитися, що і як плаває у воді. Буратіно сміється - він все це добре знає, тому що і сам він не тоне.

Далі він розповідає дітям про властивості дерева легко займатися від вогню і швидко згорати. Підтверджує свою розповідь ілюстраціями, які дістає з папки, загадує дітям загадки:

Шипить, злиться, води боїться. (*Вогонь*)

Без крил, без рук, без ніг, а вгору піднімається. (*Дим*)

Маленька зірка відлетіла,

Багато лиха наробила. (*Іскра*)

Вона — душа у кожній хаті,

Живе тоді, коли вогонь палає.

На хліб із нею ми багаті,

Теплом вона нас зігріває. (*Піч*)

Буратіно розповідає про пожежі в лісі, про те, яке це горе для всіх його мешканців - звірів, птахів, рослин, грибів. І для людей - це теж велике нещастя! Говорить про те, що причиною пожежі найчастіше буває необережне, недбале поводження людей в лісі: то недопалок кинуть, то багаття розведуть, а то і уламок від пляшки залишать. Якщо на такий уламок падає промінь сонця, то може статися

самозаймання, а результат один - згорає ліс, тому що будь-яке дерево легко горить. Буратіно нагадує: не дарма ж сірники, якими запалюють газову плиту або піч з дровами, роблять з дерева. Не дарма ж сірники не дають дітям, ними користуються тільки дорослі. Тому що вогонь небезпечний всюди: і в лісі, і в дерев'яному будинку, і в міській квартирі. Буратіно пошепки каже, що тато Карло забороняв йому брати сірники в руки: «Адже він зробив мене з сухого поліна!»

Перед відходом Буратіно висловлює надію, що діти зрозуміли, як небезпечний вогонь і як треба правильно поводитися в лісі.

Буратіно знайомиться з папером

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати конструктивні вміння при вторинному використанні паперу (*газет*). Виховувати в дітях економно-дбайливе ставлення до чистого паперу, книгам. Уточнити уявлення дітей про папір, його різного призначення; дати знання про те, що папір роблять з деревини, він йде на виготовлення зошитів, книг, альбомів, серветок тощо.

Хід гри. Вихователь організує невелику виставку паперових виробів. У різних місцях групи: на столах, полицях і підставках розкладається кілька експозицій: 1) *папір різних видів*: газетний, ватман, серветки і туалетний, оксамитовий і гофрований, пергамент і цигарковий, картон; 2) *друкована продукція*: книги різного формату і якості паперу, в тому числі подарункові видання; газети журнали; плакати чи географічні карти; 3) картон і упаковки від цукерок, парфумерних виробів тощо.

Зібравши дітей, вихователь повідомляє, що зараз буде огляд виставки паперових виробів, пропонує зателефонувати Буратіно і запросити його. Каже, що він добре розбирається в дереві, а про папір він нічого не знає - йому корисно відвідати таку виставку. Отримавши згоду дітей, вихователь дзвонить по іграшковому телефону і просить Буратіно скоріше приїхати - діти його чекають. Поки Буратіно «їде» вихователь розповідає, як роблять папір, який це важкий процес, як багато йде деревини. Говорить про те, що білий папір - це цінний продукт, його треба берегти і економити, просто так бруднити і рвати його не варто. На папері друкують книги - це найбільша цінність для всіх людей, тому що з них дізнаються про все на світі, по книгам-підручникам навчаються діти в школі, студенти в інституті.

Разом з Буратіно діти оглядають виставку, по черзі всі експозиції. Вихователь пропонує дітям брати в руки папір і вироби з нього, говорить, який він (*тонкий, товстий, м'який, жорсткий,*

гладенький або матовий та інші особливості). Розіграє роль Буратіно: від його імені задає питання, здійснює ігрові дії. Біля стенду з книгами вихователь говорить ляльці і дітям, що книги треба берегти, в них написано багато-багато цікавого. Їх треба дивитися сидючи за столом, гортати акуратно чистими руками, щоб випадково не забруднити й не порвати. Старі книги можна лагодити, підклеювати.

Після огляду виставки вихователь звертає увагу всіх дітей на стопку газет. Каже, що це старі газети, їх вже давно прочитали, тепер їх можна використовувати на виготовлення іграшок. Можна також здати в приймальний пункт макулатури, вони підуть в переробку, з них зроблять новий папір, який згодиться для упаковки різних товарів. Пропонує дітям зробити іграшки: голубів, кораблики або шапочки на голову - хто що може. Буратіно хоче мати шапочку. Діти роблять іграшки, вихователь допомагає їм, а Буратіно спостерігає і чекає.

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ З ЧЕРВОНОЮ ШАПОЧКОЮ

Червона Шапочка дуже популярна серед дітей. Її люблять за те, що вона добра, відвідує бабусю, носить їй частування. Її шкодують, бо вовк її обманює. Червона Шапочка ходить через ліс - це її головна «екологічна» особливість, вона може послужити для розробки змісту різних ігрових навчальних ситуацій. Лялька Червона Шапочка є в кожному дитячому садку, їй тільки необхідно зробити додаткову атрибутику: різноманітну, в тому числі і зимовий одяг, кошик, гриби, квіти, ягоди тощо.

Червона Шапочка зустрічає лісових тварин

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: уточнити уявлення дітей про життя зайця, їжака і білки в лісі (особливо пересування, харчування, захисту від ворогів, виведення потомства).

Хід гри. Червона Шапочка приходить до дітей: «Діти, я вчора ходила до своєї бабусі зовсім іншою дорогою. Вовк мені не попався, зате я зустріла таких добрих і гарненьких жителів лісу! Ось здогадайтеся, хто це? »

Лялька загадує загадки:

Пара довгих вушок,
Сіренький кожушок,
Швидкий побігайчик,
А зветься він ... (зайчик)

Червона Шапочка просить розповісти дітей, все що вони знають про зайця. Після висловлювань дітей вона додає те, що вони не сказали: про це вона дізналася від зайця, коли з ним розмовляла. Виявляється, він теж не любить вовка, бо той за ним полює.

Потім лялька розповідає, як вона побачила незвичайну руду «пташку» на дереві, і загадує другу загадку:

Червонясту шубку має,
По гілках вона стрибає,
Хоч мала сама на зріст,
Та великий має хвіст.
Як намисто оченята...

Хто це? Спробуй відгадати. (*Білка*)

Червона Шапочка каже, що білка дуже поспішала до своїх дітей, і тому вони не зуміли поговорити. Вона просить дітей що-небудь розповісти про білку. Вони висловлюються, вихователь допомагає, доповнює, повідомляє їм і ляльці те, що діти забули або не знають.

Потім Червона Шапочка каже, що один звір її сильно налякав: він голосно тупотів, шарудів у кущах, пирхав. Вона хотіла втекти, але він з нею почав розмовляти. Лялька загадує загадку:

Колючий він, а не ялинка,
У голках він, а не сосонка.
Колючий виставив бочок.
Впізнали всі – це ... (*їжачок*)

Червона Шапочка здивована: який смішний звір! У всіх буває м'яка шерсть, а у нього колючки, у всіх є хвіст, а у нього немає. Просить дітей розповісти щось про їжачка. Діти висловлюються, вихователь їх доповнює.

Перед відходом Червона Шапочка дякує дітей за цікаву бесіду, обіцяє ще раз прийти до них в гості. Каже, що буде тепер ходити до бабусі тільки по цій дорозі, щоб не зустрічатися з вовком і бачити своїх нових друзів.

Червона Шапочка збирає гриби

(*для дітей середнього і старшого дошкільного віку*)

Дидактична мета: виховувати дбайливе ставлення до лісу; уточнити уявлення дітей про ліс, гриби, вчити розрізняти їстівні та неїстівні гриби.

Хід гри. Вихователь спочатку розмовляє з дітьми про ліс, з'ясовує, хто в ньому був і бачив, що там росте. Педагог повідомляє, що в лісі, крім дерев, чагарників, ягід, ростуть ще гриби. Показує їм картинки із зображенням сироїжок, боровика (*білого*), підосичника,

лисичок і опеньків. Діти їх порівнюють, знаходять відмінні риси кожного виду грибів. Вихователь каже, що це їстівні гриби: люди їх збирають, чистять, варять суп, смажать, по-різному заготовляють про запас. Їстівні гриби дуже смачні і корисні. Потім педагог показує картинки із зображенням мухомора і блідої поганки. Пояснює, що це отруйні гриби, людям їх їсти не можна - можна отруїтися, сильно захворіти і навіть померти.

У двері стукають - прийшла Червона Шапочка з кошиком грибів. Вона збрала їх по дорозі додому, коли йшла від бабусі. Було темно, і вона збирала все підряд, тепер просить дітей допомогти їй розібратися, які гриби хороші, а які треба викинути. Вихователь разом з лялькою розкладає гриби: дістає по одному, просить дітей порівняти кожен гриб з картинкою, назвати і сказати, який він - їстівний чи отруйний. Розподіливши гриби, діти складають їстівні в кошик. Червона Шапочка дякує дітей. Про мухомор і поганку вихователь каже, що, незважаючи на те, що вони отруйні для людей, в лісі їх чіпати не слід: на них приємно дивитися - вони красиві. Крім того, деякі тварини їх їдять. Вихователь пропонує дітям і Червону Шапочку відгадати кілька загадок:

І високі, і тонкі,
Шапочки темненькі,
Виростають на пеньках
Купами ... (*Опеньки*)
В лісі вирости сестрички,
Жовті та смачні... (*Лисички*)
Росте біля осичок звично
Красноголовець - ... (*Підосичник*)
Шапка коричнева, ніжка міцна,
Гриб цей найкращий, і кожен це зна,
Тому бажає усякий грибник
В лісі великий знайти ... (*Боровик*)
Красень гриб цей хоч куди,
Та у руки не бери!
Кожна муха його знає,
Як побачить - геть втікає! (*Мухомор*)
У лісі, в полі, біля ганку - скрізь росте бліда... (*Поганка*).

Червона Шапочка лікує бабусю

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати у дітей дбайливе ставлення до здоров'я, добросердечність, співчуття до навколишнього світу.

Познайомити дітей з лікарськими та вітамінними рослинами (*подорожником, валеріаною, нагідками, кропивою*), з плодами чагарників шипшини і чорної смородини.

Хід гри. Вихователь просить дітей відгадати, хто зараз прийде до них в гості:

Бабуся старенька за лісом жила,
Онука до неї гостинці несла,
Та стрінувся в лісі їй сірий хижак.

Ця дівчинка зветься, пригадуєш, як? (*«Червона Шапочка»*)

Червона Шапочка схвильовано повідомляє дітям, що її бабуся тяжко захворіла. Вона любить бабусю, тому переживає, хоче, щоб вона швидше одужала. Запитує у дітей, хто чим хворів, добре чи погано бути хворим. З'ясовує, що треба робити, щоб залишатися здоровим. Повідомляє дітям, що вона знає деякі лікарські рослини, які можуть допомогти під час хвороби. Лялька показує дітям картинки із зображенням різних рослин. Розповідає: подорожником можна лікуватися від кашлю, прикладати його до пораненої руки; відвар валеріани треба пити на ніч, щоб добре спати і не хвилюватися; відваром нагідок можна лікувати горло, коли воно запалене і сильно болить; соком кропиви можна зупинити кровотечу при порізах.

Далі Червона Шапочка каже, що для зміцнення здоров'я їй всі радили вживати вітаміни. Вона бабусі буде заварювати і настоювати плоди шипшини і ягоди чорної смородини (*показує натуральні ягоди або картинки з їх зображенням*), сподівається, що вона швидко поправиться. «До побачення, діти, я побігла! Бабусі потрібна допомога! Ви, звичайно, співчуваєте своїм бабусям, коли вони хворіють! Ось і я поспішаю допомогти моїй!»

Додаток 6

ІГРОВІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ «ПОДОРОЖІ»

Традиційною для дошкільнят є гра в подорожі, численні варіанти якої підходять для дітей різного віку.

«Подорож» - це збірна назва, під ним розуміється сюжетно-рольова гра, в якій діти «відвідують» нові місця або установи. У такій грі їх увагу може бути зосереджено на різних моментах: сюжеті, рольових діях, уявної ситуації. Діти роблять «поїздки»: пасажери сидять, виходять і заходять на зупинках, купують квитки, водій сидить за кермом, управляє транспортом. З'являються рольові взаємини під час поїздки - мама розмовляє з дітьми, з іншими пасажирами, водій оголошує зупинки, попереджає про небезпеку при виході з автобуса тощо.

Важливою особливістю гри є те, що в ній завжди є провідний (екскурсовод, керівник походу тощо), роль якого бере на себе дорослий. Саме тому в процесі гри діти дізнаються багато нового про місця, де вони «побували» під час «подорожі». Цю сторону гри можна використовувати в дидактичних цілях при ознайомленні дітей з природою.

Відвідування зоопарку
(для дітей середнього і
старшого дошкільного віку)

Дидактична мета:

розширити уявлення дошкільнят про дикі тварини; познайомити з тваринами, занесеними до Червоної книги.

Хід гри. У приміщенні групи з меблів або будівельного матеріалу вихователь влаштовує «клітки», в яких знаходяться «тварини» (великі іграшки або картини). Можна спорудити «ставок» для водоплавних птахів, «загін» для коней; в зоопарку можна влаштувати акваріум, мавпятник тощо.

Відвідувачі зоопарку можуть взяти з собою «своїх дітей» - ляльок (вихователь теж може бути з «сином» або «дочкою»). Касир, продаючи квитки, попереджає про те, що зоопарк через годину закривається, і просить дітей не затримуватися. Контролер, пропускає відвідувачів і відриває квитки, просить дітей не підходити близько до «кліток», не годувати тварин на території зоопарку. Відвідувачів зустрічає екскурсовод який розмовляє з ними, розповідає про

вихованців (*про те що вони їдять, як себе ведуть, який у них характер*). У ролі екскурсовода виступає вихователь, але може бути і дитина зі старшої групи. Дітям кажуть, що співробітники зоопарку люблять його мешканців, піклуються про них. Екскурсовод біля кожної «клітинки» веде з дітьми розмову: з'ясовує, що вони знають про цю тварину, а потім коротко дає нову, невелику за обсягом інформацію.

При відвідувачах можна організувати роздачу корму, огляд тварин ветеринарним лікарем, чистку «клітин». Ці рольові дії, що виконуються дітьми, підтримують ігрову ситуацію і дозволяють дітям отримати нові відомості, при цьому виховується дбайливе ставлення до тварин.

Завершальними об'єктами огляду можуть бути тварини, які занесені до Червоної книги і охороняються державою (*білогрудий ведмідь, кінг Пржевальського, сніжний барс, усурійський тигр, гепард, кавказький леопард*). Екскурсовод розповідає про те, де мешкають ці тварини, чому їх так мало залишилося, як їх охороняють.

Примітка. Для самих старших дошкільнят ця ігрова навчальна ситуація може бути проведена з гумовими і пластмасовими іграшками невеликого розміру, клітинами і приміщеннями для яких можуть служити осередки шаф і стелажів. Такий зоопарк може бути організований на столах.

Малюки у зоопарку

(для дітей молодшого дошкільного віку)

Дана ігрова навчальна ситуація є полегшеним варіантом попередньої гри і переслідує ті ж дидактичні цілі (*за винятком знайомства дітей з Червоною книгою*). В процесі гри можна використовувати посібники та іграшки, які реалістично зображують тварин (*картини портретного типу, м'які іграшки, з фарбуванням наближеною до природної*). Рекомендується обладнати майданчик молодняка. Загальна кількість тварин не повинно перевищувати п'яти-шести видів.

Відвідування тваринницької ферми

(для дітей старшого дошкільного віку)

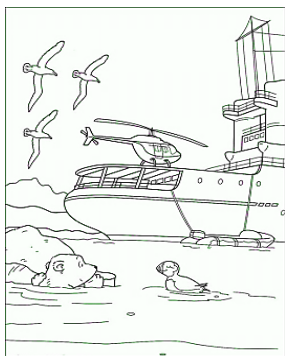
Дидактична мета: виховувати інтерес і дбайливе ставлення до тварин; уточнити уявлення дітей про свійські сільськогосподарські тварини: зміст на фермі, годування, догляд, їх використання. Знайомити дітей з працею тваринника.

Хід гри. Вихователь в групі або іншому приміщенні влаштовує ферму для сільськогосподарських тварин, в якій знаходяться корови, свині, кози, вівці. Це можуть бути «загони», зроблені зі стільців або

великого «будівельника». В якості тварин можуть бути картини з наочного посібника «Домашні тварини» або відповідного розміру і вигляду іграшки. У кожному «загоні» може бути декілька тварин, можуть бути дорослі тварини та їх дитинчата.

Привівши дітей на ферму, вихователь одягає білий фартух і косинку - стає дояркою. І вже в цій ролі проводить з дітьми екскурсію: у кожного «загону» запитує, хто в ньому знаходиться, навіщо містять цих тварин. Розповідає, як їх годують, як за ними доглядають, як лагідно з ними поводяться. Розповідає про працю тваринників, пропонує дітям допомогти нагодувати тварин. Діти роздають, задалегідь, заготовлене «сіно», іграшкові овочі (*зліплені з глини, пластиліну або вирізані з картону*). Діти можуть допомогти навести порядок в «клітинах» (*підмести, протерти*). Доярка каже, що праця тваринників нелегка, але дуже важлива, тому що вони забезпечують всіх людей молоком, м'ясом, шерстю. Доярка прощається з дітьми, запрошує їх приходити ще на ферму (*вихователь знімає атрибути одягу*), і всі повертаються.

Примітка. Якщо ігрова навчальна ситуація проводилася в групі, педагог може не розбирати споруджені ферми, дошкільнята скористаються ним для самостійної гри.

Літня експедиція на узбережжі північного льодовитого океану

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати уяву дітей, їх ігрові вміння; познайомити дітей з суворим кліматом Півночі, тваринами, що мешкають в тих краях, їх пристосованістю до важких умов життя. Дати уявлення про їхнє життя в літній період. Повідомити про те, що білий ведмідь охороняється всіма державами.

Хід гри. Вихователь каже, що в дитячий садок прийшов лист від полярників, які запрошують сміливих і відважних дітей взяти участь в експедиції на Північ. Для цього споряджений «літак», на його борту розмістяться діти однієї групи. В експедицію відправляться найвідважніші, дисципліновані, обережні діти, адже Північ таїть в собі багато небезпек. «Полетять» ті, хто зуміє добре підготуватися до суворих умов Півночі.

Підготовка полягає в наступному: необхідно зібрати якомога більше відомостей про Північ (*книги, малюнки, фотографії*), принести їх в дитячий садок, всім разом розглянути. Простежити по глобусу (*або карті*) маршрут експедиції. Перед довгою дорогою треба потренуватися - навчитися долати різні перешкоди, адже дослідникам доведеться йти вузькими стежками, в обхід крижаних нагромаджень, стрибати через ущелини в горах. До експедиції слід підготувати оснащення кожному учаснику: рюкзак, теплий комбінезон (*умовно будь-який теплий одяг*), захисні окуляри, фотоапарат, бінокль або підзорну трубу (*ігрова атрибутика*). Потрібно також сухий пайок (*маленька шоколадка, печиво*) і медична аптечка для надання першої допомоги.

З моменту читання письма починається входження дітей в уявну експедицію на Північ. Здійснюючи «на повному серйозі» всі етапи підготовки, вихователь підтримує і поглиблює ігрову ситуацію.

У ці ж дні дорослі продумують обладнання фізкультурного залу, його оформлення під узбережжі Північного Льодовитого океану. Строкато-зелене або строкато-коричневе килимове покриття може зображати тундру (*материк*), де пасуться північні олені (*кілька картин або іграшок*). Поруч знаходяться сторожова собака і оленевод. З різного фізкультурного обладнання, покритого білою тканиною, створюють крижини, крижані тороси, які «плавають в океані» (*лежать на підлозі*). На деяких крижинах - тварини (*білі ведмеді, тюлені*). На шведській стінці можна зобразити скелю з безліччю птахів (*вставлені картинки*). Під час гри в залі (*якщо можливо*) включають додаткове світло (*фотолампа, прожектор*). Це світить яскраве сонце в полярний день.

Перед початком гри вихователь готує екіпаж літака з трьох-чотирьох дітей (*перший і другий пілоти, бортмеханік, стюардеса*). Пілот повинен добре знати маршрут польоту. Він веде літак - летить попереду всіх з розправленими крилами (*руками*). З боків від нього знаходяться другий пілот і бортмеханік, які тримають в руках паперові вертушки (*пропелери*). Стюардеса перевіряє готовність учасників експедиції до польоту.

Приземлившись в тундрі, перед виходом з літака екіпаж і пасажери вдягають теплі комбінезони. Керівник експедиції (*вихователь*) перевіряє, чи готові її учасники вирушити в дорогу. Пояснює, що спочатку вони підуть по тундрі, а потім на крижинах подорожуватимуть по Північному Льодовитому океану. Мандрівників підстерігають небезпеки: в тундрі можна провалитися в болото; на

крижинах є великі тріщини, це теж дуже небезпечно. Всі повинні бути дуже уважними і надавати один одному допомогу.

У тундрі учасникам експедиції зустрічається пастух-оленьяр (*цю роль виконує дорослий*), який добре знає місцеві умови і знайомить мандрівників з північним краєм. Розповідає дітям про тундру. Показує їм сліди білого ведмедя на крижині. Звертає увагу на плаваючого тюленя. Пропонує зачaitися і поспостерігати за білим ведмедем, який з'явився далеко на крижині. Керівник експедиції радить дітям одягти окуляри, щоб яскраве сонце і блискучий сніг не заліпили очі. Просить перевірити одяг, допомагає тим, хто послизнувся і впав. Нагадує, щоб діти фотографували тварин, їх сліди, пейзаж, частіше дивилися в біноклі та підзорні труби, щоб не пропустити що-небудь цікаве.

Керівник експедиції розповідає про те, що останнім часом розвелося багато білих ведмедів, які тепер охороняються нашими та іншими державами, на них не можна полювати. Таким чином люди врятували ведмедів від вимирання.

Зайнявши місце в літаку, діти знімають теплий одяг, їдять сухий пайок. Літак злітає: мандрівники повертаються додому. Увечері фотографи «проявляють» фотоплівку, роблять фотографії (*малюнки*).

Зимова експедиція до Арктики – на північний полюс

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розширити і поглибити уявлення дітей про природу північного краю; розповісти про те, як пристосовуються тварини до суворох

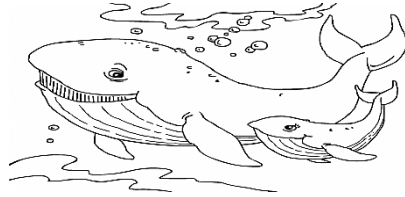
умов Півночі; дати уявлення про полярну ніч, північне сьйво, важку роботу полярників.

Хід гри такий же, як і в попередньому випадку. Гра проводиться в зимовий час у другій половині дня. Літак зустрічає полярник (*дорослий*), який поведе експедицію до полюса. Він розповідає їй учасникам про білих ведмедів, тюленях і інших полярних тварин, про життя і складну роботу полярників, допомагає поставити прапорець на полюсі, пояснює, що таке північне сьйво, довга полярна ніч.

Примітка. Оформлення залу дещо змінюється. Роблять суцільне «льодове покриття»; іграшковий білий ведмідь лежить серед заметів; до стелі підвішують, що вертиться дзеркальну кулю, що імітує заметіль; північне сьйво можна показати за допомогою світломузики,

слайдів і т. д. Гру проводять в темному залі з відкритими кватирками, щоб створити ілюзію холодної полярної ночі на Північному полюсі

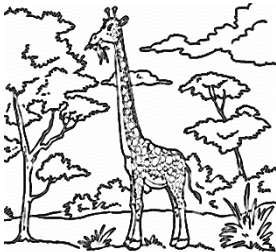
**Подорож до берегів
Антарктиди в теплу пору року**
(для дітей старшого
дошкільного віку)

Дидактична мета:

розвивати уяву дітей, їх ігрові уміння; познайомити дітей з великими морськими тваринами (*кит, дельфін, акула*); пінгвінами - мешканцями Антарктиди, їх способом життя і пристосованістю до водного середовища проживання. Дати початкове уявлення про планету Земля, її головних континентах, океанах. Вчити дітей користуватися глобусом, імітувати в грі різні ситуації: перетин жаркого екватора, наближення до холодної Антарктиди. Дати дітям уявлення про охорону тварин Антарктиди.

Примітка. Організація і оформлення гри можуть бути такими ж, як у попередніх ігровій навчальній ситуації з урахуванням необхідності створення уявної ситуації багатоденного плавання по океану на великому кораблі. Тварини - це відповідні іграшки або їх зображення на картинах.

Подорож до Африки
(для дітей старшого дошкільного
віку)

Дидактична мета: розвивати уяву дітей, їх ігрові уміння; дати дітям уявлення про Африку, її жаркому кліматі, пустелях, познайомити з екзотичними африканськими тваринами, їх способом життя.

Хід гри. Відправитися в Африку можна на кораблі. Під час «плавання» (*це перша частина гри*) вихователь, який грає роль досвідченого мандрівника, з'ясовує, що діти знають про Африку, тварин, які там мешкають (*слон, жираф, лев, мавпа, крокодил*). Висадив мандрівників на берег Африки, керівник походу з'ясовує, чи всі мають темні окуляри від сонця, флягу з водою - чекає тривалий перехід по пустелі і всім захочеться пити. Розповідає учасникам походу, що таке пустеля, яка тут спека, сухість, дощів майже не буває або вони не встигають долітати до землі, вода випаровується.

Повідомляє, що африканська пустеля Сахара найбільша на планеті, це саме жарке місце на Землі. Але жарко тільки вдень, а вночі буває холодно. Піщані бурі, гарячі вітри, нестерпна спека і відсутність води - це дуже важкі умови для життя. Тут важко жити всім: рослинам, тваринам, людям. Після довгого і стомлюючого переходу по піщаній пустелі мандрівники бачать оазис - місце, покрите рослинністю, чагарники і трави. Керівник походу робить зупинку, на привалі всі відпочивають, п'ють воду. Він розповідає про тварин, їх життя в цих місцях. Показує пальми, кокосові горіхи, фініки (*пригощає дітей, якщо випаде можливість*). Розповідає також про інших тварин, що мешкають в Африці. Це слони, мавпи, крокодили і інші. (*Показує картинки з їх зображеннями*). Повернення з Африки може бути «на літаку» (*діти тікають, зображуючи політ*).

Фотополювання в лісі

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: розвивати уяву дітей, рольову поведінку; вчити дітей бачити цікаві явища природи і захоплюватися ними, спостерігати за квітучими рослинами, поведінкою тварин; помічати особливості їх зовнішнього вигляду.

Хід гри. Ігрова ситуація включається в екскурсію в ліс або парк. За кілька днів до екскурсії вихователь говорить дітям, що вони підуть в ліс і займуться «фотополюванням». Для цього необхідно взяти з собою фотоапарати, біноклі або підзорні труби, щоб за їх допомогою розглянути незвичайні явища і відобразити їх. Пропонує дітям вдома з батьками підготувати такі іграшки.

На екскурсії вихователь грає роль фотографа. (*Бажано, щоб дітей супроводжував справжній фотограф.*) У другій половині дня діти «проявляють плівку», «роблять фотографії» (*малюнки*). Батькам можна запропонувати записати розповіді дошкільників про побачене на екскурсії.

Через деякий час можна організувати виставку фотографій (*реальних і дитячих малюнків*) на тему «Що ми бачили в лісі». Цю виставку можуть відвідати діти зі своїми «дітьми» (*ляльками*), а також їх батьки. Розповіді дітей разом з малюнками можна оформити у вигляді книги з такою ж назвою «*Фотополювання в лісі*».

Прогулянка в ліс

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: викликати у дітей інтерес до життя лісових мешканців (*тварин і рослин*), познайомити з їх пристосованими особливостями; вчити дітей правильно поводитися в лісі, дбайливо ставитися до природи.

Хід гри. Діти купують квитки і на поїзд, складеному з стільців, відправляються за місто. «Доїхавши» до станції «Лісова», йдуть на прогулянку в «ліс». Вихователь нагадує правила поведінки в лісі, показує знаки, потім показує картини (*або слайди*) із зображенням лісових рослин і тварин. Діти розповідають про те, які ягоди і гриби вони побачили в лісі. Біля «болота» їм попадається жаба, в «яру» причаїлася сім'я борсуків. Діти здалеку спостерігають, як до «струмка» спускається молодий олень і п'є воду. На галявині вони з цікавістю розглядають квіти, метеликів і бабок, кучерявих над ними. Дітей чекає машиніст. Всі сідають у «вагони» і повертаються в місто.

Основною грою є уявна ситуація: діти йдуть по лісі (*кімнати*), час від часу сідають на галявині (*килимку*). Біля «болота» йдуть обережно («*срухнуть ноги*»). Важливим моментом ігрової навчальної ситуації є установка вихователя на правильну поведінку в лісі (*діти повинні бути обережними, щоб не наступити на мурах, не пом'яти квіти*).

Примітка. Гру проводять в приміщенні в будь-яку пору року. Ознайомити дітей з життям тварин можна за допомогою картин або іграшок.

Тасмниця лісової галявини

(для дітей середнього дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати доброзичливе ставлення до всього живого; уточнити уявлення дітей про ліс, галявину; показати взаємозв'язок лісових мешканців, природи і людини; закріпити знання правил поведінки в лісі; познайомити дітей з екологічними знаками.

Хід гри. У приміщенні групи (*або залі*) створюється ігрова модель лісової галявини. У центрі кімнати - зелене покриття («*трава*»), де стоять «пеньки», «ростуть квіти», «ягоди», «гриби», «протікає потічок». По краях покриття можна поставити макети лісових дерев і чагарників з площинними зображеннями птахів, тварин, гнізд, павутини і тощо. Діти (*туристи*) відпочивають на лісовій галявині. Вихователь пропонує їм перерахувати об'єкти, які вони бачать по краях галявини. Розповідає про те, як в лісі всі потрібні один одному, як ліс важливий для людини. Потім звертає увагу дітей на галявину, просить назвати, що на ній росте. Розповідає про те, що на галявині світліше, ніж в лісі, тут краще ростуть ягоди і гриби.

В кінці подорожі знайомить дітей з попереджувачими і екологічними знаками, пропонує розставити їх в потрібних місцях. В ході гри діти можуть «фотографувати» птахів і звірів, а у вільний час проявити «фотографії» (зробити малюнки), оформити виставку.

Дідусь-Лісовичок мандрує по лісі

(для дітей старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: виховувати інтерес

до життя лісових мешканців; закріпити уявлення дітей про ліс як про спільноту тварин і рослин; познайомити з «поверхами» (екологічними нішами) змішаного лісу і його мешканцями. Вчити встановлювати найпростіші причинно-наслідкові зв'язки, які дозволяють співіснувати тваринам і рослинам; формувати уявлення про те, що в лісі всі

потрібні один одному.

Хід гри. Дідусь-Лісовичок запрошує дітей здійснити прогулянку по лісі. На цей раз вона буде незвичайною. Лісовичок каже, що ліс - це багатоповерховий будинок для тварин і рослин і діти здійснять прогулянку по його «поверхах». Для кращого засвоєння знань використовується новий прийом - ігрове моделювання. Лісовичок пропонує дітям модель «поверхів» лісу у вигляді екологічної піраміди, на кожен «поверх» якої діти ставлять відповідні картинки із зображенням тварин і рослин. «Поверхи» змішаного лісу: I - трав'янистий покрив; II - чагарники; III - листяні дерева; IV - хвойні дерева. Вихователь обговорює з дітьми, хто живе на кожному «поверсі». Лісовичок поправляє дітей, уточнює і доповнює їх відповіді, розповідає про те, що на всіх «поверхах» мешканці знаходять собі корм, влаштовують там своє житло. В кінці бесіди Лісовичок може вручити найбільш активним дітям лісові призи (шишки, жолуді та інші).

Відвідування картинної галереї (виставки)

(для дітей середнього і старшого дошкільного віку)

Дидактична мета: вчити дітей

сприймати твори мистецтва, бачити красу відображеної в них природи; пояснити, що на картині кожен художник висловлює своє

ставлення до природи; познайомити дітей з роботами відомих художників-пейзажистів. Вчити дітей оглядати виставку.

Хід гри. У приміщенні (*залі, ізостудії, холі*) влаштовують виставку репродукцій картин І. Левітана, І. Шишкіна, В. Васнецова, І. Айвазовського та інших відомих пейзажистів. В окремій експозиції можуть бути представлені предмети прикладного мистецтва (*петриківський розпис, розпис Приймаченко, димківська, опішнянська, керамічна і дерев'яна іграшки, створені народними умільцями та інші*).

Вихователь каже, що через кілька днів діти підуть на виставку, з собою вони можуть взяти «своїх дітей» (*ляльок*), щоб показати їм картини знаменитих художників, які любили природу і писали її олійними фарбами на полотні. Вихователь може запропонувати дітям розглянути кілька книг про мистецтво, пояснює їм, як потрібно поводитися на виставці.

Діти беруть квитки, контролер їх перевіряє і всіх попереджає, що на виставці відвідувачі оглядають картини, обмінюються думками пошепки, щоб не заважати один одному милуватися витворами мистецтва.

Вихователь в ролі екскурсовода біля кожної картини повинен назвати картину, автора, і коротко, просто і виразно спробує передати почуття, які відчував художник при її написанні, і ті почуття, які вона викликає у нього. Після колективного перегляду виставки вихователь-екскурсовод пропонує відвідувачам самостійно ще пройти по виставці і знайти те, що особливо подобається кожному, відчути красу природи, зображеної на полотні, показати її своїм «дітям» (*лялькам*). Через деякий час вихователь просить дітей сказати, що і чому їм подобається, які почуття вони відчували під час огляду виставки.

Іван Шишкін "Зима"

ЕКОЛОГІЧНІ ЗАНЯТТЯ З ІГРАШКАМИ-ТВАРИНАМИ ТА ЛІТЕРАТУРНИМИ ГЕРОЯМИ

В даний час у продажу є велика кількість найрізноманітніших м'яких іграшок, які придбали батьки і заклади дошкільної освіти. Виробники виконують іграшки з різних матеріалів, різних фасонів, забарвлення і розмірів. Завдання вихователя зробити цю іграшкову різноманітність привабливим матеріалом для екологічного виховання дошкільнят.

Використання іграшок - це творча справа педагога, який може створювати ігрові навчальні ситуації за аналогією з вище представленими.

Пропоную описи занять (як приклад) з використанням літературного матеріалу і іграшок. Інценування віршів, казок, оповідань викликає у дітей позитивні емоції, робить заняття цікавими, сприяє розвитку уяви, фантазії, ігрових умінь. Зіставляючи реальні явища з грою, я формую у дошкільників вміння розрізняти реалістичні і ігрові події. Іграшки, використані на заняттях, я намагаюся давати дітям для самостійної гри, що забезпечить розвиток їх ігрової діяльності.

Іграшковий ведмедик і бурий ведмідь

(для молодшого дошкільного віку)

Мета. Розвивати мовні та ігрові вміння дітей. Вчити дітей впізнавати ведмедика в різних видах іграшкового зображення, визначати його забарвлення, розмір (*великий, маленький, товстий*), знаходити і показувати всі частини тіла. Дати дітям початкові реалістичні уявлення: познайомити з виглядом бурого ведмедя і його місцем проживання - лісом. Повідомити про те, що живий бурий ведмідь - це величезний звір (*вище людини*), живе в лісі, мама називається ведмедицею, її дитинчата - ведмежатами, ведмеді ходять по лісі в пошуках їжі - ягід, мурах, меду.

Матеріал до заняття: іграшки-ведмедики за кількістю дітей (*різні за формою, розмірами, кольором і матеріалом*), картина з зображенням ведмедиці з ведмежатами в лісі, іграшкові ягоди, зроблені з будь-якого підсобного матеріалу, іграшкова бочечка з медом.

Хід заняття

Діти сидять півколом, вихователь повідомляє, що прийшов гість - демонструє ведмедика-іграшку і читає віршик А. Барто «Ведмедик».

Впав ведмедик на підлогу,
Відірвали йому ногу,
Все одно він самий кращий,
Не віддам його нізащо.

Потім каже, що з цим ведмедиком можна цікаво грати. Садить іграшку поруч з собою, просить його послухати разом з дітьми розповідь про справжніх бурих ведмедів.

Вихователь вносить картину, пропонує розглянути її, запитує дітей, хто на ній зображений. Стверджує: на ній намальовані великий

ведмідь і маленькі ведмежата. Розповідає: «На картині художник намалював справжніх бурих ведмедів, які живуть в лісі. Ліс - це місце, де багато-багато дерев (*показує на картині*). Бурий ведмідь - це дуже сильний, небезпечний і величезний звір (*вихователь, стоячи, піднімає руки вгору і показує дітям висоту ведмедя,*

просить їх встати, витягнути вгору руки). Це - дуже сильний і небезпечний звір. Маму називають ведмедицею (*показує на картині, просить повторити хором назва*), а її дитинчат - ведмежатами (*діти знаходять їх на картині, вважають, повторюють назву*). Ведмедиця велика, а ведмежата ... (*маленькі*). Всі ведмеді коричневі, бурі. Вони живуть в лісі, серед дерев, ходять на чотирьох лапах, можуть підніматися на задні лапи. Всі разом шукають собі їжу - лісові ягоди, мурах, солодкий бджолиний мед. Справжні (*живі*) бурі ведмеді - небезпечні звірі, і тому дітям в ліс одним ходити не можна. А ось з іграшковими ведмедиками можна весело грати ».

Вихователь пропонує дітям під фонограму (*або без неї*) зобразити ведмедів, їх ходьбу по лісі: сам зображує ведмедицю, а діти - ведмежат. Потім роздає дітям іграшки, які вони розглядають. Діти за вказівкою вихователя показують різні частини тіла, називають забарвлення свого ведмедя. Педагог пропонує пограти з ними - всіх погодувати лісовими ягодами, пригостити медом, погуляти по лісі, вкласти спати.

Вихователь залишає картину і іграшки в групі на 1-2 дні. У вільний час він розглядає з дітьми ілюстрації в книгах, розучує короткі вірші про ведмедів. При цьому розрізняє сам і дітям показує, де

зображений іграшковий ведмедик (*мультиплікаційна форма*) і справжній бурий ведмідь (*фотографії або реалістичне зображення*).

Велике значення мають казки за участю ведмедя (*«Колобок», «Теремок», «Маша і ведмідь» та інші*). Вихователь розповідає або читає їх дітям протягом року. Розглядаючи з ними ілюстрації, звертає увагу на те, що ведмідь величезний, сильний звір - набагато більші зайця, лисиці, Маші. Але кожен раз каже дітям: «Це казковий ведмідь - справжній бурий ведмідь говорить, як люди, не вміє, він тільки гарчить грубим голосом (діти зображують гарчання)».

2. Вихователь може повторити перше заняття через 2-3 тижні. При розгляданні картини діти самі показують дерева в лісі, ведмедицю, ведмежат. Дорослий уточнює: хто великий, хто маленький, що робить кожен.

Друга частина заняття - гра з іграшковими ведмедиками - може бути побудована, як інсценування веселих віршів Грицько Бойко «Ведмедики»:

Ведмежаток я взяла,
Посадила до стола,
Стала медом частувати:
- Пригощайтесь, ведмежата!
А ведмедики сидять
І нічого не їдять:
Скуштувать медку охота —
Та відкрити не можуть рота.

Інсценування можна зробити і на вірш А. Камінчука «Ведмежата»:

В лісі є зелена хата,
Там поснули ведмежата,
А найменший — вереда.
Сивій мамі набрида.
Каже: «Я не хочу спати,
Утечу вночі із хати,
Коли меду не даси,
Риби, сала, ковбаси».
«Люлі-люлі, треба спати, -
Над синком шепоче мати, -
Як заснеш — тобі усе
Сон в корзині принесе».

Порівняння білого і бурого ведмедів

(для середнього та старшого дошкільного віку)

Мета. Розвивати ігрові вміння дітей. Формувати у дітей реалістичні уявлення про бурого і білого ведмедів, вчити відрізняти іграшки від звірів, зображених на картині. Ознайомити дітей з білим ведмедем і його місцем проживання - сніговим простором, льодами Півночі, його способом життя, харчуванням. Вчити дітей порівнювати ведмедів за зовнішнім виглядом і способом життя, виділяти їх відмінність і схожість.

Матеріал до заняття: картини із зображенням білого і бурого ведмедів в природному середовищі; іграшки, що зображують білого і бурого ведмедів в будь-якому варіанті: дрібні за кількістю дітей чи великі в поєднанні з дрібними (*сім'я ведмедиків*); іграшковий тюлень, рибки, мед, малина, груші; біла тканина, будівельник.

Хід заняття

Вихователь демонструє картину із зображенням бурого ведмеда, допомагає дітям згадати і розповісти про його життя в лісі. Потім демонструє картину із зображенням білого ведмеда, просить дітей сказати, хто на ній зображений. Розповідає про Північ, снігах, льодах, океані, повідомляє, чим харчуються білі ведмеді, як влаштовують барліг.

Потім вихователь показує дошкільнятам іграшкових ведмедиків, просить розподілити їх на дві групи - білих і бурих. Уточнює з дітьми, чим відрізняються іграшки від тих звірів, які зображені на картинах. (*Звірі справжні, живі, дуже великі і небезпечні, самі добувають їжу, влаштовують барліг і проводять зиму в ній. Їх можна розглядати на картині, читати про них книги або дивитися фільми. Іграшки - це неживі предмети, з ними можна цікаво і по-різному грати.*) Вихователь ділить дітей на дві команди: «Білі ведмеді» і «Бурі ведмеді», відповідно садить біля них іграшки. Починається порівняння звірів: педагог просить дітей розповісти іграшок про себе. «Білі ведмеді» розповідають, чим вони відрізняються від бурих. «Бурі ведмеді» повідомляють, чим вони несхожі на білих.

На закінчення заняття кожна команда зі своїми іграшками йде грати. «Бурі ведмеді» годують ведмедиків малиною, вчать їх знаходити мед, ласувати ним, залазити на дерева і їсти дикі груші. Діти влаштовують їм барлогу з гілок штучних ялинок. «Білі ведмеді» вчать своїх ведмедиків плавати в океані, лазити по крижинах (*кубиках*), влаштовують для ведмежат гірки, з яких вони скочуються. Діти вчать

іграшки полувати на тюленя, годують їх рибою, влаштовують їм з білої тканини барлогу, укладають на сплячку.

Дачна пригоди з кішкою та їжачком

(для старшого дошкільного віку)

Мета. Розвивати ігрові вміння дітей, інтерес до читання літературних творів про тварин. Виховувати у дітей дбайливе ставлення до тварин, інтерес до спостереження за їх поведінкою. Уточнити уявлення дітей про кішку як домашню тваринку, її поведінку, стосунки з кошенятами, розширити уявлення про їжачка: іноді живе на дачних ділянках, п'є молоко, влітку їжачиха родить їжачків. Кішка і їжак - розумні обережні тварини, піклуються про своє потомство.

Матеріал до заняття: м'які іграшки: одна велика і дві маленькі кішки, два великих і два маленьких їжачка; блюдце і миска; велика штучна або жива рослина.

Організація: діти сідають на стільці широким колом, заняття краще проводити на килимі. Близько до вихователю ставиться рослина, яка буде зображувати кущ бузку. Всі іграшки в мішку біля вихователя, він їх дістає в міру читання та інсценування розповіді. На ролі їжаків і кішок педагог вибирає п'ятеро дітей за їхнім бажанням, вони сідають поруч з ним.

Хід заняття

Вихователь нагадує дітям, що навесні і влітку у всіх тварин з'являється потомство. Запитує, хто народиться у кішки і як вона виховує своїх кошенят. З'ясовує, де живуть в природі їжаки, що вони їдять, хто народиться навесні у їжачихи. Розповідає, які їжачки беззахисні, з м'якими голочками, як їжачиха вигодує їх своїм молоком, вчить знаходити комах. Потім повідомляє, що їжаки нерідко живуть на дачних ділянках, зимують під будинком. Якщо люди їх не ловлять, не ображають, вони перестають їх боятися. В цьому випадку їжаки ведуть себе спокійно, вечорами виходять на полювання, за ними цікаво спостерігати.

Педагог повідомляє, що прочитає цікаву історію, яка трапилася з двома хлопчиками на дачі. Вибирає п'ятеро дітей, які будуть розігрувати історію в міру читання розповіді. Просить дітей чітко зображувати іграшками дії тварин, щоб усім було зрозуміло і цікаво.

Вихователь читає *(в скороченні)* дітям розповідь «Пригоди Андрійка і Василька». «Андрій і Василько - два брата, погодки. Щороку, відразу після закінчення шкільних занять, брати приїжджали в село, де росла їх бабуся, потім мама. Всю зиму діти мріють про той

день, коли, нарешті, вони поїдуть в село, нап'ються смачною води з ключів річки Крем'янка, половлять рибу, наберуть грибів та ягід, сидітимуть ввечері біля багаття і розповідати страшні історії. Щороку з хлопцями трапляються дивовижні історії.

Цього літа їх кішка народила кошенят. До приїзду в село кошенята вже відкрили очі і вилазили з коробки». *(Вихователь дає одній дитині іграшкову кішку, іншому - кошенят. Просить дітей показати, як кошенята грають - стрибають, бігають один за одним. Потім продовжує читати.)*

«Мама наливала в блюдце молоко і ставила його під куц бузку. Але кішка не поспішала до молока, вона була справжня крисоловка, і блюдце, повне молока, стояло до самого вечора *(вихователь наливає молоко і ставить блюдце під «куц»)*.

Андрійко сидів на порозі чайного будиночка і вголос читав оповідання про павуків. Василько ж ловив мух, кидав їх у павутину і стежив, як павук накидається на жертву. Раптом в бузку щось зашаруділо: Василько завмер, Андрійко перестав читати. Хлопці побачили, як з куца виліз їжачок, обнюхав доріжку, натрапив на блюдце з молоком і вже через хвилину з жадібністю став його пити ». *(Вихователь третій дитині дає їжачка, просить зобразити іграшкою всі дії: виліз з-за куца, все понюхав, підбіг до блюдця, почав пити, чмокати. Продовжує читати.)*

«Василько хотів зловити їжачка, але Андрій погрозив йому кулаком. Кішка Марта, що лежить з кошенятами на сходинках, нагострила вуха. Їжачок завмер, але від їжі відірватися не міг. Кішка, потягуючись, ступила на доріжку. *(Дитина іграшкою-кішкою повільно рухається до їжачка)*.

Хлопці з завмиранням серця чекали розвитку подій. Марта кралася до блюдця, кошенята ступали за нею. Їжак не витримав і здав позицію, юркнув в куці. Кошенята оточили блюдце і разом з матір'ю стали хлєбтати молоко. *(Діти зображують всі дії. Вихователь допомагає їм все зробити правильно - відповідно до текстом)*. Коли Марта з кошенятами пішла на терасу, Андрійко продовжував читати. Раптом куц знову заворушився. З нього виліз їжак і затупотів до порожнього блюдця. Він довго його облизував, навіть пирхав. Василько знову приготувався захопити їжачка, але той сховався в бузку.

- Навіщо ти хочеш його зловити? Він же і так наш, давай краще щовечора спостерігати за ним, - розумно запропонував Андрій. Але тепер кішка стала підводити кошенят до блюдця, і їжачку нічого не діставалося.

На третій день їжаку все ж вдалося навідатись першим. Кішка обережно підійшла до миски, їжак завмер, але не пішов! Разом з кішкою він почав хлѣбтати молоко. Потім боязко наблизилися і кошенята. Андрійко і Василько бачили, як поступово зникає молоко, ніхто не пирхав один на одного. Ось молоко скінчилося, але кішка не стала вилизувати блюдце, надавши це їжаку (*дитина іграшкою зображує вилизування блюдця*).

На наступний день хлопці вирішили обстежити кущ, думаючи, що їжачок живе в ньому, але його там не виявилося. Не було його і в інших кущах, ні в городі, ні під ганком. Але ввечері, як тільки Василько поставив вже не блюдце, а миску з молоком, їжак з'явився ... з двома їжачками. (*Вихователь дає ще одній дитині іграшки, що зображують їжачків*.)

- Так це ж їжачиха! - здивувався Андрійко.

А кішка прийшла з кошенятами. Всі разом захоплено хлѣбтали молоко! Після вечері їжачиха вирішила піти з їжачками першою. Вони діловито зникли в кущах (*діти ведуть їжаків*) Тепер кожен вечір Андрійко з Васильком сідали на ганок і чекали гостей. Одного разу разом з їжачихою прийшов і тато-їжак! Тепер все сімейство їжачків стало приходити вечеряти. Марта з кошенятами виявилися гостинними господарями. Схоже, їм, як і Андрійку з Васильком, було приємно присутність їжачків».

У висновок заняття вихователь запитує дітей, чи сподобалася їм історія. Каже, що, якщо до всіх тварин бути дбайливими, вони не будуть боятися людей і тоді за ними цікаво спостерігати, як це робили хлопчики в оповіданні.

Всі разом водять хоровод навколо іграшок і співають знайому пісню про кішку або їжака. Потім вихователь відпускає дітей і дає можливість грати з іграшками, які брали участь в занятті.

Пригода Їжачка

(*для дітей середнього і старшого дошкільного віку*)

Мета: розвивати уміння слухати читання літературного твору, розігрувати його за допомогою іграшок; виховувати дбайливе ставлення до їжака, як мешканцю лісу, розуміння: ліс для їжака його «дім», йому в лісі добре, тому його не слід забирати з лісу; дати дітям уявлення про життя їжака в лісі: взимку спить, влітку харчується комахами, дрібними тваринами, у

Їжачихи народяться їжачки. Їжак покритий голками, якими захищається від ворогів.

Матеріал до заняття: м'які іграшки: великий і маленький їжак, заєць, блюдце, шишки, картина портретного типу із зображенням їжачка.

Організація: діти сидять на килимі або стільцях великим колом, в середині якого розігрується дія.

Хід заняття

Вихователь загадує загадку:

Дивина! Живий клубок

Покотився в наш садок.

Має сотню голочок.

Хто це, друзі? (Їжачок).

Потім педагог показує картинку із зображенням їжачка, просить дітей розповісти все про його життя в лісі. Доповнює їх розповідь відомостями про те, що їжак їсть, як зимує, як навесні з'являються у їжачихи їжачки. Потім повідомляє, що прочитає оповідання Василя Сухомлинського «Як Їжачок готувався до зими». Показує іграшки, вибирає дітей, які будуть зображувати події казки. Читає оповідання Василя Сухомлинського «Як Їжачок готувався до зими» і допомагає дітям зобразити дії:

В лісі жив Їжачок. Змайстрував він собі хатинку в дуплі старої липи. Тепло там, сухо.

Ось наступила осінь. Падають жовті листочки з дерев. Незабаром і зима прийде.

Почав Їжачок готуватися до зими. Пішов в ліс, наколов на свої голочки сухого листя. Приніс до своєї хатинки, розстелив його, стало це тепліше.

Знову пішов в ліс Їжачок. Назбирав грушок, яблук, шипшини. Приніс на голочках в хатинку і склав у куточку.

Ще раз пішов Їжачок в ліс. Знайшов грибочки, висушив і теж склав в куточку.

Тепло і затишно Їжачкові, а одному так сумно. Захотілось йому знайти товариша. Пішов в ліс, зустрів Зайчика. Але не хоче зайчик іти в хатинку Їжачка. І сіра Мишка не хоче, і Ховрашок. Тому, що у них свої нірки є.

Зустрів Їжачок Цвіркуна. Сидить Цвіркун на стеблі, тремтить від холоду.

- Иди до мене жити! – запросив звірок його.

Пострибав Цвіркун до Їжачка. Взимку Їжачок Цвіркунові казки розповідав, а Цвіркун пісні співав.

Після першого читання вихователь промовляє з дітьми, що і як можна зобразити іграшками, домовляється з ними, щоб вони уважно слухали оповідання, і кожен зображує діями те, що чує.

Після інсценування йде бесіда за змістом оповідання.

Після заняття вихователь залишає іграшки дітям, дає можливість пограти з ними.

Чарівний світ комах

(для дітей старшого дошкільного віку)

Завдання: розвивати мислення; виховувати дбайливе ставлення до живих організмів; закріпити знання дітей про комах, про правила поведінки в природі.

Матеріали та обладнання: аналоги комах.

Безпосередньо освітня діяльність проводиться в теплу пору року на ділянці. Коли діти виходять на прогулянку, вихователь задає навідні запитання, щоб підвести до розуміння теми. Педагог пояснює, що на ділянці є постійні жителі. Це комахи. (Діти повторюють правила поводження з живими комахами).

Хід заняття

Вихователь. А на нашій галявині сховалися і іграшкові комахи. Давайте разом їх пошукаємо. Принесіть їх, будь ласка. *(Діти шукають комах, приносять вихователю.)*

Вихователь. Ви тримаєте в руках комах. Чому цих комах можна брати в руки? *(Відповіді дітей)*

Вихователь. Чому не можна брати справжніх комах в руки? *(Відповіді дітей)*

Вихователь. Скажи, ти швидко знайшла свою комаху? *(3-4 індивідуальних відповіді.)*

Вихователь. Яких комах ви помітили в першу чергу? *(Відповіді дітей)*

Вихователь. Так, правильно, легше було знайти тих комах, які не ховалися, і було добре видно, чим тих, забарвлення яких зливалася з поверхнею. Давайте пограємо з нашими комахами: розташуйте своїх комах на галявинці так, щоб їх було добре видно. *(Діти мають у своєму розпорядженні комах.)*

Вихователь. Всім добре видно комахи? *(Так!)* А як ви думаєте, птахам вони теж добре видно? *(Так!)* А чи не небезпечно це для комах? *(Небезпечно, тому що комахи служать птахам кормом.)* Так що нам потрібно зробити, щоб зберегти наших комах? *(Сховати їх.)*

Давайте розташуємо комах так, щоб птахам було важко їх відшукати. Ось таким способом комахи зберігають своє життя.

Далі можна розповісти дітям про інші способи пристосування комах до життя в природі. І в кінці підводимо підсумок і робимо акцент на те, що ми працювали з комахами-іграшками.

Як білка, заєць і лось проводять зиму в лісі

(для дітей старшого дошкільного віку)

Мета. Формувати у дітей уявлення про життя тварин у лісі, їх пристосування до зимового періоду. *(Білка харчується горіхами, грибами, жолудями, зі своїх запасів патрає шишки. Заєць обгризає кору дерев, відшукує стоги сіна. Лось поїдає гілки дерев. Ці тварини живуть на різних поверхах лісу - там, де вони знаходять їжу. У них є вороги - хижі звірі: лисиця, вовк, куниця. Тварини по-різному рятуються від них: швидко тікають, маскуються, ховаються. Всі вони добре пристосовані до життя в лісі в зимовий період: заєць має гострі зуби, біле хутро, довгі задні ноги, може швидко скакати, петляти, затаюватися; білка живе в дуплі, має сіро - сріблясте хутро, гострі кігті, пухнастий хвіст, може легко лазити по деревах, робити великі стрибки; лось дуже великий, високий, має довгі ноги, сильні копита, дістає гілки дерев, легко ходить по глибокому снігу, може швидко бігати, ударяти копитом.)* Вчити дітей встановлювати причинно - наслідкові зв'язки між природними явищами, робити висновки.

Матеріал: картини: «Лось у зимовому лісі», «Зайці в зимовому лісі», «Білки рятуються від куниці»; іграшковий зайчик; фланелеграф, контурне зображення сосни, зимового дерева, ялини, куща, чотириповерхового будинку; маленькі предметні картинки із зображенням білки, лося, зайця; модель маскування.

Хід заняття

1 - а частина. Вихователь показує іграшкового зайчика *(нового, симпатичного)*, повідомляє, що він не захотів жити в магазині на полиці, вирішив піти в справжній ліс. Пропонує дітям допомогти йому: показати картини і розповісти, як звірі живуть у лісі взимку. Потім по черзі виставляє картини із зображенням білки, лося, зайця. Діти беруть іграшкового зайчика в руки і розповідають про те, що вони бачать на картині і що знають про тварин. Вихователь доповнює їх розповіді.

2 - а частина. За допомогою фланелеграфа і моделі маскування педагог уточнює з дітьми пристосувальні особливості тварин. Вчить дітей встановлювати зв'язки явищ, робити висновки.

Спочатку вихователь ставить на фланелеграф будинок (*ліворуч*) і дерева (*праворуч*), простягає нитки, що розділяють поверхи. Потім, виставляючи зображення тварин, обговорює їх пристосувальні особливості. При цьому звертається і до зайчика, і до дітей.

Білка: живе на найвищих поверхах лісу (*3-4-й*), але може спускатися і вниз. Вихователь ставить запитання: чим білка харчується на деревах? Що їй допомагає спритно пересуватися по деревах? Де влаштовує своє гніздо? Що їй допомагає рятуватися від ворогів? Що захищає від холоду?

Лось: наземна тварина. *Питання:* на якому поверсі лісу мешкає лось? З якого поверху здобуває собі корм в зимовий час? Що йому в цьому допомагає? Як лось захищається від ворогів?

Заць: наземна тварина, повністю живе на нижньому поверсі лісу. *Питання:* чим харчується заць взимку? Що йому в цьому допомагає? Як він рятується від ворогів? Що допомагає йому витримати холод?

Потім вихователь демонструє модель маскування, ставить на неї по черзі умовні фігурки білки і зайця. Демонструє їх то на строкатій, то на білій частині моделі. Підводить дітей висновку: маскувальне забарвлення звірка робить його непомітним, якщо він знаходиться на тлі, який збігається з його забарвленням. При цьому звірок повинен бути нерухомий (*завмерти на місці*).

На закінчення заняття вихователь звертається до іграшкового зайчику: «Зайчику, ти тепер знаєш, як у лісі непросто жити. Всі тварини, які там живуть, пристосовані до важких зимових умов. Зайцю треба обов'язково мати гострі зуби, швидкі ноги, шерсть білого забарвлення. Ти зовсім не такий. Почекай йти в ліс. Спочатку послухай про вовка та лисицю на наступному занятті. Діти тобі все розкажуть, а вже потім вирішиш, варто чи не варто йти до лісу».

Примітка. Під час прогулянок діти зі снігу ліплять сніговиків і різні фігури. Вихователь влаштовує конкурс «Гра зі сніговою спорудою»: діти можуть побудувати сніговиків, фортеці, палаци, фігури тварин, а потім придумати сюжет гри. Заздалегідь вибране журі, оцінює: 1) дружню роботу дітей; 2) саму споруду; 3) гру з будівництвом. Переможці отримують спеціально виготовлені крижані медалі.

Де зимують жаби?
Бесіда з дітьми за картинами навчально-наочного посібника «Картини з життя диких тварин»

(для дітей старшого дошкільного віку)

Мета. Закріпити уявлення дітей про життя жаб у природі, особливості їх харчування, пересування, появи нових жаб, спосіб життя в різні сезони. Показати пристосованість жаб до життя в різних температурних умовах.

Матеріал. Картини з книжки «Екологія в картинках» (оповідання «Де зимують жаби?»), іграшкова жаба, ляльковий стілець для жаби.

Хід заняття

Вихователь повідомляє дітям, що на заняття прийшов гість - показує іграшку жабу. Розповідає, що жабенятко квак дізналося, що діти багато знають про справжніх живих жабах, цікавляться їх життям і дбайливо ставляться до цих маленьких беззахисних тварин: «Сьогодні вранці я виявила жабенятко в роздягальні, воно прокумкало мені, що прискакало з сусіднього дитячого садка, там воно живе на полиці в шафі, поруч з іншими іграшками. Попросилося до вас у гості. Я і вирішила: нехай побуде на нашому занятті, а ви жабеняті розкажете все, що про них знаєте, покажете йому картини; жабенятко послухає читання книги, а потім пограє з вами».

Вихователь виставляє картини жабенят, тримає в руках жабеня і звертається до нього: «Квак, дивись - ось картини. На них намальовані жаби, які живуть у природі. Діти тобі зараз все розкажуть. Той, хто буде розповідати, буде брати жабеня в руки.

- Діти, спочатку розкажіть квак, в яких місцях мешкають жаби. Говорити треба докладно, ясно, щоб кваку було цікаво. Майте на увазі - він іграшковий, ніде не був, жив увесь час у шафі, діти жабенятко годували з лялькової посуду, воно зовсім нічого не знає».

Далі вихователь пропонує дітям розповісти про те, що жаби їдять в природі, як пересуваються, як полюють на мошок, хто на них полює. Діти розповідають, а вихователь пояснює, що деякі люди вважають жаб шкідливими, неприємними. Це неправильно: жаби беззахисні й нешкідливі. Вони поїдають безліч комарів, мошкари і самі служать кормом для багатьох тварин. Їх не слід ловити, ображати.

Потім діти розповідають, як з'являються з ікри пуголовки, які потім стають жабенятами і дорослими жабами. Вихователь говорить: «Квак, діти тобі добре розповіли про те, як живі жаби живуть у природі. Все це відбувається в теплу пору року: навесні, влітку, на початку осені. А от що ж буває взимку, коли на вулиці мороз, навколо сніг, ставки покриті льодом? Діти хочуть про це дізнатися.

Ми зараз прочитаємо третій твір з книги «Екологія в картинках» «Де зимують жаби?».

Вихователь садить жабеня на ляльковий стілець, пропонує йому уважно слухати. Читає оповідання повільно, виразно. Потім ставить дітям запитання: Як зимують жаби? Чому вони не можуть жити взимку на землі?

Далі педагог говорить: «Жабеня, ти тепер знаєш багато: почув розповіді дітей, читання книги, побачив картини. Діти теж багато знають і розуміють, чому до живих жаб треба дбайливо ставитися.

- Іди пограй з ними. Діти, через деякий час у нас буде ще одне заняття, присвячене жабам. Ви дізнаєтеся, що в болоті живуть не тільки жаби, а й інші живі істоти, і вони всі потрібні один одному».

Примітка. Наступного дня педагог друкує оповідання, просить дітей намалювати ілюстрації до нього, всі разом виготовляють книгу.

Наприкінці тижня дітям пропонується **домашнє завдання:** у вихідні дні, виїжджаючи з батьками в ліс (*наприклад, за грибами*), пошукати жаб, звернути увагу на їх забарвлення, подивитися, як вони скачуть по землі, серед яких рослин зустрілися, чи є в цьому місці водойми.

Життя лісових мешканців взимку (для дітей молодшого дошкільного віку)

Завдання: виховувати почуття доброти, співпереживання до нелегкого життя диких тварин взимку; поглибити уявлення дітей про особливості життя зайця, лисиці та вовка в зимовому лісі; формувати вміння виділяти характерні особливості тварин, активізувати мову дітей.

Матеріали та обладнання: біла тканина, намальовані на білому папері сліди тварин, солома, іграшкові тварини: заєць, лисиця, вовк, ведмідь, аудіозапис шуму зимового лісу.

Хід заняття

Вихователь. Діти сьогодні ми з вами познайомимося з життям тварин у лісі. (*Стук у двері, з'являється колобок*). Дивіться, хлопці, до нас в гості прийшов колобок.

Колобок. Добрий день, діти!

Діти. Добрий день, Колобок!

Колобок. Діти, я зміг перехитрити лисицю і покотився від неї, а поки я котився по доріжці, подумав ось про що. Адже я багатьох звірів в казці перехитрив. Вони всі хотіли мене з'їсти. А ось було б цікаво дізнатися, чим харчуються звірі, і як вони живуть в лісі взимку. Ось я і прийшов до вас в дитячий садок. Знаю, що вихователі маленьким дітям, про все розповідають.

Вихователь. Діти, давайте допоможемо Колобку дізнатися про життя тварин в лісі.

Діти. Давайте. (Далі з дітьми повторюються і узагальнюються правила поведінки в лісі).

Вихователь. Ми зараз закриємо, очі і опинимося в зимовому лісі ... (Звучить аудіозапис звуків зимового лісу.) А ось і ліс. Ліс - це дім для багатьох звірів і птахів. У ньому багато дерев і чагарників.

Вихователь. Діти, подивіться, на снігу чийсь сліди! Куди вони нас приведуть? Хто це тут ховається?

Діти. Це зайчик!

Колобок. А чому він білий? У моїй казці зайчик сірий. (Відповіді дітей.) Цікаво, а що там заєць робить за копицею сіна? Діти, ви не знаєте? (Відповіді дітей)

Колобок. А якщо сіна, не буде, що ж він робитиме? (Відповіді дітей)

Вихователь. Давайте не будемо заважати зайчику. Нехай він їсть, а ми з вами підемо, подивимося, куди, приведуть нас інші сліди.

Далі за аналогічною схемою знайомимося з іншими тваринами: вовком, ведмедем і лисицею.

Доктор Айболить в «зеленій аптеці» на ділянці дитячого садка

(для дітей середнього, старшого дошкільного віку)

Мета. Закріплювати знання дітей про різноманітність лікарських рослин, про користь і застосуванні рослин в повсякденному житті.

Завдання

Розвивальні: розвивати спостережливість, пам'ять, увагу, мислення, творчу уяву, зв'язне мовлення, уміння узагальнювати.

Виховні: виховувати у дітей дбайливе ставлення до рослин. Викликати бажання доглядати за лікарськими травами, що ростуть в «Зеленій аптеці».

Освітні: розширювати знання дітей про лікарські рослини, які ростуть на території Хмельницької області. Вчити дітей впізнавати і розрізняти лікарські трави за зовнішнім виглядом, по запаху. Активізувати словник по заданій темі, розширювати словниковий запас новими словами.

Обладнання: магнітофон, запис «вітер, грім», костюм доктора Айболита, мішечки з сухою травою (меліса, м'ята, кріп, подорожник, ромашка тощо); альбомні листи, кольорові олівці, простий олівець, лікарські трави в куточку «Зелена аптека».

Попередня робота: бесіди про лікарські трави, що ростуть у нашій місцевості, розглядання картинок про рослини, а також безпосередній догляд за рослинами в куточку «Зелена аптека», бесіди про користь лікарських рослин, про правильний збір та зберігання, про безпечне застосування. Загадування загадок, читання віршів та оповідань про лікарські трави.

Хід заняття

Вихователь. Діти, підійдіть до мене, я хочу показати вам щось цікаве. (*грамзапис: шум вітру, гуркіт грому. За дверима чується голос-Ой-ой-ой! Куди мене несе вітер*). Двері відчиняються і до групи «влітає» на парасольці доктор Айболить.

Вихователь. Діти, здається у нас гості! Подивіться хто до нас прилетів?

Айболить. Добрий день, діти! Я зі своїми помічниками відправився допомагати хворим звірятам. І раптом порив вітру - і мене понесло. Що ж мені робити? Всі мої мікстури і настоянки залишилися в кареті швидкої допомоги. Як же я допоможу хворим?

Вихователь. Не переймайся, доктор Айболить, ми з дітьми тобі допоможемо.

Айболить. Але як?

Діти. У нас є «Зелена аптека», де ми вирощуємо лікарські трави.

Айболить. Ви мене просто врятували! Не будемо зволікати, вирушаємо на вашу ділянку, де ростуть лікарські трави.

(*Діти разом з доктором Айболітом і вихователем виходять на ділянку*)

Айболить. А які лікарські рослини ростуть у вас в аптеці?

Діти. Деревій, м'ята, цикорій, валеріана, конвалія, чистотіл, ромашка, меліса, кропива, кульбаба.

Айболить. У вас як казкове царство! Тут кругом ростуть ліки! У кожній травичці, в кожній гілочці. І мікстура і таблетки! А навіщо і як лікувати, я можу вас навчити!

Використання людиною трав, в тому числі і лікарських, почалося дуже давно. Лікарські рослини - найважливіше джерело виробництва медичних препаратів. Близько половини всіх ліків готують з рослин.

Хочете, я розповім вам чим корисні рослини, які ростуть у вашому куточку: **Подорожник:** лист подорожника використовують для лікування забитих місць і ран. **Валеріана:** має заспокійливу дію, тому з неї готують заспокійливі настоянки і таблетки. **Кульбаба:** для лікувальних цілей використовують коріння, їх приймають для

збудження апетиту. **Чистотіл:** соком цієї рослини лікують бородавки. **Кропива:** використовують як свіжу, так і висушену траву. Застосовують як зупиняють кров і сечогінний засіб. **Ромашка:** вона містить ефірні масла. Їх використовують як обволікаючий і болезаспокійливий засіб. **М'ята, меліса:** чаї з цими травами застосовують при простудних захворюваннях, при кашлі, а також для збудження апетиту.

Вихователь. Дякую, Вам, доктор Айболить, ми дізналися дуже багато корисного про рослини. А давайте пограємо в гру «Знайди, про що розповідь!»

Завдання: вчити дітей уважно слухати загадку, дослухувати її до кінця і по перерахованих ознаках знаходити лікарську рослину.

Листячко довгасте з жилками-нитками

Можеш ти прикласти до своєї рани.

Вздюж доріг, стежинок я люблю рости,

Скрізь мене побачиш, де крокуєш ти. (*Подорожник*)

Не оса, а жало має,

Не вогонь, а обпікає.

Коли йдете в ліс гуляти,

Обминіть її, малята. (*Кропива*)

Дзвіночки в лісі ніжні - ніжні,

Немов сніжинки білосніжні.

В зеленім листі спочивають,

П'янкий весняний запах мають. (*Конвалія*)

«Любить-не любить», - ворожать дівчата.

Та не для цього мене треба рвати.

Протизапальну маю я дію.

Звуса ... і сонцю радію. (*Ромашка*)

Стала на поляні

В жовтім сарафані.

Підросте - всміхнеться,

Для вітрів вбереться

В платтячко біленьке,

Пишне та легеньке. (*Кульбаба*)

Айболить. А ви знаєте, діти, трави нас не тільки лікують своїми відварами і настоянками. Але вони мають цілющі властивості, коли їх вдихають.

Вихователь. А ми торік зібрали лікарські рослини, висушили їх, склали в спеціальні мішечки і дуже любимо з ними грати. І запрошуємо Вас, шановний доктор, пограти в гру, яка називається «Дізнайся по запаху!» **Завдання:** вчити дітей впізнавати по запаху

лікарська рослина, виділяти і назвати характерні ознаки рослини. *(Діти по черзі нюхають мішечок з травою, визначають за запахом. Якесь лікарська трава в ньому знаходиться. Потім показують цю рослину в «Зеленій аптеці».)*

Айболить. Діти, які ви молодці, ви стільки знаєте про лікарські трави! А зможете ви знайти цю рослину на звичайному лузі?

Вихователь. А давайте вирушимо на галявину перед дитячим садком і перевіримо наші знання! *(Діти разом з лікарем виходять на луг)*

Айболить. Подивіться, діти, яке розмаїття рослин на нашій галявині. Озирніться навколо, які лікарські трави ростуть тут? *(Діти називають рослини, які вони побачили - деревій, подорожник, мак, цикорій, кульбаба)*

Вихователь. Ось ми й познайомили нашого гостя з лікарськими травами нашого лука і «Зеленої аптеки». І хочемо подарувати вам наші чудові мішечки, вони стануть в нагоді вам у вашій роботі, а ми ще насушимо собі, адже час збору лікарських трав тільки наступило.

Айболить. Спасибі, виручили ви мене! Мені потрібно поспішати на допомогу до моїх звірят!

-А ось і попутний вітер! До побачення діти! Я лечу!

(Айболить відкриває парасольку і відлітає. Діти махають у слід рукою і кричать «До побачення».)

Подорож до хазяїна Зеленого царства-Травника

(для дітей середнього дошкільного віку)

Мета. Виховувати свідоме ставлення до вживання в їжу лікарських рослин. Ознайомити дітей з деякими лікарськими рослинами, які використовуються для лікування захворювань *(придорожник, кропива, кульбаба, чистотіл, ромашка, шавлія та інші)*. Розширювати уявлення дітей про користь рослинного харчування в житті людини.

Обладнання: трав'яний чай, костюми Травника і Незнайка, зразки лікарських рослин: кропиви, чистотілу, придорожника, шавлії, ромашки тощо.

Попередня робота: ознайомлення дітей з лікарськими рослинами.

Хід заняття

Вихователь. Малята, погляньте навколо! Яка краса, як гарно навкруги! Ростуть пишні кущі, квітують яскраві квіти, колишуться шовкові трави. А чи зможете ви назвати рослини, які тут є? Давайте послухаємо. Що ви чуєте?

Діти. Спів пташок, шум дерев. Ой, хтось плаче.

Вихователь. Подивимося, хто це.

За куцями сидить Незнайко.

- Та це ж Незнайко! А чому ти плачеш? Що сталося?

Незнайко. У мене дуже болить голова, горло, сильний кашель та нежить.

Діти. То чому ж ти не звернешся до лікаря?

Незнайко. Я боюсь. Він дає пити гіркі ліки та робить уколи.

Вихователь. Ну, якщо боїшся лікарів, то ходімо з нами. Ми спробуємо тобі допомогти.

Незнайко. А куди?

Вихователь. До Травника.

Незнайко. А хто це?

Вихователь. Це хазяїн зеленого царства. Він щодня ходить росами, старанно доглядає кожну травинку. Любить їх, ласкає, знає все і про кожну. Вміє хворих людей лікувати. Гадаю, що й тобі, Незнайку, він допоможе.

Незнайко. А де ж ми його знайдемо?

Вихователь. Живе він під пеньком у хатинці. Ходімо, я приведу вас усіх до нього

Усі йдуть лісом і натрапляють на дідуся, що сидить на пеньку.

Діти. Добрий день, дідусю! Як ви поживаєте? Дідусю, у нас лихо скоїлося. Трохи захворів наш Незнайко. В нього болить голова, горло, він кашляє і чхає. А лікарів він боїться.

Травник. Ну що ж, не плач, не сумуй. Спробуємо тобі допомогти. Ось на, попей чайку.

Незнайко пригощається чудодійним трав'яним чаєм.

І ви, малята, пригощайтесь. Ну що, краще тобі стало? А може ти, Незнайку, зможеш нам сказати, з яких трав запарений цей чай? Може ви йому допоможете, діти?

Діти називають трави: звіробій, бузина, м'ята, шавлія.

Молодці, вгадали. А хто мені скаже: чому саме з цих трав чай я запропонував Незнайці?

Діти. Тому, що при застудах, кашлі, високій температурі і навіть зубному болу користуються саме цими травами.

Травник. Правильно. А зараз я ще вам загадаю загадку про одну рослину. Чи знаєте ви її?

Стоять у лузі сестрички,

Золоті очі, білі косички. (Ромашка.)

Що ж це за рослина і де її використовують?

Незнайко. Мене хтось вжалив. Невже це бджола?

Діти. Ні, бджіл зараз тут немає. Це кропива. Поглянь на неї.
Діти. Нею теж полощуть горло, коли болить, промивають рани, купують немовлят. Коли болить живіт - п'ють чай з ромашки.

Травник. Молодці, і це ви знаєте. А що то за сонечка маленькі поховалися в травичці? Так, це кульбаба. Теж лікарська рослина.

Діти. Знаємо. Навесні, коли ще немає жодних свіжих овочів і фруктів, з листочків кульбаби роблять салат. З її квіток варять варення, корінці сушать і дають запарений з них чай тим, у кого немає апетиту.

Травник. Так, бачте, яка незвичайна ця маленька, всім відома квітка. Скільки користі, радості вона приносить людям. Її полюбляють і тварини, особливо кролики.

Знову чути виск Незнайка.

-Що сталося? Чого ти репетуєш?

Вона висока, кучерява, має гарні листочки з ворсинками. Саме вони тебе і вжалили. Але ти не бійся. Це не завдасть тобі шкоди. Кропива теж лікарська рослина, дуже багата на вітаміни. Тому навесні з молоді кропиви варять борщ, п'ють з неї сік. Вона ще й зупиняє кровотечу, лікує радикуліт, ревматизм. Дуже добре відваром кропиви мити волосся, щоб воно було здорове та блискуче.

Дівчинка. Дідусю Травнику, а чи є в лісі якась рослинка, що лікує бородавки?

Травник. Так, є. Ось вона. Називається чистотіл. Бачите, рослина не дуже висока. Листочки візерунчасті, трохи волохаті. Квітне вона маленькими жовтими квіточками. А коли її зірвати, то з'явиться жовтувато-оранжеве молочко. Саме ним і слід змашувати бородавки.

Показує, як це робиться.

Чистотіл називається так тому, що загоєє рани, у відварі його купують немовлят. Інколи п'ють у невеликій кількості, щоб очистити кров. Але робити це слід дуже обережно, бо хоча це й лікарська рослина, вона водночас є і отруйною. А чому це ти кульгаєш? Поранив ніжку? Зараз ми й тобі допоможемо. Підкажіть-но, малята, чим? Так, придорожником. Це своєрідна швидка допомога. Де б ти не поранився, зірви листок придорожника, обмий його або обітри, трохи розімни і приклади до рани. Ось так (показує.) А потім забинтуй або прикріпи лейкопластирем. Тепер твоя рана не болітиме і швидко загоїться. Ліс багатий на всілякі чудодійні рослини. Але їх слід берегти. Рвати лише необхідну частину рослини й у відповідний період, створювати умови для розмноження цих рослин. Адже не лише ви хочете бути здоровими і міцними.

Дбайте про природу - і вона подбає про вас. Ось і я підготував вам у подарунок дещо для оздоровчих чаїв. Візьміть і будьте здорові.

Допоможемо Незнайці

(для дітей середнього, старшого дошкільного віку)

Мета. Спонукаати дітей до знайомства з лікарськими рослинами (*ромашкою, календулою, м'ятою*), їх зовнішнім виглядом, значенням для людини. Збагатити знання дітей про лікарські рослини, виховувати бажання допомагати товаришам, берегти рідну природу.

Хід заняття

Діти на майданчику милуються гарною погодою, квітами, співом пташок, грають в різні ігри. До дітей прибігає заплаканий і наляканий Незнайко.

Вихователь. Незнайко, що трапилось? Хто тебе налякав і образив?

Незнайко. Я втік від лікарів. Сховайте мене, щоб вони не наздогнали.

Діти. Незнайко, лишайся з нами. Ми не дозволимо нікому тебе ображати. Ми граємось дружно і весело.

Вихователь. Любий Незнайко, заспокойся, будь-ласка, і розкажи все по порядку, що з тобою трапилось.

Незнайко. Вчора я з їв десять порцій морозива відразу. Це було дуже смачно, але сьогодні в мене дуже болить горло. Я звернувся до лікаря за допомогою. А він сказав, що в мене дуже червоне горло і, що він призначить мені лікування. Я навіть не захотів його слухати, ледве вирвався і втік.

Вихователь. Любий хлопчику, ти наробив багато помилок. Давай разом з дітьми з'ясуємо, що ти зробив неправильно.

Діти. З'їв багато морозива. Не вислухав лікаря, образивши цим його. Втік від лікаря, зашкодивши перш за все, собі.

Вихователь. Незнайко, ти повинен знати, що лікувати можна не тільки гіркими таблетками і уколами, а й народними засобами. В природі існує багато різних рослин, красивих, привабливих і, що важливо знати - *лікарських*. Цілющі властивості рослин здавна були відомі людям. Наші бабусі і прабабусі лікувалися переважно чаями, настоями, відварами, виготовленими із лікарських трав. Я запрошую тебе, Незнайко, і всіх вас, малята, в наше аптечне містечко, де не тільки розкажу, а й покажу чим і як можна допомогти вилікуватись від ангіни та інших хвороб. *(Діти з вихователем підходять до ділянки з календулою).*

Вихователь. Незнайко, ці гарні яскраві квіти можуть замінити гіркі таблетки.

Якщо квітки календули залити окропом, трохи настояти, а потім полоскати горло, то ангіна швидко відступить.

Діти, подумайте, з яким словом співзвучне слово нагідки? (нігтики)

Діти. Чому її так називають?

Вихователь. Народну назву нагідки пояснює казка.

Колись давно в одній бідній родині народився хлопчик. Назвали його Кволий, тому що він був слабким і хворобливим. Виріс Кволий і відправився за тридев'ять земель розуму набратися. Незабаром пронісся слух, що з'явився чоловік, який лікує не заговорами, не ворожінням, а цілющими напоями. Люди стали лікуватися у Кволого, а до старої ворожки ніхто не ходив. Дізналася про це стара відьма і вирішила отруїти лікаря. Через ревності зла ворожка запросила до себе в гості лікаря, піднесла йому келих із отруєним вином. Не знав про це Кволий і випив вино. Як відчув, що помирає, покликав людей, і заповідав закопати після смерті нігтик з лівої руки під вікном підступної ворожки. Виконали його прохання. Виросла на тому місці золотиста квітка, яку люди назвали нагідкою. І лікує квітка - нагідка людей від багатьох хвороб, і слава про чудодійну квітку - нагідку по всьому світі йде. (До дітей підходить медична сестра.)

Медсестра. Діти календула дійсно має дуже великі лікувальні властивості, але не тільки вона. На цій клумбі ростуть й інші рослини-лікарі.

Вихователь. Відгадайте загадку: В середині золота, хто вона така? (Ромашка)

Діти підходять до ромашки лікарської, розглядають її квіти і листя. Діти при розгляданні розповідають, що листя у ромашки схожі на ялинку, квіти маленькі і їх багато. Квіти ромашки мають приємний аромат

Медсестра. Якщо полоскати ротик відваром ромашки, то пройде зубний біль; чай із ромашки з медом дають наніч дітям - буде міцний сон; якщо ви поранились - можна промити рану відваром ромашки, щоб змити мікроби. якщо трапиться застуда то інгаляції з ромашкою також стануть у нагоді.

Дидактична вправа «Запахні коробочки»

Вихователь. Багато лікарських рослин гарно пахнуть. Але кожна з рослин має свій аромат.

Я пропоную вам коробочки з запашними травами (ромашка, м'ята, календула), а ви знайдіть рослину з таким же запахом в аптечному містечку. (діти відшуковують відповідні рослини).

Вихователь. Всі рослини аптечного містечка лікарські, а чим вони відрізняються? Давайте розглянемо і порівняємо ромашку і календулу.

(Діти розглядають і порівнюють рослини: стебло, листя, квіти, запах).

Вихователь пропонує дітям показати на клумбі рослину, яка їм подобається найбільше, і описати її.

Розповіді дітей.

Медсестра. Незнайко, тобі я приготую збір із лікарських трав для лікування органів дихання. Для цього ми візьмемо чебрець, м'яту, календулу - по одній частині. Цим відваром ти будеш полоскати горло.

Якщо ти це будеш робити старанно і добросовісно, то швидко одужаєш. А ви, діти, пам'ятайте, що багато морозива їсти не можна і лікарів не слід боятися. Приходьте ще в наше аптечне містечко і ви дізнаєтесь багато цікавого.

Що ми знаємо про воду?

(для дітей молодшого, середнього дошкільного віку)

Мета: розвивати допитливість, мислення і мовлення дітей; виховувати дбайливе ставлення до води; ознайомити дітей з властивостями води (*смак, колір, запах, плинність*), уточнити значення її для всього живого; ввести в активний словник дітей слова: рідина, безбарвна, несмачна, прозора.

Матеріал і обладнання: панно «Кому потрібна вода»; інвентар для дослідів: склянки з водою (*за кількістю дітей*), порожні склянки, сіль, цукор, зеленка, марганцівка, ложечки; символи, що позначають властивості води; емблеми «Помив руки - не забудь щільно закрити кран», лялька Незайка.

Хід заняття

Вихователь (з іграшкою *Незайкою*). Діти, я сьогодні йшла в дитячий садок і зустріла Незайку. Він сидів такий сумний. Я запитала його, що трапилося, і він мені сказав, що виявляється, нічого не знає про воду. Я його, діти заспокоїла і сказала, що ми йому зможемо допомогти. Допоможемо? (*Відповіді дітей*). Незайка, сідай на стілець. Наші діти трішки знають про воду, але разом, я впевнена, ми все з'ясуємо.

Вихователь. Діти, так що ж таке вода? (*Відповіді дітей*).

Вода - це рідина. Вона тече. Її можна налити будь-що: в стакан, в відро, в вазу. Її можна вилити, перелити з однієї посудини в іншу.

Хочете пробувати перелити воду з однієї склянки в іншу. (*Відповіді дітей*). Проходьте до столів.

Дослід № 1. «Вода - це рідина».

Висновок: вода - це рідина, її можна наливати, переливати. А щоб вам, діти, та тобі, Незнайко, краще це запам'ятати, я приготувала ось такий символ (*вивішується на дошку*).

Вихователь. Діти, а як ви вважаєте, якого кольору вода? (*Відповіді дітей*). Зараз ми це перевіримо.

Дослід № 2. «Вода безбарвна».

На столі у вихователя білий аркуш паперу, стакан з молоком, стакан з водою.

Вихователь. Якого кольору молоко? (Білого). А можна сказати про воду, що вона білого кольору? (*Відповіді дітей*).

Висновок: вода не має кольору, вона безбарвна (*перед дітьми вивішується символ цієї властивості*).

Вихователь. Діти, а я знаю, що вода може змінювати свій колір. Хотите переконатися в цьому? А ти, Незнайко, хочеш? (*Відповіді*).

На столі у вихователя 2 склянки з водою, зеленка, марганцівка. Цей досвід проробляє тільки вихователь.

Вихователь. Я зараз в воду додам чарівний кристалик (*марганцівки*) і ми подивимося, що станеться з водою. Змінила вода свій колір? А тепер я додам в воду чарівну крапельку (*зеленки*). Подивимося, що станеться з водою. Змінила вода свій колір? (*Відповіді дітей*).

Висновок: вода може змінювати колір залежно від того, що в неї додали.

Вихователь. Як ви думаєте, змінить вода свій колір, якщо в неї додати варення. Спробуйте це зробити вдома.

А тепер, я пропоную вам, діти, спробувати воду на смак. (*Дітям пропонується кип'ячена вода*). Яка вона? Солодка? Солоня? Гірка?

Висновок: вода не має смаку, вона несмачна.

А щоб ви, діти, не забули це і ти, Незнайко, щоб не забув, я приготувала вам символ цієї властивості води.

Дослід № 3. (*Дітям пропонують піали з сіллю або цукром, ложечки*).

Вихователь. Давайте проведемо з вами невеликий дослід. Покладіть в склянку з водою речовину, яка знаходиться у вас на столі (*вихователь демонструє*). Розмішайте, а тепер спробуйте воду. Яка вона стала на смак? (*Відповіді дітей*). Як ви думаєте, що ви додали в воду? (*Відповіді дітей*).

Висновок: виявляється, вода може приймати смак тієї речовини, яку в неї додали.

Дослід № 4. «Вода не має запаху».

Вихователь. А тепер, я пропоную вам, діти, понюхати воду. Пахне вода чимось?

Висновок: вода нічим не пахне, у неї немає запаху.

Вивішується символ цієї властивості води.

Вихователь. Ми з вами дізналися, діти, що вода може змінити колір, смак. А чи може вона змінити свій запах? Як ви думаете? (*Відповіді*). Спробуйте вдома виконати такий дослід, і що станеться, ви розкажіть всім дітям.

Вихователь. А зараз я пропоную вам пройти на стільчики. Сідай і ти, Незнайко. Ми сьогодні, діти, багато говорили про воду, багато про неї дізналися. Але давайте Незнайці розкажемо, для чого потрібна вода і кому?

(*Робота з панно «Кому потрібна вода»*).

Вихователь. Молодці, діти! Ну що, Незнайка, дізнався щонебудь нового про воду?

Незнайка. Так! Тільки це так важко запам'ятати.

Вихователь. А діти тобі, Незнайко, ще раз нагадають. Слухай і запам'ятавуй: (з опорою на символи):

Вода - це рідина, її можна налити, перелити, вилити.

Вода – безбарвна.

Вода – несмачна.

Вода не має запаху.

Незнайка. Ну. Спасибі, Незнайка, тепер я все знаю про воду.

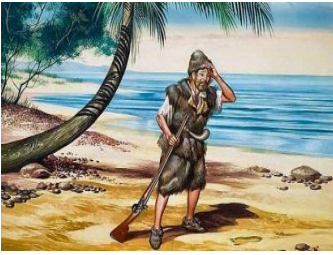
Вихователь. А ти знаєш, Незнайка, що воду потрібно берегти, і коли миєш руки, потрібно відразу закрити кран?

Незнайка. А навіщо її берегти. Он скільки води!

Вихователь. Води багато, але для вмивання, готування їжі необхідна тільки очищена вода. А щоб отримати чисту воду, люди витрачають багато сил. Ось тому воду потрібно берегти, щільно закривати кран. А щоб ти, Незнайко, не забув про це, ось тобі пам'ятка - нагадування «Помив руки щільно закрив кран».

Незнайка. Спасибі, діти, тепер я ні за що не забуду, що кран потрібно завжди щільно закривати.

Вихователь. Діти, давайте, і ми у себе в умивальній кімнаті повісимо такі ж пам'ятки. Чи згодні? (*Відповіді*).

Подорож на острів Робінзона Крузо

(для дітей старшого дошкільного віку)

Завдання: виховувати у дітей дбайливе ставлення до всього, що їх оточує, естетичне ставлення до природи і до своєї діяльності; розширювати уявлення дітей про значення рослин в житті людини, про природні барвники; тренувати дітей дослідним шляхом отримувати фарби і фарбувати білу тканину; розширювати словниковий запас: «бавовна», «барвники».

Матеріали та обладнання: конверти з листами, макет човна, аудіозапис шуму прибою, пластикова пляшка з листом, скриня, кошик з овочами, терки, шматочки бавовняної тканини, гілочки бавовни, готовий сік овочів (*моркви, буряка*) і відвари цибулиння і кропиви, прищіпки (*по 2 шт. на дитину*), підноси.

Хід заняття

Вихователь. Сьогодні ми з вами потрапили на берег моря. Подивіться, тут якась пляшка. Треба її прибрати. Ой, та тут лист. Давайте його прочитаємо.

«Всім! Всім! Всім! Запрошую вас на свій острів. Обіцяю показати все найцікавіше. Робінзон Крузо».

Попливемо в гості до Робінзона? А ось і човен. Сідайте. (*Звучить аудіозапис шуму моря.*) Ось ми й прибули. Подивіться, як тут гарно! Але де ж Робінзон? Ой, якийсь лист. Підписано: «Дітям від Робінзона». Давайте прочитаємо!

Вихователь читає лист.

«Добрий день, дорогі діти! Вибачте, що не зміг вас зустріти, з'явилися невідкладні справи. Прогуляйтеся, будь ласка, по острову самі. Шлях в найцікавіші місця острова я зазначив стрілочками. А наступного разу я обов'язково з вами зустрінуся.

Ваш Робінзон».

Далі діти разом з вихователем згадують правила поведінки в незнайомому місці. Знаходять першу стрілку, яка приводить їх до бавовняному куща.

Вихователь. Ой, подивіться, діти, який чудовий чагарник! Хто знає, як він називається? (Бавовна).

Вихователь. Правильно. Такі рослини ростуть тільки в теплих країнах. А для чого потрібен бавовна? (*Відповіді дітей.*)

Вихователь. Молодці! Дійсно, ця рослина нас одягає, з неї роблять тканину, а з тканини шиють одяг, яку ми з вами носимо. Діти, подивіться, що це за скриня стоїть? Давайте її відкриємо, подивимося, що в ній.

Відкривають скриню. У ній записка від Робінзона.

«Дорогі діти! Я вже давно живу на цьому, острові. Харчуюся тим, що дає мені природа: фруктами, овочами. Я навчився робити тканину з бавовни і шити з неї одяг, але вона, у мене виходить тільки білою. А мені хотілося б мати красивий, яскравий одяг. Ви можете мені допомогти?»

Заздалегідь вдячний. Ваш Робінзон».

Вихователь. Треба допомогти Робінзону! Давайте згадаємо, чим можна фарбувати тканину? (*Відповіді дітей.*)

Вихователь. Але ж у Робінзона немає таких фарб. Як же бути? Подивіться, діти, я знайшла, на острові кошик з овочами. З їх допомогою ми і спробуємо забарвити тканину. Подивимося, що у нас вийде. Для початку необхідно натерти овочі на тертці і віджати сік.

Діти натирають овочі на тертці, віджимають сік.

Вихователь. Отриманий сік налейте в мисочки, які стоять перед вами. Ось вам шматочки бавовняної тканини і прищіпки. За допомогою прищіпок опустіть тканину в сік, добре промочіть її, підійміть, дайте соку стекти. Покладіть тканину на піднос, що стоїть перед вами.

Далі вихователь запитує дітей, в який колір забарвилася тканина за допомогою соків і відварів трав.

Вихователь. Ось бачите, діти, як природа допомагає нам бути гарними.

Далі діти продовжують подорож по острову, виконують завдання Робінзона.

Таким чином, представлені приклади ігрових ситуацій дозволяють найбільш доступним способом дати дітям знання програмного матеріалу по екології, викликати інтерес до її вивчення, виховати любов до природи і дбайливе ставлення до неї.

ЗАГАДКИ ПРО КАЗКОВИХ ГЕРОЇВ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ НАВЧАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ В РОБОТІ З ДІТЬМИ

Загадки про Червону Шапочку

Старенька бабуся у лісі жила,
Гостинці для неї онука несла.
Хто дівчинку ту по дорозі зустрів?
Як казка ця зветься? Хто б відповів? (*«Червона Шапочка»*)

Загадки про Буратіно

До школи прямує хлопчак дерев'яний,
Чомусь потрапляє у цирк полотняний.
Відома ця книжка тобі, чи не так? (*«Пригоди Буратіно»*)

Якось у школу із книжкою
Прямував дерев'яний хлопчисько
І потрапив якось сам
В полотняний балаган.
Як називається ця книжка?
А як зветься сам хлопчисько?
От підказка, друзі, вам:
Його дівчинка Мальвіна Називала... (*Буратіно*)

Загадки про Айболита

Допоможе завжди вам,
І птахам, і дітлахам.
Він під деревом сидить,
Добрий лікар... (*Айболить*)

Він звірят усіх лікує,
Від холери їх рятує.
Вилікує він за мить
Все, що в звірів заболить. (*Айболить*)

Загадки про Чебурашку

Він дружок звірятам, дітям,
Він живий, як я і ти,
Та таких на білім світі
Нам ніде більш не знайти.
Це тому, що він не пташка,
Не лисиця, не комашка,
Не котисько, не щеня,

Не бабак, не вовчєня.
Він знімається в кіно
І відомий всім давно.
Упізнати його неважко,
Адже зветься... (*Чебурашка*)

Загадки про Попелюшку

Працювала я у хатці,
Танцювала у палаці.
Є така у мене звичка –
Десь губити черевички. (*«Попелюшка»*)

Загадки про Вінні-Пуха

Він веселий й незлобливий,
Цей хорошиий дивачок.
З ним господар, хлопчик Робін,
І товариш - П'ятачок.
До прогулянок він ласий,
Є на мед чутливий нюх.
Зветься плюшевий ведмедик,
Всім відомо... (*«Вінні Пух»*).

Загадки про Карлсона

Хто моторчик свій заводить?
З даху в гості хто приходить?
І на свято він дістався –
Скажем дружно: «Здрастуй,...» (*Карлсон*).

Втік із мультика дивак.
Як це трапилося, як?
Дуже просто, наче птах,
Полетів собі на дах. (*Карлсон*)

Загадки про Дюймовочку

Народилась я в горошині,
В шкаралупі я жила,
Але якось раз мене з вікна
Жаба понесла.
В старій миші я була,
І з кротом зустрічалась я.
І ластівочка мене на крилах
До тюльпану принесла. (*«Дюймовочка»*)

Загадки про Колобка

Так набридло на віконці
Все на сонечку сидіть.
Я візьму і покочуся,
Щоб побачити весь світ. (*«Колобок»*)
***

Вовка зовсім не боявся
І ведмедю не дістався,
Але лисиці на зубок
Все ж потрапив... (*Колобок*)
* * *

На сметані замісили,
На вікні охолодили,
Круглий бік, скок-скок –
Покотився... (*Колобок*)

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (*Наказ МОН України від 21.01.2021 року №33*).
2. Білан О. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Львів: ЛВСП, 2016.
3. Беленька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів та дітей дошкільного віку (*старший дошкільний вік*) - Київ: 2013.
4. Букатов В. М. Секрети дидактичних ігор. Психологія, методика, дисципліна. – М., 2010.
5. Голубева Л.Ф. Формування природничої компетентності дошкільників // Дошкільний навчальний заклад. - 2012. - №3.
6. Денисенко Т. Подорожі в природу // Дошкільне виховання. – 2012. - №4.
7. Екологічне виховання дитини дошкільного віку / За ред. Ю.А.Агачової. – Херсон: РІПО, 2011.
8. Єльцова О.М., Терехова А.Н. Ігрові навчальні ситуації як нетрадиційна форма роботи з дошкільнятами // Початкова школа. - 2011. - №1.
9. Ігрова діяльність старших дошкільників / Уопр. Н. Ф. Юрченко – Х.: Вид. група «Основа», 2011.
10. Карасьова К. В. Ігровий простір дитини / Катерина Карасьова, Тамара Піроженко. – К.: Шк. Світ, 2011.
11. Каплуновська О. Організація екологічної освіти в дошкільному навчальному закладі. – К.: Слово, 2018.
12. Лисенко Н. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. - К.: Освіта, 2018.
13. Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (*Лист МОН України від 16.03. 2021 року № 1/9-448*).
14. Ніколаєва С.М., Комарова І.А. Сюжетні ігри в екологічному вихованні дошкільнят. Ігрові навчальні ситуації з іграшками різного типу і літературними персонажами: Посібник для педагогів дошкільних установ. - М.: Гном і Д., 2005.
15. Фоміна О.Г. Система реалізації завдань екологічної освіти та виховання дітей старшого дошкільного віку / Марчук Л.Й., Тимошук Н.Й. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2012.
16. Яришева Н. Методика ознайомлення дітей з природою: навчальний посібник. К.: Вища школа, 2015.